

T.C.

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**FEMİNİST SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA
KIRSAL KADIN YOKSULLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hürü AKALIN SOLMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Recep YILDIZ

Bandırma, 2023

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**FEMİNİST SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA
KIRSAL KADIN YOKSULLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hürü AKALIN SOLMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Recep YILDIZ

Bandırma, 2023

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAY FORMU

Dök. No:
Sayfa No:1/1

Bu çalışma 10.11.2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından [Sosyal Hizmet Anabilim Dalı], [Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı] Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Doç. Dr. Recep YILDIZ
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Zeynep ACA
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Musa ŞAHİN
Yalova Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmemiş bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

Hürü AKALIN SOLMAZ

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Bu çalışmada, “Kırsal yaşamda deneyimlenen kırsal kadın yoksulluğu kadınları hangi yönlerden etkilemektedir” sorusuna cevap aranmıştır. Bu yönüyle katılımcı olmayı kabul eden tüm kadınlara, Bozyazı Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürü İmran ŞEREF’e,

Araştırmamın kapsamının oluşturulması, şekillendirilmesi, ölçüm araçlarının oluşturulması, yürütülmesi ve “tezli bir tez olması” için desteğini her zaman yanımda hissettiğim Doç. Dr. Recep YILDIZ’a,

Benim annem olduğu için her zaman kendimi şanslı hissettiğim, şu an geldiğim noktada bir toplumun kadın olarak ona çıkardığı tüm zorluklara rağmen yanımda duran destekleyen, en büyük destekçim canım annem Meryem AKALIN’a ve kardeşim Aysel AKALIN’a

Son olarak hayatıma girdiği üniversite yıllarım, meslek hayatım ve şimdilerde evlilik hayatım boyunca her konuda beni destekleyen, yanımda olan, motivasyonum düştüğünde desteğini esirgemeyen, başarabileceklerime her zaman inanan canım eşim Umut SOLMAZ’a

Hürü AKALIN SOLMAZ

08.12.2023

ÖZET

FEMİNİST SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA KADIN YOKSULLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yoksulluğun mutlak, görel, kent, kır, yapabilirlikten yoksulluk gibi birden fazla tanımı bulunmaktadır. Bu denli çeşitli olan yoksulluk olgusu, bireyleri psikolojik, sosyal ve ekonomik yönden etkilemektedir. Cinsiyete göre ise kadınları dezavantajlı konumlarına ek olarak daha fazla etkilemektedir. Sosyal hizmetin bir alanı olan feminist sosyal hizmet, kadın yoksulluğunun getirdiği sorunların kadınlar üzerindeki etkilerini kadın-erkek eşitliği bağlamında ele almaktadır. Bu araştırmada da kırsal alanda yaşayan kadınların yaşamış olduğu yoksulluğun bireyler üzerindeki etkisini ortaya çıkarmak ve feminist sosyal hizmet bağlamında değerlendirilmesini sağlamak amaçlanmıştır. Araştırma nitel bir araştırmadır. Araştırma kapsamında kırsalda yaşayan kadınların yoksulluk sorununu tecrübe ettiği, kendilerini yoksul olarak tanımladıkları, kadınlık rollerini toplumsal cinsiyet bağlamında kabullendikleri ve çalışma durumunu bu bağlamda değerlendirdikleri görülmüş olup, kırsalda yaşayan kadınların yoksulluk sorunun ortadan kaldırılması için devletin, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının, kadınların payına düşenler kadınların gözünden tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Feminist Sosyal Hizmet, Kırsal Yoksulluk, Kırsal Kadın Yoksulluğu, Başetme Mekanizması, Çözüm Önerileri

ABSTRACT

ASSESSMENT OF RURAL WOMEN'S POVERTY IN THE CONTEXT OF FEMINIST SOCIAL WORK

The concept of poverty has multiple definitions, such as absolute poverty, relative poverty, urban poverty, rural poverty, and poverty of capability. This phenomenon of diverse forms of poverty affects individuals psychologically, socially, and economically. When considering gender, it disproportionately affects women, compounding their disadvantaged positions. Feminist social work, as a field of social services, addresses the impact of women's poverty issues on women in the context of gender equality. This research aims to uncover the impact of poverty on individuals, particularly women living in rural areas, and to evaluate it within the framework of feminist social work. The research revealed that women living in rural areas experience poverty, identify themselves as poor, accept gender roles within the context of social gender, and evaluate their employment status in this context. The study identified the perspectives of rural women on the contributions of the government, local administrations, and non-governmental organizations to eliminate the problem of poverty among women.

Keywords: Feminist Social Work, Rural Poverty, Rural Women's Poverty, Coping Mechanism, Solution Proposals

İÇİNDEKİLER

BEYAN	i
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
1.GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Kırsal Kadın Yoksulluğu	7
2.2. Kırsal Kadın Yoksulluğunun Nedenleri	13
2.2.1. Düşük Eğitim Düzeyi	13
2.2.2. Kırsalda Kadının Çalışma Koşulları ve Yoksulluk	14
2.2.3. Sosyal Güvenlik ve Örgütlenememe	17
2.2.4.Malların ve Gelirin Eşitsiz Dağılımı	18
2.2.5.Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	19
2.2.6. Hane İçi Eşitsizlik	22
2.2.7.Ayrımcılık ve Sosyal Dışlanma	23
2.3.Kırsal Kadın Yoksulluğunun Sosyal Hizmet Bağlamında Değerlendirilmesi	26
2.3.1. Kırsal Kadın Yoksulluğu ve Kırsal Sosyal Hizmet	26
2.3.2. Kırsal Kadın Yoksulluğu ve Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı	29
3. GEREÇ VE YÖNTEM	35
3.1.Araştırmanın Problemi	35
3.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi	35
3.3.Araştırmanın Soruları	36
3.4.Araştırmanın Türü	38
3.5.Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	39
3.6.Veri Toplama Araçları ve Süreci	41
3.7.Araştırmanın Veri Analizi	42
3.8.Araştırmanın Sınırlılıkları	42
4. BULGULAR	43
4.1.Toplumsal Cinsiyet	44
4.1.1. Kadın Olmak.	44
4.1.2. Ailedeki Görevler	45
4.1.3. Kadın- Erkek Eşitsizliği	46
4.2. Deneyim ve Düşünceler	49

4.2.1 Yoksulluk Tanımı	50
4.2.2 Eğitim-Yoksulluk İlişkisi	52
4.2.3 İş-Yoksulluk İlişkisi Perspektifinden Kadın-Erkek Algısı	54
4.2.4 Çalışma Olanığı	60
4.2.5 Sosyal Dışlanma	63
4.2.6 Kır-Kent Yoksulluk Algısı	64
4.3. Baş Etme Mekanizması	65
4.3.1. Bireysel Kaynaklar	66
4.3.2. Destek Görme	68
4.3.3. Sosyal Yardım Bilgisi	70
4.4. Öneriler	70
4.4.1. Devlet	71
4.4.2. Yerel Yönetimler	73
4.4.3. Sivil Toplum Kuruluşları	74
4.4.4. Kadınlar	75
4.4.5. Bireysel Otorite	76
5. TARTIŞMA	78
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	91
7. KAYNAKÇA	99
8. EKLER	110
9. ÖZGEÇMİŞ	117

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. İstihdamın Sektörel Dağılımı	16
Tablo 2.2. Çeşitli Kriterlere Göre En Yoksul Kesimler	17
Tablo 2.3. Toplumun Kadın ve Erkekten Beklediği Roller	19
Tablo 2.4. Kırsal Alanda Sosyal Hizmet Uzmanının Görev ve Rollerini	28
Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri	40
Tablo 4.1. Kırsal Alanda Yaşayan Yoksul Kadınların Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Özellikleri*	44
Tablo 4.2. Kırsal Alanda Yaşayan Yoksul Kadınların Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yoksulluk Deneyimleri ve Düşünceleri*	49
Tablo 4.3. Kırsal Alanda Yaşayan Yoksul Kadınların Yoksullukla Baş Etme Mekanizmaları*	65
Tablo 4.4. Kırsal Alanda Kadın Yoksulluğunun Önlenmesinde Çözüm Önerileri*	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Kadınlarda Yoksulluk Oranı

11

KISALTMALAR LİSTESİ

DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
IFSW	: International Social Worker Federation
ILO	: International Labor Organization
OECD	: Organisation for Economic Co-Operation and Development
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
UNDP	: United Nations Development Programme

1.GİRİŞ

Yoksulluk insanların hayatlarına biçim veren bir sorundur ve sebepleri çok çeşitlidir. Literatürde yoksulluğun sebepleri sosyal, ekonomik ve siyasi nedenler şeklinde açıklanmaktadır. Sosyal nedenler bireylerden ve toplumdan kaynaklı sebeplerden oluşmakta; ekonomik nedenler devletlerin ve ülkelerin belirlemiş oldukları politikalar ve bireyin ekonomik durumu ekseninde değerlendirilmekte; siyasi nedenler ise ülkede var olan siyasi yapı üzerinden şekillenmektedir (Şenses, 2009: 152).

Sosyal nedenler, nüfusun büyüklüğü ve niteliği, eğitim seviyesi, hane halkının özellikleri, sağlık, fiziksel çevre, göç ve toplumdaki ayrımcı tutumlardır. Bir ülkenin **nüfusunun büyüklüğü ve niteliği** toplumsal yaşamda bireylerin yoksulluk sorunuyla karşılaşmaları üzerinde etkilidir. Sanayileşme sürecini başarıyla tamamlayan ve sürdüren ülkelerde nüfus artış hızının belli bir istikrarı yakaladığı görülmektedir. Ancak az gelişmiş ülkelerin çoğunda yoğun nüfus baskısı bulunmaktadır. Yoğun nüfus baskısı ise işgücünde artışa sebep olmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde ise yoksulluğun önemli faktörlerinin başında hızlı nüfus artışı gelmektedir (Şenses, 2009: 152-153). Hızlı nüfus artışı (nüfus baskısı) sonucunda bireylerin doğal kaynaklara erişimi eksilmekte ve bireylerin refah düzeyi etkilenmektedir. Bir toplumda nüfusun gereğinden fazla artış göstermesi bireylerin milli gelirden aldıkları payı azaltmaktadır. Bundan dolayı ülkelerin yönetimleri, artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çekmektedir. Ayrıca nüfus artışının yanı sıra aynı oranda ekonomide büyüme gerçekleşmezse toplumda yoksulluk sorununun baş göstermesi kaçınılmazdır (Yılmaz, 2006: 33). Toplumda nüfus, iş gücü kaynağı olarak ekonominin değerli bir parçasını oluşturmaktadır. Ancak nüfus artışının ortaya çıkardığı çalışabilir işgücü talebinin karşılanıyor olması gerekmektedir. Hızlı artışlar karşısında oluşan iş gücü talebinin bir karşılık bulmaması durumunda kişilerin refah seviyesi düşmektedir. Bu refah seviyesi düşüklüğü toplumda eğitim sorunları, konut ihtiyaçları, çarpık kentleşme gibi birçok problemi ortaya çıkarmaktadır (Yalçın, 2008: 10). Nüfus artışı sonucunda meydana gelen olumsuz hayat şartları hanelerin yoksulluk düzeyini arttırmaktadır (Özgüler, 2014: 158).

Yoksulluğun bir diğer sosyal nedeni **eğitim**dir. İşgücü piyasasının rekabet ortamında kişilerin eğitim seviyesi belirleyici olmaktadır (Yaşar, 2016: 209). Bir ülkede yaşayan bireylerin eğitim düzeylerinin yüksek olması toplumsal hayat üzerinde olumlu bir etki bırakmaktadır. Kişilerin eğitimiyle iş gücü anlamında verimlilik artmakta, bireylerin işsizlik problemiyle yüzleşme riski ya da iş bulma süreleri azalmaktadır. Eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte kişilerin yaptıkları işler karşısında aldıkları ücretler artmaktadır. Emekleri değerli bir hale gelmektedir. Ayrıca iş gücü piyasasında bilgi kritik bir gelir olarak kabul edilmektedir. Bireylerin sahip olduğu bilgi düzeyiyle çalıştıkları işte kazanacakları para arasında ilişki bulunmaktadır. Bilgi üreten toplumlarda bireyler daha yüksek gelirler edinirken geliri kol gücüne dayayan ülkeler yoksulluk sorunuyla daha fazla karşılaşmaktadır (Taş ve Özcan, 2012: 295). Bireylerin ekonomik koşulları üzerinde, dolayısıyla yoksullukta eğitim düzeyinin büyük bir etkisi vardır. Eğitim seviyesi arttıkça gelirin arttığı için yoksulluk sorunu da azalmaktadır (Akçakaya, 2009: 14-15). Hane halkı reisinin eğitim seviyesiyle ailenin yoksulluk yaşamaması birbiriyle ilintilidir. Çocukların eğitim giderlerinin aileleri tarafından giderildiği için düşük gelirli ailelerin çocuklarının eğitimde fırsat eşitsizliğiyle karşı karşıya kalmaları olasıdır (Kundu, 1994: 1572). Eğitim, toplumdaki bireylerin hayat kalitesini yükselten en önemli faktörler arasındadır. Toplumdaki bireylerin eğitimi olması yoksulluk sorunuyla mücadeleyi kolaylaştıracak faktörlerden biridir.

Yoksulluğun bir diğer sosyal nedeni de **hane halkının özellikleridir**. Hanenin büyüklüğü ve hane halkı bireylerinin yaşı ve eğitimi, yoksullukla bağlantılıdır (Durgun, 2011: 144). Hane halkı içerisindeki en büyük etmen hanenin nüfusudur. Hane halkı bileşimi, bireylerin iş piyasasına katılımında ve yoksulluk seviyesinin saptanmasında önemli etkidir (Schiller, 2004: 67) Hane halkı özelliklerinin bireylerin yoksulluk yaşamalarında etkili olduğuna dair araştırmalar bulunmaktadır. Kızılgöl (2008), çalışmasında, yoksulluğun en önemli belirleyicilerinin aile bireylerinin eğitim durumu, hane büyüklüğü ve hanenin konumu olduğunu; Şengül ve Fisunoğlu (2012), yoksulluğun dört ve daha fazla bireyli hanelerde daha yüksek bulunduğu, boşanmış ve eşi ölmüş kadınların evli kadınlara nazaran yoksulluğu daha yoğun yaşadıklarını belirtmiştir. Limanlı (2015) ise hane halkının sağlık koşulları ve eğitim düzeyini yoksulluğu etkileyen önemli değişkenler olarak bulurken, hane

içerisinde sorumluluğun kadınlarda olduğu ailelerde yoksulluğun daha açık bir şekilde yaşandığını belirtmektedir.

Yoksullukla alakalı sosyal etmenlerden bir diğeri **sağlıktır**. Hanelerin gelirleriyle bireylerin sağlıklı yaşam şartlarına sahip olmaları arasında ilişki bulunmaktadır. Yoksul aileler/bireyler, düzensiz ve yetersiz beslenme gibi nedenlerden dolayı sürekli hasta olabilmektedir. Bu hastalık hali iş gücünün kaybına yol açarak yoksulluğun kısırlaşmasına sebep olmaktadır (Ergül, 2004: 95). Yoksulluğun bireylerin insan onuruna yaraşır sağlıklı bir yaşam sürmelerinin önünde bir engel olduğu ve bu durumun ise bireylerin yaşam sürelerini kısalttığını söylemek mümkündür.

Yoksullukla alakalı bir diğeri sosyal neden **fiziksel çevredir**. Yoksulluk, ülkelerde belirli bölgelerde yoğunlaşabilmektedir. Bu yoğunlaşmaya iklimsel şartlar, altyapı, hane ve istihdam şartları, kamu hizmetlerinin miktar ve kalitesi gibi nedenler etkili olmaktadır (Ravallion, 1996: 1338). Yerleşim yerine göre değişen yoksulluk kırsal-kent şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kırsal ve kentsel alanlarda farklı yaşam stilleri, tüketim alışkanlığı, geleneklere bağlı olarak farklı gelir ve harcama kalıpları bulunmaktadır. Dolayısıyla yerleşim yerinin nitelikleriyle ilintili şekilde kırsal ve kentsel kesimin yoksulluk durumları aynı olmamaktadır. Yoksulluk, kırsal alanlarda kentsel alanlara göre daha çok hissedilmektedir. Bunun nedeni kırsal alanlarda kişi başına düşen gelirin düşüklüğü, üretim teknolojileri ve iletişimde geri kalmışlıktır. Bölgesel farklılıkların ortaya çıktığı alanlar, genellikle tarımsal üretimin ağır bastığı, toprak dağılımının adaletli bir şekilde gerçekleşmediği, sosyal hizmetlerin hizmet talep edenlere ulaştırılamadığı ve sosyal-fiziki altyapının tamamlanamadığı yerleşkelerdir (Yılmaz, 2006: 36-37).

Yoksulluğun sosyal nedenlerinden bir diğeri **göçtür**. Göç, toplumları ve bireyleri uzun süreli olarak etkileyen bir olgudur (Taş ve Özcan, 2013: 289). Göç ve kentte yaşanan yoksulluk arasında ilişki bulunmaktadır. Göçün kentte yoksulluğa yol açması ya da yoksulluğun göçü engellenmesi durumu söz konusudur. Kırsal alandaki düşük gelir seviyesi yoksul kesimin şehirlere göç etmesine sebep olmaktadır. Göç alan kentsel alanlardaki istihdam eksikliği ise kentte yoksulluğu arttırmaktadır. Bir diğeri bakış açısına göre ise kırsal alanda yoksul olan bireyler, göçün ortaya çıkardığı maliyetleri karşılayamayacağını düşündüğü için göç edememektedir (Şenses, 2009). Göç nedeniyle bireylerin yeni ikamet edeceği yere uyum sağlaması zor olmaktadır.

Uyumu zorlaştıran bir etkende bireylerin geçimlerini sağlayabilmek için iş bulmasıdır. Göç ettiği yerde iş bulamayan bireyler yoksulluk sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır.

Yoksullukla alakalı sosyal nedenlerin sonuncusu **toplumdaki ayrımcı tutumlardır**. Ayrımcılık, bir bireye ya da gruba yaşı, cinsiyeti, ırkı gibi özellikleri nedeniyle eşit davranmamayı ifade etmektedir (Şenses, 2002: 173). Olanakların, ayrımcılık sebebiyle bazı gruplara sağlanmaması, bireylerin iş piyasasında rekabet edememelerine veya iş bulabilseler dahi düşük ücretli işleri de çalışmak zorunda kalmalarına yol açmaktadır (Yılmaz, 2006: 40). Bireyler, etnik kökenleri sebebiyle toplumda dışlanmakta, sosyal imkânlardan yararlanamamaktadır (Pire, 2011: 26). Kadınlara ise cinsiyetleri üzerinden ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Özellikle istihdamdaki cinsiyet ayrımcılığı kadınların işgücü piyasasına katılmasına engel teşkil etmektedir. Bu ayrımcılık, kadınların ekonomik seviyeleri ve sosyal konumlarını belirlemede, doğurganlık, ölüm, gelir eşitsizliği ve yoksulluk gibi sahalarda etkisini göstermektedir (Pire, 2011: 26). Sonuç olarak yoksullukla sosyo-demografik etkenlerin yakından ilişkisi kaçınılmazdır. Bunun sebebi bireylerin sosyal bir varlık olarak olmasıdır. Bireyler, sosyal yaşamın gereklerine ulaşmakta birtakım zorluklar yaşayabilmektedir. Bu zorluklardan biri de çalışmanın ana konusu olan yoksulluk sorunudur. Ancak yoksulluk sadece sosyal biçimde ele alınmamaktadır. Yoksulluğun bir de ekonomik boyutu bulunmaktadır.

Ekonomik nedenler içerisinde işsizlik ve istihdam, büyüme ve gelir dağılımı ve ekonomik krizler yer almaktadır. Yoksullukla alakalı ekonomik faktörlerden ilki şüphesiz ki **işsizlik ve istihdam konusudur**. Basit bir deyişle, bireyin asgari seviyede geçimini sağlayacak bir gelirin bulunmaması hali olarak ifade edilen yoksullukla işsizlik arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır. Yoksul bireylerin genellikle işgücü piyasasıyla düzenli bir ilişkisinin bulunmadığı, işsizlik veya istihdamın düşük olması gibi istihdam problemleriyle karşılaştıkları bilinmektedir (Gündoğan, 2003: 161). İşgücü piyasalarıyla yoksulluk arasındaki bağlantı, “işgücüne katılmayanlar”, “çalıştıkları halde yoksul olanlar” başka bir ifadeyle “çalışan yoksullar” ve “işsizler” olarak farklı kategorilerde değerlendirilebilmektedir (Şenses, 2002: 167). Değerlendirilen grup fark etmeksizin işsizlik sorunu yoksulluğun hem sebebi hem de sonucu olmaktadır (Arpacıoğlu, 2012: 34). İşsizlik, yoksulluğun oluşmasında önemli etmenlerden biri olsa da işgücüne katılım tek başına yoksulluğu çözecek bir faktör

değildir. Düşük ücretle çalışan bireylerin işgücüne katıldıkları halde yoksulluk yaşamaları da söz konusu olmaktadır. Düşük ücret, gelir dağılımını negatif bir biçimde etkilemekte, işgücüne katılımı da azaltarak yoksulluğa yol açmaktadır (Akçakaya, 2009: 8). Sonuç olarak işsizlik konusu yoksullukla yakından ilişkilidir ancak politika yapıcıların bu yönde alacağı aksiyonlar yoksulluğu azaltabilecektir.

Yoksullukla alakalı ekonomik nedenlerden ikincisi **büyüme ve gelir dağılımı**dır. Gelir dağılımı, üretilen mal ve hizmetlerin ülkedeki bireyler arasında paylaştırılmasıdır (Arpacıoğlu, 2012: 29). Gelirin adil paylaşımı, farklı tabakalarda bulunan bireyler arasında ekonomi, refah ve siyasi güç bakımından denge kurmaktadır (Aktan ve Vural, 2002: 3). Bir ülke içerisinde yaratılan ekonomik değerlerin, ülkede bulunan kişiler arasında adil olmayacak şekilde dağılımı halinde yoksulluk sorunu büyümektedir (Yılmaz, 2006: 19). Ekonomik büyüme gerçekleşirken gelirin adil dağılımı da sağlanırsa yoksulluk da azalacaktır.

Yoksullukla alakalı ekonomik nedenlerden bir diğeri **ekonomik krizler**dir. Ekonomik krizler, ekonomik ve sosyal anlamda negatif şartların oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bu kriz türleri bireyleri ekonomik açıdan zorladığı gibi toplumda huzursuzluğa yol açmaktadır. Buna ek olarak ekonomik krizler, negatif büyüme seviyelerinin yükselmesine, kişi başına düşen milli gelirin aşağı çekilmesine ve bununla ilintili olarak yoksulluğun artması sebep olmaktadır (Yalçın, 2008: 9). Yoksulluğun ekonomik parametrelerinden bir diğeri enflasyondur. Enflasyon, fiyatların hissedilir bir biçimde artmasıdır. Enflasyonist ortamda fiyatlar, genel seviyenin artmasına bağlı olarak reel ücretlerin azalmasına ve düşük gelir grubunun ciddi şekilde etkilenmesine sebep olmaktadır. Ücretler düşük gelirli grubun en önemli gelir kaynağı olduğu için bu düşüş yoksulluğa sebep olmaktadır (Akçakaya, 2009: 24).

Yoksulluğun siyasi nedenlerinde ise ülkede var olan **siyasi yapı ve yaşanan savaşlar** karşımıza çıkmaktadır. Ülkelerin ekonomik büyümelerini politika yapıcıların aldıkları kararlar etkilemektedir. Ekonomik büyümeyle ilgili politikalar ise yoksullukla derinden ilişkilidir (Arslan, 2011: 74). Savaş ve terör gibi olaylar yaşandıkça ise savunma maliyetlerinde meydana gelen artışlar, yoksulluk seviyesinin artmasında sebep olmaktadır (Krueger ve Maleckova, 2003: 142). Var olan savaşların temelinde yoksulluktan kaynaklı şiddete yol açacak olguların da bulunduğu görülmektedir. Bu olgular zaman geçtikçe, intikam alma duygusuyla terör

faaliyetlerine hatta iç savaşa sebep olabilmektedir. Böylece yoksullukla var olan şiddet, yoksullukla beslenerek tekrar yoksulluğa neden olmaktadır (Bilen ve Çalışır, 2013: 337-339). Savaş, iç çatışma ve terörizm nedeniyle, buldukları yerden daha güvenli yerlere göç edenler, yoksulluğu artırmaktadır (Sarısoy ve Koç, 2010: 330).

Yoksulluğun genel geçer birçok nedeninin olmasının yanı sıra yoksulluğun farklı gruplar üzerindeki etkisi gruplar özelinde değerlendirilmelidir. Yoksulluktan etkilenen gruplar başında kadınlar gelmektedir. Nitekim yoksulluğun kadınlar üzerindeki etkisine yönelik araştırmalar 1980'lerden sonra hız kazanmıştır (Alcock, 1997: 135). Kadınların maruz kaldığı yoksulluk, sosyal, kültürel ve psikolojik etkileri göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gereken bir sorundur. Kadınların insan onuruna yakışır bir yaşam için gerekli olan sağlık hizmetlerine ulaşabilmesini, eğitim hakkını elinde bulundurmasını, ekonomik güvenceye sahip olmasını, karar alma süreçlerine katılabilmesini engelleyen yoksulluk sorunu kadınları toplumsal yaşamda dezavantajlı bir konuma yerleştirmektedir. Kadınları dezavantajlı kılan yoksulluğun kırsalda yaşamını idame ettiren kadınlar üzerindeki etkisi ayrıca incelenmelidir. Kadın olma, yoksulluk ve kırsalda yaşama kesişimi doğru analiz edebilmek kırsaldaki yoksul kadınların yoksulluk karşısındaki durumlarının anlaşılması ve sorunlarının çözüme kavuşturulması açısından önemlidir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Kırsal Kadın Yoksulluğu

Sosyal bir sorun olarak yoksulluk, tarihin ilk dönemlerinden itibaren ortaya çıkmış bir kavramdır. Yoksulluk kavramı, yaşam sürekliliği için zorunlu olan gelirin eksikliğini ya da yetersizliğini ifade etmektedir. Yoksulluk yaşayan bir birey, gelir eksikliği ya da yetersizliği nedeniyle toplumda bireylere sunulan mal ve hizmetlerden diğer bireylere nazaran daha az yararlanabilmekte ya da hiç yararlanamamaktadır (Marshall, 1999: 21). Var olan gelir yetersizliği-eksikliği, bireyin insan onuruna yaraşır bir şekilde hayatını devam ettirebilmesi için gereksinim duyduğu temel ihtiyaçlara, giyeceğe, barınmaya ve sağlık hizmetlerine ulaşamamasını ifade etmektedir (Oktik, 2008: 25). Yoksulluk, “normal yaşam” için gerekli olan her şeyden mahrum olma halidir (Vargı, 2005: 114).

Literatür incelendiğinde, yoksulluğun maddi temellere göre mutlak, görelî ve gelir yoksulluğu; ihtiyaçlara göre insani yoksulluk, süreye göre kronik ve durumsal yoksulluk; yerleşim yerine göre kentsel ve kırsal yoksulluk olmak üzere farklı tanımlamaları mevcuttur (Çoban, 2018: 24). Yoksulluk tanımlamalarının ilki olan **mutlak yoksulluk**, bir bireyin yaşamının devamlılığını minimum düzeyde sağlayabilmesi adına zorunlu olan besin ihtiyaçlarını karşılayamadığı durumu ifade etmektedir. Mutlak yoksulluk sınırı, bireyin günlük alması zorunlu olan kaloriyi düşük maliyetli olarak alabileceği maddi güce bakılarak hesaplanmaktadır (Şenses, 2002: 63). Mutlak yoksulluk, gün başına bireylerin harcaması gereken kalori miktarına ek olarak bireylerin temel ihtiyaçları olan barınma, sağlık gibi ana kültürel ve sosyal taleplerin getirdiği gereksinimlerden eksik kalmayı ifade etmektedir (Marshall, 1999: 825). Tanımların da ifade ettiği üzere mutlak yoksulluk, bireyin onuruna yaraşır biçimde yaşayabilmesi için zorunlu gereksinimlerin giderilmemesi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Seyyar, 2003: 41). Mutlak yoksullukta, bireylerin geçim kriterlerinin aynı yaş ve fiziksel özellikleri bulunan tüm bireyler için yaşadıkları coğrafya fark etmeksizin benzerlik taşıdığı düşüncesi bulunmaktadır (Giddens, 2005: 309). Bu anlamda mutlak yoksulluk, en temel yoksulluk tanımlarından biridir.

Görelî yoksullukta ise mutlak yoksulluk tanımlamasından farklı olarak bireyin yaşadığı toplum içerisinde diğer kişilerle mukayese edildiğinde onlarda bulunan herhangi bir şeye sahip olamama durumu bulunmaktadır (Marshall, 1999: 825). Görelî yoksullukta kişinin mutlak yoksullukta ifade edilen temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ancak bunun yanı sıra elinden bulunan kaynakların toplumun genelinin elinde bulundurduğundan daha yetersiz olması-toplumun refah düzeyinin altında bir refah düzeyine sahip olma- ve bu yetersizliğin kişinin toplumda sosyal katılımını kısıtlamasını ifade etmektedir (Şenses, 2002: 91). Kişinin sahip olduğu refah düzeyinin toplumun refah düzeyinin altında ve üstünde olması durumu görelî yoksulluk durumunu ifade etmekte olup ve toplumda var olan insan onuru yaraşır hayat standartlarının kişinin hayatında ne ölçüde olduğu ya da olabileceğine vurgu bulunmaktadır (Haralambos, 1985: 143; Üstün, 2007: 9). Bu bağlamda mutlak yoksulluk, tanımlamasında kişinin hayatta kalabilmesi için gerekli gıdalara sahip olması noktasında değerlendirme yapılırken görelî yoksulluk tanımlanmasında birey başına düşen ortalama gelir önemlidir (Dansuk, 1997: 36).

Gelir yoksulluğu veya insani yoksulluk tanımlaması mutlak ve görelî yoksulluk tanımlamalarının ardından gündeme gelmiş bir yoksulluk tanımlamasıdır. İlk olarak 1997 senesinde Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nda kullanılan insani yoksulluk kavramı, ortalama bir hayat için ihtiyaç duyulan seçeneklerden vazgeçme olarak tanımlanmaktadır (UNDP, 1997). Tanıma istinaden yoksulluk ile ekonomik gelir direkt olarak bağdaşmamaktadır. Bunun nedeni gelirin maddi bir argüman olmasına rağmen, yoksulluğun insani bir standart olmasıdır. Bireyin sağlık hizmetlerine, temiz suya, eğitim hizmetlerine erişilebilirliği ve “sürdürülebilirlik” standartlarını temel alarak yeni fırsatları kullanabilmek için gerekli olan temelin varlığı-yokluğuyla “insani yoksulluk” standartları ifade edilmektedir (Pire, 2011: 7-8). Görelî yoksulluk ve mutlak yoksulluk kavramlarında bir kıyaslama hali bulunuyorken iken insani yoksullukta “insan” olmanın vermiş olduğu “değerli ve biricik olma” özelliğinin yansıtılması amaçlanmaktadır.

Yoksulluğu açıklamaya yönelik tanımlamalardan biri de yerleşim yerine göre sınıflandırmadır. Kırsal ve kentsel yoksulluk olarak tanımlanan bu tanımlamada kırsal veya kentsel alanda yaşanan yoksulluğa vurgu yapılmaktadır. **Kentsel yoksulluk** kırsal yoksulluğun yerleşim yeri değişmiş halidir. Bu yoksulluk türünün ortaya çıkmasında kırsal alandaki ekonomik yetersizlikler etkili olmuş ve bireyler

kentlere göç etmiştir. Bu durum kentlerdeki nüfusu ve işsiz sayısını arttırmıştır. Çalışamayan ve geçimini sağlayamayan bireyler ise kentsel yoksulluk olgusunun büyümesine sebep olmuştur (Işık ve Pınarcıoğlu, 2013: 81).

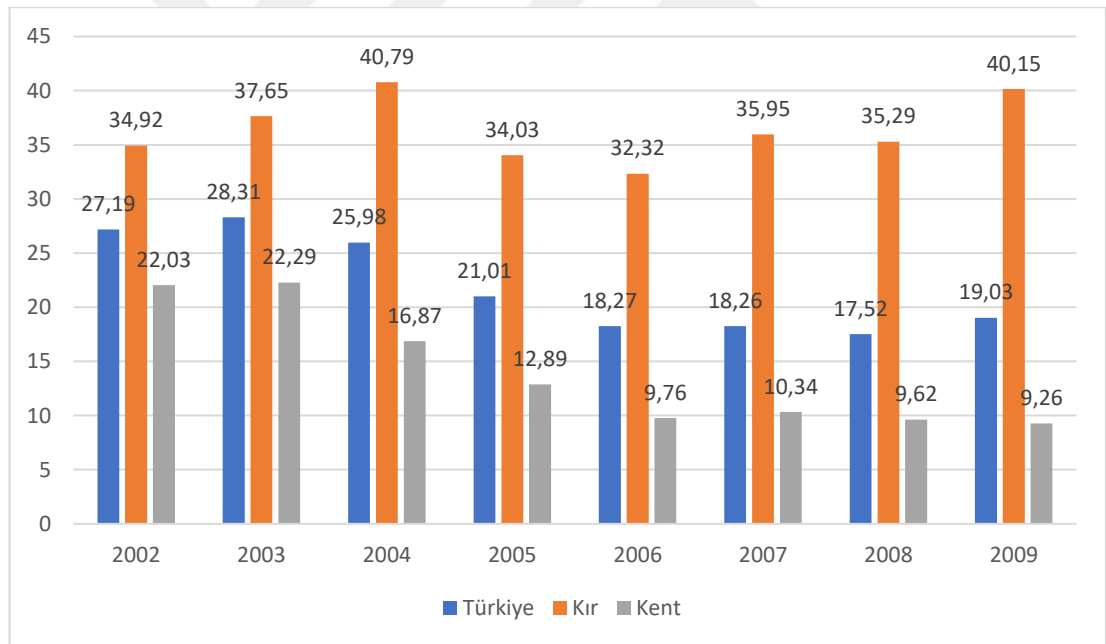
Kırsal yoksulluk ise çağlar boyunca varlığını sürdürmüş bir yoksulluk tanımlamasıdır. Ancak 18. yüzyılda kırsal yoksulluk, kitlesel boyutlara ulaşmıştır (Çoban, 2018: 32). Kırsal yoksulluk, fabrikaların yoğun olmadığı kırsal bölgelerde yaşamakta olup tarım ve hayvancılıkta kendini göstermektedir. Tarımsal üretim yapmak için yeterli toprağa sahip olmayanlar, toprak sahibi olmayanlar, gelişmiş tarımsal üretim araçlarına sahip olmadıkları için basit yöntemlerle üretim yapmaya çalışanlar, kırsal yaşamda yoksulluk sorunuyla karşı karşıya kalabilmektedir (Yerli, 2022: 50). Ayrıca küçük esnaflar, tarım işçileri, çobanlar, küçükbaş hayvancılıkla geçimini sağlayanlar, savaş veya ekonomik sıkıntı sebebiyle açlıkla yüzleşenler kırsal yoksulluk içinde değerlendirilmektedir. Kırsal yoksulluğun, kırsaldaki iş olanaklarının azalmasıyla ortaya çıkan gizli işsizliğin açık işsizliğe dönüşümü şeklinde de bir tanımı yapılmaktadır (DPT, 2001:105). Kırsal yoksulluğu, tarımsal emeğin özellikle küçük meta üretim yapısı içerisinde kendini yeniden ürememe koşul ve eğilimleri şeklinde de tanımlamak mümkündür (Ecevit ve Ecevit, 2002: 272). Kırsal alanda yaşamlarını sürdüren insanlar ya geçimlik üretim yapan küçük tarım işletmelerinden ya da ticari tarım üretimi yapılan orta ve büyük ölçekte tarım işletmelerinden geçimlerini sağlamaktadır. Buralarda daha çok toprağı olmayan ya da kendine yetecek kadar tarımsal üretim yapamayan kişiler çalışmaktadır. Kırsaldaki üçüncü ekonomik alan ise tarıma dayalı olmayan ürünlerin üretimini yapan işletmelerdir (Öztürk, 2008: 615).

Literatürde kırsal yoksulluğun üç ana gerekçesi olduğu belirtilmektedir. Birinci sebep, kültürel tutum ve davranışlardır. İkincisi, kırsal bölge halkına yeterli düzeyde teşvik uygulanmamasıdır. Üçüncüsü ise kırsal kesimdeki sosyal yapının demografik özellikleridir. Bunlara ek olarak yeterli düzeyde eğitime erişememe, sağlık, hane, ulaşım ve telekomünikasyon hizmetlerine erişememe gibi sorunlar kırsal yoksulluğun belirleyicilerini oluşturmaktadır (Aktan ve Vural, 2002: 49). Kırsal yoksulluğun yükselişe geçmesindeki etmenler ise siyasi istikrarın olmaması, iç çatışmalar, idarenin yönetiminin kötü olması, ekonomik ve toplumsal politikalarda kırsal alanın gözetilmemesi olarak sıralanabilmektedir (Khan, 2000: 8).

Kırsalda yoksulluk yaşayan bireylerin yoksulluk sonucunda karşılaştıkları sorunlar ulaşım, eğitim, sağlık, tarımsal hizmetler, örgütlenme ve destektir. Ulaşım kırsal bölgelerde yerleşim yerlerine göre değişmekle birlikte diğer hizmetlerin ulaşımını da etkileyecek ölçüde önemli bir sorundur. Ulaşımdan sonraki ikinci problem eğitimidir. Kırsal alanlarda okulların fiziki alt yapı ve donanım açısından eksiklikleri bulunmaktadır. Kırsal alanlar, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması gereken alanlar arasındadır. Bir diğer sorun olan sağlık ise benzer şekilde kırsal alanlarda yeteri kadar donanım ve personel olmaması yönüyle bir sorun oluşturmaktadır. Bireyler, kırsal alanlarda geçimlerini sağladıkları tarım hizmetleriyle ilgili ihtiyaç duydukları bilgiye ve donanıma erişmede problemler yaşamaktadır. Kırsal alanlarda kooperatif ve benzeri örgütlerin yetersiz olması ya da işlevsel olmaması kırsal alanların gelişmesinde ve kalkınmasında önemli sorunlar yaratmaktadır. Kırsal alanlarda örgütlenmelerin işlevsel olmadığı gibi uluslararası alanda rekabet edebilmek için yerli üreticinin yeterince desteklenmemesi ciddi sorunlara yol açmaktadır (Öztürk, 2008: 620). Kırsal alanda yaşayan kişiler yukarıda bahsedilen sorunlar nedeniyle ekonomik anlamda da birçok zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu yönüyle kırsal alanlarda bireylerin yoksulluk yaşama riskleri kentlerde yaşayanlara oranla oldukça fazla olabilmektedir. Çünkü kırsal alanda çoğunlukla tarımın yaygın olması ve tarımsal alanlarda yaşanan verimsizlik, üretimin düşmesi, tarımsal alanların küçülmesi gibi durumlar insanların yoksulluk yaşamalarına sebep olmaktadır (Karakoyun, 2013: 26).

Yoksulluğu yerleşim yerine göre tanımlamanın dışında cinsiyet üzerinden de yoksulluk değerlendirilmektedir. Bu bağlamda kadın yoksulluğu/yoksulluğun kadınlaşması kavramlarından bahsetmek mümkündür. Yoksulluk sorununun kadınların üzerinde bırakmış olduğu etkilere yönelik araştırmalar 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra özellikle 1980'lerde artış göstermiştir (Alcock, 1997: 135). Yoksulluğun cinsiyet üzerindeki etkileri araştırılırken ABD'de ilk kez 1978 senesinde Diane Pearce'ın "yoksulluğun kadınlaşmasını" belirtmiştir. Diane Pearce bu kavramla, Amerika bulunan 15 milyon yoksulun üçte ikisinin kadınlardan oluştuğunu, kadınların işgücüne katılım oranındaki yükselişe rağmen ekonomik seviyelerinin git gide kötüleştiğini vurgulamıştır (Pearce, 1978: 28). Goldberg ve Kremen, de bireysel olarak ya da ailelerini geçindirmek için çalışan kadınların nicelik olarak tüm yoksullar içerisinde çoğunluğu oluşturduğunu belirtmektedir.

Çalışmalar dahi kadınların yoksul kaldıkları da ayrıca vurgulananlar arasındadır (Goldberg ve Kremen, 1990: 2-3). 1980’lerde özellikle Latin Amerika ve sahra-altı Afrika ülkelerinde ortaya çıkan ekonomik krizlerin etkileri hakkında yürütülen birçok araştırmada, kadın yoksulluğunun da ölçülmeye çalışıldığı görülmüştür (Kardam ve Yüksel, 2004: 45). 1995 yılında düzenlenen Kopenhag Dünya Kalkınma Zirvesi’nde de kadınların yoksulluk mücadelesinin dünyanın sorunu olduğu ayrıca kadınların erkeklerle kıyaslandığından daha yüksek oranda mutlak yoksulluk yaşadıkları vurgulanmıştır. Aynı yıl Pekin’de düzenlenen 4. Dünya Kadın Konferansı’nda “yoksulluğun kadınlaşması” kavramı ele alınmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde yoksul kadınların sayılarının erkeklere oranla hızlı artmasının karşısında makroekonomik politikalar ve kalkınma stratejilerinin geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır (Ecevit ve Türkyılmaz, 2002: 294; Ulutaş, 2009: 25, Gerşil, 2015: 162). Bu bağlamda yoksulluğun kadınlar üzerindeki etkileri araştırılması gereken ve toplumda çözüm bekleyen bir sorun olmuştur.

Şekil 2.1. Kadınlarda Yoksulluk Oranı (TÜİK, 2009’dan akt: Eştürk ve Kılıç, 2016: 146).

Dünyada yoksulluk sınırı altında yaşayan her 10 kişiden 7’si kadındır (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: 2012). Ülkemizde de kırsal ve kent ayrımında yoksulluk oranları oldukça çarpıcıdır. Türkiye’de kadın yoksulluğu 2002’de yaklaşık %27,19 iken, 2009 yılında %19,03’e düşmüştür. Kentte yaşayan kadınların yoksulluk oranlarında ciddi düşüşler görülürken, kırsalda yaşayan kadınların yoksulluk

oranlarında artış yaşanmıştır. 2009 yılı TÜİK Yoksulluk Araştırması sonuçlarına göre Türkiye’de kadınların yoksulluk oranı yaklaşık %19,03 iken bu oran kentte %9,26 düzeyine gerilerken, kırsalda %40,15 gibi oldukça ciddi bir düzeye ulaşmıştır (Grafik 1).

Kadınların yaşamış olduğu yoksulluğun öne çıkan özelliklerini bilmek kadın yoksulluğunun nedenlerini anlamlandırabilmek için yerinde olacaktır. Buvinic (1998), kadının yoksulluğunun iki tane belirleyici özelliği olduğunu ifade etmektedir. Bunlardan **ilki** kadının iş gücü piyasasında ikincil konumda bulunması, **ikinci** ise eğitim imkânlarından yararlanamaması durumudur (Buvinic’den akt. Şener, 2012: 54). Bu iki belirleyici özellik birbirleriyle doğrudan ilişkilidir. Eğitim hakkından yararlanamamak kadının iş gücü piyasasına katılabilmesinin önünde engeldir. Kadınlar iş gücü piyasasına katılsa dahi eğitiminin yetersiz olması sebebiyle düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Bunun yanı sıra enformel, fason çalışma, ücretsiz aile işçisi olma ve daha çok kırsal alanlarda karşımıza çıkan gelir üzerinde söz sahibi olamama gibi durumlarda söz konusu olmaktadır (Şener, 2012: 54).

Kadınların yaşamış olduğu yoksulluk, yaşamlarının her alanını etkileyen çok boyutlu bir sorundur. Toplumsal yaşamda kadın ve erkek arasında var olan eşitsizlikler, kadınların yoksulluktan etkilenme biçimlerine etki etmektedir (Bradshaw ve Linnekar, 2003: 9). Bu bağlamda kadınların kentsel ve kırsal yaşamda karşılaştıkları yoksulluk olgusu da birbirinden farklıdır. Kırsal alanda var olan tarım ve hayvancılıkla geçimin sağlanmasına kadınlar da çalışarak dahil olmaktadır. Kadınlar kırsalda, tarımsal işlerde üreten ve ev içi roller açısından çok önemli görevler üstlenmektedir. Bu kadınların ortak iş yapma ve dayanışma ağı oluşturma potansiyeli oldukça yüksektir. Buna rağmen kentte yaşayanlara oranla daha fazla fırsat ve erişim eşitsizlikleriyle karşı karşıyadır. Bu da kırsaldaki kadını giderek daha fazla yoksulluğa sürüklemektedir (Eştürk ve Kılıç, 2016: 146). Kırsalda kadınların deneyimlemiş olduğu yoksulluğun anlaşılması için kırsal da kadınları yoksullukla karşı karşıya getiren nedenleri incelemek gerekmektedir.

2.2. Kırsal Kadın Yoksulluğunun Nedenleri

Kırsal kadın yoksulluğunu etkileyen başlıca nedenleri düşük eğitim düzeyi, çalışma koşulları, sosyal güvenlik ve örgütlenememe, malların ve gelirin eşitsiz dağılımı şeklinde sıralamak mümkündür (Eştürk ve Kılıç, 2016: 147). Ayrıca kadınların kent ya da kırsal olarak nerede yaşadığı fark etmeksizin yoksulluğa maruz kalma nedenlerine toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, hane içi eşitsizliği, ayrımcılık ve sosyal dışlanmayı da eklemek mümkündür.

2.2.1. Düşük Eğitim Düzeyi

Bir bireyin yaşamında eğitim hakkına erişememiş olması o bireyin yoksulluk sorunuyla karşılaşma riskini arttırmaktadır. Geleneksel yapıdaki ailelerde eğitim hakkında öncelik erkeklere verilmekte kadınlar eğitim konusunda ikincil planda kalmaktadır. Aileler için erkek ait olduğu ailenin soyunun devamlılığını sağlayacak kişiyken kadınlara evlilik sonrası bir başka aileye ait olacak bakış açısıyla yaklaşılmaktadır (Şener, 2009: 3). Bu bakış açısıyla erkeğe sağlanan eğitim imkânları yatırım olarak görülürken kadınlar için eğitim gereksiz görülmektedir. Bu bakış açısına kırsal bölgelerde iş gücüne duyulan gereksinim, ailenin geçim koşulları ve gelir düzeyleri de eklenince kadınlar için eğitim haklarına ulaşmak imkânsızlaşmaktadır (Topgül, 2013: 292). Ayrıca kadınlardan beklenen hanenin bakım sorumluluğunu üstlenmeleridir. Bu bakım sorumluluğu kadınları eğitim hayatından koparmaktadır. Küçük yaşlarda eğitim hayatından mahrum bırakılmaları daha sonraki süreçte iş gücüne katılımlarını da engelleyerek yoksulluk yaşamalarına neden olmaktadır (Ulutaş 2009: 32). Yapılan çalışmalar göstermiştir ki, bireylerin eğitim seviyesi yükseldikçe yoksulluk oranları önemli ölçüde azalmaktadır. Düşük eğitim düzeyi işsizliği yol açtığı için kadınların yoksulluk yaşaması da kaçınılmaz olmaktadır. Yoksulluğun tüm bu etkilerinden dolayı kadınlar, kendine güvenmeme, emeğiyle elde ettiği geliri önemsememe, haneye yaptığı her türlü katkıyı görememe gibi davranışlar sergileyebilmektedir. Bu noktada yoksulluk, kadınların öz saygılarının gelişmesini ve özgüvenli bir birey olmalarını engellemektedir. Kadınların eğitim almaları onların rasyonel karar vermelerini, aile içinde ve toplumda karar süreçlerine katılımında aktif olmalarını sağlamaktadır (Eştürk ve Kılıç, 2016: 148). Kırsal alanda yaşayan kadınların hem kırsal alana özgü zorluklar hem de

geleneksel bakış açısıyla eğitim hizmetlerine ulaşamamaları sebebiyle yoksullukla mücadeleleri zorlaşmaktadır.

Eğitim yoluyla bir birey toplumsal hayatta bir statü sahibi olmaktadır. Amaçlarını gerçekleştirme imkânı bulmaktadır. Yoksulluk yaşaması halinde ise statü kazanması ve amaçlarını gerçekleştirme mümkün olmamaktadır. Bu anlamda yoksulluk sorunuyla eğitim arasında ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan birbirini takip eden bir kısır döngü bulunmaktadır. Yoksulluk sorunuyla karşılaşan bir bireyin eğitim olanaklarına ulaşabilmesi zorlaşmakta ve kişinin eğitim düzeyi düştükçe yoksullukla baş etme mekanizmaları düştüğü için yaşadığı yoksulluk derinleşmektedir (Alpaydın, 2008: 50). Eğitim hakkından yoksun bırakılan kadınlar, çalışma yaşamına sınırlı düzeyde katılabilmekte, kişisel gelişim ve mesleki eğitim konularında yetersiz kalmaktadırlar. Bu yüzden yoksullukla baş etmeleri zorlaşmaktadır (Sen, 2004: 131). Ayrıca eğitim ve yoksulluk ilişkisinde ailenin eğitim seviyesi de önemlidir. Ailenin eğitim seviyesi yüksekse çocuklarının eğitimlerine aynı oranda önem vermektedirler (Sennett, 2005: 191). Ailenin eğitime verdiği önem yoksulluk ve eğitim kısır döngüsünü kırmak için önem arz etmektedir. Kadınların eğitimlerine verilen önem yoksullukla mücadelelerini kolaylaştırırken çalışma hayatında yer edinebilmeleri için de olanak sağlamaktadır. Bu bakımdan eğitim, kadınlara çalışma hayatının kapılarını aralamaktadır.

2.2.2. Kırsalda Kadının Çalışma Koşulları ve Yoksulluk

Kırsalda kadın yoksulluğundaki bir diğer etken kadınların çalışma biçimleridir. Kırsal alanda kadınların üretime katılma biçimleri bölgenin geçim kaynaklarına, tarımsal faaliyetin türüne ve ailenin gelir durumuna bağlı olarak değişmektedir (Sirman, 199: 30). Kırsalda tarımsal üretim içerisinde kadının konumu, daha çok kültür, gelenek, erkek egemen yapı gibi toplumsal süreçlerden beslenen bir yapıya sahiptir (Korkmaz ve Tüfekçi, 2007: 45). Kadınlar, kırsal alanda daha çok tarımsal işlerin aile bireyleri tarafından yürütüldüğü, yabancı iş gücünden yararlanmanın söz konusu olmadığı ya da çok sınırlı olduğu küçük ölçekli işletmelerde ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Kırsalda kadının, ücretsiz aile işçisi olması ve elde edilen gelir üzerinde söz sahibi olamaması, gelirden yoksunluğu ve beraberinde yoksulluğu getirmektedir (Eştürk ve Kılıç, 2016: 149). Kırsal alanda erkeklerin yaptıkları işlerin ekonomik bir karşılığı bulunmaktayken

kadınların yaptığı işler daha çok ev eksenli emeğe dayanan mevsimlik, yarı zamanlı, ücretsiz işler olmaktadır. Bunlara bağlı olarak kadınların yaptıkları işlerden elde ettikleri yiyecek ve giyecek türevi ürünler çoğunlukla hemen tüketildikleri için ekonomik olarak bir değer ifade etmemektedir (Hablemitoğlu, 2001). Kadınların “ucuz emek” veya “aile ekonomisine yardımcı” olarak görülmesi ve faaliyetlerinin büyük bölümünün üretim değil doğal yaşamın bir parçası olarak kabul edilmesi, yaptığı işin değerinin düşük algılanmasına neden olmaktadır. Kadının ev içi sorumluluklarından kaynaklanan emeği, kapalı aile ekonomisi içerisinde kalmakta ve kadınları ekonomik değişim değeri olmayan görünmez emeğin karşılığını alma ve kullanma olanağından yoksun bırakmaktadır (Kulak, 2011: 72, Gülçubuk ve Yasan: 2010: 92). Oysaki kırsalda elde ettiği gelirden yoksun olan kadın, kırsal ekonominin güç kaynağını oluşturmaktadır (Akbay, 1998’den akt., Kızılaslan ve Ymanoğlu, 2010: 155). Güç kaynağını oluştururken ise emeğinin karşılığını almaktan yoksun olmaktadır. Bu durum ise kadınların yoksulluk yaşamasına sebep olmaktadır.

Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünde kadınlara ev işleri ve çocuk bakımı düşmektedir. Kentten farklı olarak kırsal alanda kadınlar ev işleri ve çocuk bakımına ilaveten tarımsal üretim faaliyetlerini de gerçekleştirmektedirler (Candan ve Günal, 2013: 100). Kadını ev içerisinde işleri yapmakla görevlendiren anlayış erkeği ise ailenin geçimini sağlamakla görevlendirerek kadının ücretli bir işte çalışmasına engel oluşturmaktadır (Önder, 2013: 50). Kırsal alanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı etkinin yanı sıra kadın ve erkeğin eğitim farklılıkları da kadınların ücretli bir işte çalışmasını etkilemektedir (Gökkaya, 2014: 374). Eğitim düzeyi yeterli seviyede olmayan kadınlar, ücretli bir işe girmek istediklerinde kayıt dışı işlerde çalışmaya mecbur bırakılmaktadır. Bunlara ek olarak kırsal alanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle kadınların eğitim seviyesinin erkeklere göre düşük olması ve ev içi sorumluluklarıyla birlikte ücretli bir işte çalışmanın sorumluluklarını aynı anda üstlenmenin zor olması kadınların ücretli bir işte çalışmasını zorlaştırmaktadır (Ersoy ve Şengül, 2002: 65) Eğitim imkanlarından yoksun kalarak bir meslek sahibi olamayan, enformel sektörde çalışarak sosyal güvence kapsamı dışında bırakılan ve korunmasız konumda bulunan kadın hem “eş ve anne” olmanın yüküyle birlikte yaşamını sürdürmek zorunda kalmaktadır (Duyan, 2010:20). Ücretli bir işte çalışmayan kadınlar, ekonomik yönden erkeğe bağımlı kalmaktadır (Şener, 2009:

3). Geleneksel olarak kadının çalışması sonucunda ekonomik özgürlüğünün aile birliğini bozacağı yönündeki inanç erkeğin aile içi iktidarını daha da güçlendirmektedir. Bu durum kadının statüsüyle ilgili olumsuzluğun sürmesine ve erkeğin tarım alanındaki hâkimiyeti kadının tarım alanında görünmez el olmasına neden olmaktadır. Kırsalda kadının sahip olduğu beceriler bir meslek olarak kabul edilmemekte, yeterli saygı gösterilmemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği tarım alanında daha da derinleşmekte bu durumda kırsalda kadın yoksulluğunun artmasına neden olmaktadır (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2012: 22). Aşağıda sektörlere göre verilen kadın ve erkeğin istihdam oranlarından da anlaşılmaktadır ki kadınlar oransal olarak en fazla tarım sektöründe yer almaktadır.

Tablo 2.1. İstihdamın Sektörel Dağılımı

	Erkek		Kadın		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İstihdam	20818	67,69	9935	32,31	30752	100,00
Tarım	2822	58,19	2043	41,81	4886	100,00
Sanayi	4969	74,58	1694	25,42	6663	100,00
İnşaat	1755	95,08	91	4,92	1846	100,00
Hizmet	11272	64,87	6106	35,13	17378	100,00

Kaynak: TÜİK, 2022

Ayrıca kırsalda kadının tarım dışında çalışabileceği iş olanağı sınırlıdır (Olhan, 2011: 3). Böylelikle kırsalda kadınlar tarım dışında farklı iş imkanlarına erişemediği için yaşadıkları yoksulluk derinleşmektedir. Aşağıda yer alan tabloda ise 2009 yılında TÜİK tarafından yapılan yoksulluk araştırmasından yoksulluk oranlarına yer verilmiştir. Görüldüğü gibi Türkiye’de kırsal kesimde yaşayanlar, kadınlar, okur-yazar olmayanlar, geniş aileler ve tarım sektöründe çalışanlar en yoksul kesimleri oluşturmaktadır. Kadın yoksulluk oranı %18,1 olduğu görülmektedir. Diğer taraftan bakıldığında kırsal kesimde yaşayan, eğitim düzeyi düşük, ücretsiz aile işçisi olarak çalışanları kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 2.2. Çeşitli Kriterlere Göre En Yoksul Kesimler

Kesimler	En Yoksul Kesim	Yoksulluk Oranı
Yerleşim Yeri	Kırsal Kesimde Yaşayan	38,6
Cinsiyet	Kadın	18,1
Eğitim	Okur-Yazar Olmayan	29,8
Hane Halkı	Ataerkil veya Geniş Aile	24,4
İktisadi Faaliyet	Tarım Sektörü	33
İşteki Durum	Ücretsiz Aile İşçisi	29,5

Kaynak: (TÜİK, 2009'dan akt: Eştürk ve Kılıç, 2016: 147)

2.2.3. Sosyal Güvenlik ve Örgütleneme

Sosyal güvenlik, bireyin yaşamını asgari bir kalitede idame ettirebilmesi için geliştirilmiş, modern refah programıdır. Sosyal güvenlik sistemiyle birey, prim ya da vergilerle finanse edilen ve çalışma yaşamında oluşabilecek riskler için sigorta sahibi olurken, sosyal yardım ve hizmetler kapsamında ise prim ya da vergi ödenmeksizin temel hak ve hizmetlerden yararlanmaktadır. Sosyal güvenlik sistemindeki amaç, yaşlılık, yoksulluk ve bakıma muhtaçlık vb. sorunlarla mücadele olup tüm bunlar sosyal refah devleti olmanın bir gereğidir (Gümüş, 2010: 5). Sosyal güvenlik sisteminde gelecekte oluşabilecek risklere ve belirsizliklere karşı önlem alma durumu söz konusudur. Sosyal güvenlik hakkı anayasayla verilen temel haklardan olmakla birlikte çalışma hayatında var olabilmenin koşullarından biridir (Şahinli ve Şahbaz, 2013: 85). Bu anlamda kırsalda kadının çalışma hayatında olması ve sosyal güvenlik sistemi içerisinde yer alması, yoksulluk sorunu karşısında avantaj sağlayacaktır. Kırsal alanda yaşayan ve çalışan kadınların büyük bir bölümü tarım dışı sektörlerde çalışma imkânı bulamamaktadır. Kırsalda kadının tarım dışında iş olanağı sınırlıdır. Bu durum kadınların büyük bir çoğunluğunun sosyal güvenlikten yoksun olmasına sebep olmaktadır (Olhan, 2011: 3). Ayrıca kırsal alanda kadın, ücretli bir işçiden ziyade daha çok aile işletmesinde sosyal güvencesi olmadan çalışmaktadır (Arat, 1986: 163). Kadınlar bu güvencesizlikten kaynaklı olarak kendi adlarına sosyal sigorta içerisinde sağlık ve emeklilik hakkından faydalanamamaktadır. Daha çok eşleri üzerinden sosyal güvenlik sistemine dahil olmaktadırlar. (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2012: 83). Aile işletmesinde olsa dahi üretime aktif bir biçimde katılan kadınlar, kazanılan paradan yeterli pay alamadıkları gibi yoksulluktan en fazla etkilenenler arasında yer almaktadır (Olhan, 2011: 11).

Kırsaldaki örgütlenme amaç tarımla geçimlerini sağlayan ailelerinin yaşam kalitesini arttırmak ve üreticilerin pazardaki konumlarını güçlendirmektir. Kırsalda örgütlenmeyle ekonominin canlanması, istihdamın artırılması ve geleneksel üretim yöntemlerinin çeşitlendirilmesi sağlanabilecektir (Özdemir vd.,2019: 253-254). Kırsal alanda geçimini büyük oranda tarımsal üretimden sağlayan ve özellikle tarımda aktif bir şekilde yer alan kadınların refah ve gelir seviyelerinin yükseltilmesi açısından örgütlenmeleri önemlidir (TBMM, 2018: 146). Kırsalda kadınlar arasında sosyal dayanışma fazla olmakla birlikte (TBMM, 2018: 8) resmi olarak örgütlenmede daha azdır. Resmi olarak örgütlenmek istediklerinde ise karşılıklarına problemler çıkmaktadır. Bu problemler örgütlenme biçimi olan kooperatifçiliğin toplumsal olarak erkek işi kabul edilmesi, kadınların bireysel olarak özgüven eksikliği, eğitim düzeyi, tek başına iş yapamama ve finansal olarak pazarlamayla ilgili sorunlar ilgili sorunlar olarak sıralanmaktadır (TBMM, 2018: 165). Kırsal alanda kadınların tarımda aktif olmalarına karşın doğrudan kendileri adına sosyal güvenlik çatısı altında bulunamamaları ve örgütlenme eksikleri nedeniyle yoksulluk sorunuyla mücadele etmelerinin zorlaştığını söylemek mümkündür.

2.2.4.Malların ve Gelirin Eşitsiz Dağılımı

Kırsal kadın yoksulluğunun nedenlerinden biri de malların ve gelirin eşitsiz dağılımıdır. Gelir dağılımı, üretilen milli gelirin hane halkları, toplumsal gruplar ya da üretim sahipleri arasında bölüşümüdür (Yar, 2015: 11). Gelir dağılımının etkin yapılamaması sonucunda ortaya çıkan gelir eşitsizliği yoksulluk sorununun açıklanmasında önemlidir (Turgut, 2019: 316). Gelir dağılımını belirleyen en önemli faktör ise üretim araçlarının mülkiyetidir (Şahin, 2007: 579). Kırsal alanda üretim aracı olabilecek toprak sahipliği, mülk yönetme, iş kurma ve yürütmede kadın dezavantajlı konumdadır (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2012: 9). Kırsalda yaşayan kadınların ve erkeklerin rolleri ataerkil ideoloji ve geleneksel yapıya bağlı olarak toplumsal cinsiyete dayalı bir iş bölümü çerçevesinde şekillenmektedir. Kadınlar, evlilik yoluyla eş olarak aile çiftliğinde/mülkünde yardımcı ve ev içi işlerin yürütülmesinden ve özellikle çocuk doğurma-bakımdan, erkekler ise ev dışında evin geçimi ve ev dışı işleri yürütmekle sorumludur (Sarı, 2019: 12). Kadının ücretli bir biçimde üretime katılması ve haneye ekonomik bir kazanç sağlaması ataerkil anlayış ve toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlara atfettiği roller gereği engellenmektedir

(Turgut, 2019: 326). Kırsalda yaşayan kadının ev dışında ücretli olarak çalışabilmesi ise ancak erkeğin aile için yeterli ekonomik değer yaratmadığı ya da ailenin üretim yapabileceği ve yaşamını sürdürmesine yetecek toprak ya da hayvan varlığının olmaması durumunda ortaya çıkabilmektedir. Kadının çalışması halinde ise elde ettiği kazanç çoğunlukla yine erkeğin kontrolünde olmaktadır (Cihangir vd., 2020: 203).

2.2.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek cinsine toplum ekseninde atfedilen rolleri, sorumlulukları ve davranışları ifade etmektedir. Kısaca toplumsal cinsiyete kadınlığın ve erkekliğin sosyal olarak algılanış biçimi de denilebilmektedir. Erkek ve kadın için uygun olan davranış biçimleri toplum tarafından belirlenirken bu davranışlarla bağlantılı olarak da toplumsal kaynaklara erişim cinsiyetlerden beklenen davranışlarla sınırlandırılmaktadır (Ecevit 2003: 83). Kadın ve erkekte beklenen bu davranış farklılıkları aile ve çalışma yaşamı, hukuk, eğitim, siyaset, din ve sağlık gibi birçok alanda farklılığı ve sosyal eşitsizliği beraberinde getirmektedir (Demirbilek 2007: 14). Toplumun beklediği davranış kalıpları aile içerisinde iş bölümünde, çalışma yaşamı içerisinde istihdamın dağılımında, sermayenin kontrolünde, eğitim hizmetlerine ulaşımında rol oynamaktadır (Çağatay 1998: 14). Toplumsal cinsiyete dayalı olarak kadın-erkek arasında yaratılan bu ayrım özel alanda ya da kamusal alanda yoksulluğun kadınları ve erkekleri farklı etkilediğine işaret etmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından toplumun kadın ve erkekte beklediği rolleri şu şekilde daha net görmek mümkündür (Ecevit, 2003: 83):

Tablo 2.3. Toplumun Kadın ve Erkekte Beklediği Roller

Roller	Erkek	Kadın
Üretime Bağlı	Piyasaya üretim	Hane içi üretim
Yeniden Üretime Bağlı	---	Biyolojik Yeniden üretim Günlük Yeniden Üretim İdeolojik Yeniden Üretim
Yaşamı İdameye Bağlı	----	Topluluk Düzeyinde Kadına Atfedilen İşler Kadınların Serbest Zamanında Yaptıkları İşler
Politik Rollere Bağlı	Sosyal Politikalar	----

Kaynak: (Ecevit, 2003: 83)

Üretim bağı rollerde erkekten piyasada var olan üretime katılarak parasal karşılığı bulunan işleri üstlenmesi beklenirken, kadından hane/ev içerisinde parasal olarak bir karşılığı olmayan hane içi üretim yapması beklenmektedir. Yeniden üretimle ilgili rollerde ise kadının ev içerisinde “evinin kadını olarak” biyolojik özelliği gereği çocuk doğurması ve yetiştirmesi, günlük yeniden üretimle ilgili olarak aile bireylerinin temel gereksinimleri için gerekli olan ihtiyaçları karşılaması ve ideolojik yeniden üretimle ise doğurmuş olduğu çocuğu toplumun atfettiği rollere uygun olarak yetiştirmesi beklenmektedir. İdeolojik yeniden üretimle toplumsal cinsiyetin yeni nesillere aktarılması beklenmektedir. Topluluk düzeyinde yaşamın idamesiyle alakalı rollerde kadın hane içerisinde üstlendiği üretim rollerinin bir uzantısı olarak topluluk düzeyinde kullanabileceği/yapabileceği işleri, sağlık ve eğitim gibi hizmetleri kısıtlı olarak kullanabilmeyi ve kadınların karşılığı bulunmaksızın serbest zamanlarında yaptığı işleri ifade etmektedir. Topluluk düzeyinde politik rollerde ise erkeğe atfedilen ulusal seviyede siyasetle birleştirilen topluluk politikasını gereği rolleri ifade etmektedir (Ecevit, 2003: 83). Toplumun kadından beklediği hane içerisinde üretimi ve nesillerin devamı için biyolojik üretimi sağlamasıdır. Böylelikle kadından beklenen özel alanda aktif olmasıdır. Özel ve kamusal alan ayrımı kadın ve erkeğin özgürlük alanlarını birbirinden ayırmaktadır. Bu ayrım erkek egemenliğine dayalı bir toplumsal cinsiyet düzeninin oluşmasına ve bunun devamlılığına olanak sağlamaktadır (Sancar, 2008: 173). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle özel alanla sınırlandırılan kadın, yoksulluk gibi sorunlarla baş etme de erkeklere kıyasla daha dezavantajlı durumdadır (Şener, 2009: 9). Bu dezavantajlı durum hane içerisinde eşitsizlikler yaşanmasına, kadının çalışma hayatına katılmasına, katılsa dahi düşük ücretli işlere mecbur bırakılmasına ve işgücü piyasasında ayrımcılığa maruz kalmasına neden olmaktadır. Tüm bunlarla bağlantılı olarak ise ekonomik ve politik alanda sosyal dışlanma gibi problemlerle mücadele etmek durumunda bırakılmaktadır (Ecevit, 2003: 83; Topalhan ve Yeşilkaya, 2017: 60). Bu bağlamda Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (Global Gender Gap Index) verilerini incelemek yerinde olacaktır. Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi’nde ekonomik katılım ve fırsat, eğitimsel kazanımlar, sağlık ve sağlıklı yaşam beklentisi ve siyasi güçlenme olarak dört kategori bulunmaktadır. Endeks ülkelerde yaşanan cinsiyete dayalı eşitsizliklerin büyüklüğünü ölçmek ve yıllar içerisindeki değişiminin takip etmek için 2006 yılından beri her yıl Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından yayımlanmaktadır. 2022 yılı Küresel

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Raporu'na göre Türkiye 146 ülke arasında 124. Sırada yer almaktadır (WEF, 2022). Bu durum toplumda var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir kanıtı olarak görülebilmektedir.

Kadınlardan kırsalda hem toplumsal rollerin gereği olan sorumluluklarını yerine getirmesi beklenirken ayrıca aile ekonomisine yardımcı olacak şekilde ailenin tarımsal işletmesinde ücretsiz işçi olarak çalışması beklenmektedir. Bu durum kırsaldaki kadınların içindeki buldukları dezavantajlı konumu derinleştirmektedir. Kadının hem ev içerisindeki işleri yapması hem de haneye katkı için üretime dâhil olması ancak üretimde dâhil olduğu süre boyunca emeğinin parasal bir karşılığının olmaması kadını toplumsal yaşam içerisinde karşılaşılabileceği zorluklara karşı güçsüz kılmaktadır. Kırsalda üretime dâhil olsa dahi emeğinin parasal karşılığını alamayan kadının yoksullukla karşı karşıya kalması riski artmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yanı sıra kadının kırsaldaki üretime katılmasının ekonomik bir karşılığının bulunmamasının bir diğer nedeni ataerkil yapı ve geleneksel yapıdır. Özellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde, kırsaldaki kadınların karşılaştığı ataerkil yapı nedeniyle oluşan toplum baskısı, geleneksel rol tanımlamaları kırsalda kadın istihdamını sınırlandırması kadınları yoksulluk sorunu karşısında güçsüzleştirmektedir (Gülçubuk, 2012). Bu noktada kadınların kırsaldaki yaşadıkları bu sorunlar karşısında baş etme mekanizmalarını harekete geçirmede aile, akraba ve arkadaşlarından oluşan yakın çevresi önem arz etmektedir. Kadınların yoksulluk yaşamasına sebep olan anlayışın ortadan kaldırılması için sorunu çözebilecek mekanizmayı güçlendirmek gerekmektedir. Bu nedenle kırsalda kadınları yoksulluğa iten anlayışın önüne geçilmesi için öncelikle aileler olmak üzere bireyin yakın çevresi odağa alınmalıdır. Ataerkil anlayış ya da geleneksel görev tanımlamalarının kadın üzerindeki etkisinin azaltılması ve kadının yoksulluk sorunu karşısında ailesinden destek görmesi kadını güçlendirecektir. Nitekim bu yolla da kadınların yoksulluk sorunu karşısında baş etme kapasitelerinin artması ve yakın çevresinden yoksullukla baş edebilmesi için atacağı adımlarda destek görebilmesiyle mümkündür (Yıldız ve Erdurak, 2021: 597). Ataerkil anlayışı değiştirmenin en iyi yolu o düşüncede olan kişilerle ve çevreleriyle çalışmaktır. Bu nedenle kırsalda kadınları tarımsal işletmelerde ücretsiz aile işçisi gören ve kadının dahil olduğu üretimde emeğinin parasal bir karşılığının olmamasına yol açan anlayışın değiştirilmesi kadınların ekonomik katılımını artıracaktır.

2.2.6. Hane İçi Eşitsizlik

Cinsler arasında ayırımın küçük ölçekte en belirgin görüldüğü yerlerden birisi hane içidir (Bridge, 2001: 1). Hane içerisinde patriyarkal ilişkiler, zaman kullanımında, mekânsal ve sosyal hareketlilikte ve ekonomik kaynakların yönetiminde kadınların özerkliğini kısıtlamaktadır. Erkekler zaman kullanımlarını ücretli olarak çalışmayla geçirirken kadınlar ücretli bir işte çalışsalar dahi ev içerisinde kendisine biçilen görevleri yerine getirmek durumunda kalmaktadır. Kadınlar hanede temel ihtiyaçların giderilmesi ve bakımın sağlanması konusunda erkeklere göre daha fazla zaman harcamaktadırlar. Erkek işsiz olarak evde olsa dahi kadının ev işleri için harcadığı zaman değişmemektedir (Andreotti ve Mingone, 2014: 66-67). Hane içerisinde karşılıksız harcanan zamanın uzunluğu ve yoruculuğu kadınların zaman kullanımında özerkliğini kısıtlamaktadır (Bardasi ve Wodon, 2006: 77). Kadının zaman yönetiminin kendi elinde olmaması hayatı için kendi kararlarını alamamasını ve kendisi için bir şey yapamamasını doğurmaktadır. Ev içi sorumlukların kıskacında kalan kadınlar kişisel zevkleri için zaman ayırımı, sosyalleşme ve beşerî sermayeye yatırım yapmak için gerekli bir kaynak olan zamandan mahrum kalmaktadır (Baruch ve Barnett, 1986: 578-579). Kadına atfedilen roller gereği hane içerisinde zaman kullanımına bağlı olarak kamusal alanın imkânlarının da dışında kalmaktadır. İstihdama dâhil olmak adına kuracakları iletişim ağlarına ulaşmakta zorluk yaşamaktadırlar. Ev içi bakım sorumlulukları da kadınların mekânsal hareketliliğini sınırlamaktadır. Hem zaman yönetimi hem de mekânsal hareketlilik kısıtlaması sonucunda kadınlar erkeklerle benzer çalışma deneyimlerine sahip olamamakta ve ücretli çalışmaya dâhil olmak için enerji ve motivasyona sahip olmakta güçlük yaşamaktadırlar (Becker, 1985: 34-36). Ayrıca toplumsal normlar kadın ve erkek kimliği yaratmaktadır. Kadına annelik görevini hayatındaki her kararının önüne yerleştirerek dolaylı bir biçimde kadınların ücretli çalışmasına engel olmaktadır (Walby, 2016: 145-147). Kırsal alanda ise erkekler genellikle tarımsal üretim faaliyetlerinin sadece bir kısmını üstlenirken, kadınlar hem tarımsal üretim faaliyetlerini hem de aile yaşamının sürdürülmesi için gerekli ihtiyaçları karşılamaya yönelik faaliyetleri “doğal işleri” olarak kabul ederek gerçekleştirmek zorundadırlar (Candan ve Özalp Günal, 2015: 11). Bazı durumlarda kadınlar ücretli çalışsa dahi kazandığı ücreti eşine kendisi teslim edebilmekte ya da eşi tarafından ücrete el konulabilmektedir (Açıkgöz, 2010: 54). Hane içerisinde kadın ve erkek arasında

bulunan bu eşitsizlik birçok problemi beraberinde getirdiği gibi kadının gelir üzerinde söz sahibi olamamasına yol açmakta, kadının yoksulluk sorununa karşı baş etme mekanizmalarını da işlevsiz hale getirmektedir. Nitekim Ökten ve Tüysüz'un yürüttüğü çalışmada refah artsa dahi hane içi eşitsizliğin devam ettiğini görmek mümkündür. Araştırmada, köy halkının sulu tarıma yani görece daha yüksek ekonomik getiriye sahip tarımsal uğraşa geçtikçe köyde bulunan hanelerdeki ekonomik refahı arttığı ancak bu durumun ataerkil yapıyı etkilemediği, refah artışının kadın ve erkek arasında eşitsizlik ve ayrımcılık oluşturan iş bölümünü, değer ve normları azaltmadığı, bunun yanı sıra kadınların aleyhine erkekleri daha da güçlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır (Ökten ve Tüysüz, 2017: 402). Bir başka araştırmada da süt sığırı yetiştiriciliğiyle uğraşan işletmelerinde aile bireylerinden özellikle kadınların yoğun olarak çalıştığı, kadınların iş gücüne katılmalarına rağmen aile içi rollerde tek başlarına karar veremedikleri, daha çok alınan kararlarla ilgili görüş bildirdikleri, hatta bazı ailelerde kararlarla ilgili görüş dahi bildiremedikleri tespit edilmiştir (Kutlar vd.,2013:31). Araştırma sonuçları da göstermektedir ki kırsalda kadınlar hane içerisinde eşitsizliğe maruz kalabilmektedir. Bu eşitsizlik halinin ortadan kaldırılması ve hanelerde kadın ve erkeğin ortak paydada buluşabilmesi sağlanmalıdır.

2.2.7.Ayrımcılık ve Sosyal Dışlanma

Ayrımcılık kelime anlamıyla bireye ya da bir gruba özelliklerinden dolayı eşit davranmamayı ifade etmektedir. Ayrımcı davranışlar sonucunda ekonomik ve sosyal yaşamda eşitsizlikler ve dışlanmalar yaşanmaktadır (Yıldırım, 2021: 321). Bu bağlamda kadınlar cinsiyetleri üzerinden ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Kadınlara karşı yöneltilen ayrımcılıkla mücadeleyi amaçlayan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nde¹ (CEDAW), "kadınlara karşı ayrımcılık", medeni durum fark etmeksizin kadınla erkeğin eşitliğini dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer alanlarda insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama olarak tanımlanmıştır (m. 1).

¹ Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 19 Aralık 1979 tarih ve 34/180 sayılı kararıyla kabul edilmiş ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmede de belirtildiği gibi kadınların cinsiyetleri sebebiyle haklarından ve özgürlüklerinden mahrum bırakılması durumu söz konusu değildir. Ancak kadınlara karşı yöneltilen bu ayrımcılığın tezahürlerini çalışma yaşamında görmek mümkündür. Bir bireyin hayatındaki önemli unsurlardan biri çalışmaktır. Çalışma yaşamı bireye toplumsal yaşamda bir rol, statü, sosyal güvence, sosyal destek ve ekonomik anlamda bağımsızlık kazandırmaktadır (Kaya ve Kıran, 2011: 10). Cinsiyet ise genellikle işin yapılmasını engelleyen bir faktör olmamaktadır. Ancak cinsiyet rolleri, çalışma yaşamına etki etmektedir (Harlak, 2000: 109). Günümüz toplumlarının özelliği ev ile iş yerinin ayrışmasıdır. Bu ayrışmada kadının payına ev içerisinde yapılması gereken işleri yapmak ve çocukların bakımını sağlamak düşmüştür (Bora, 2012:4-5). Cinsiyete dayalı olarak yapılan bu görev dağılımı kadınların toplumsal yaşamın her alanında eşitsizliklere maruz kalmasına sebep olmaktadır. Bunlardan biri olan eğitimde cinsiyete dayalı ayrımcılık, eğitimde fırsat eşitsizliği şeklinde ifade edilmekte ve coğrafi, sosyal ve ekonomik faktörler de bu fırsat eşitsizliğini destekleyerek, kadınların toplumsal yaşama katılımını engellemektedir (Çakır, 2008: 30). Kadınların eğitim imkânlarından yoksun bırakılması, yaşadıkları istihdam zorlukları, politik süreçlere katılım, hane içi ve hane dışı karar alma konularında erkeklere nazaran daha pasif durumda yol açmaktadır (Gerşil, 2015: 165). Kadın ve erkek arasında yapılan bu ayrım kadının toplumda almış olduğu eğitim ya da mesleğiyle var olmasının önünü kapatarak kadın ve anne olarak var olmasına sebep olmaktadır. Ancak kadın hem anne olarak hem de mesleği, hayatı için kendi verdiği kararlarıyla var olabilmelidir. Kırsal alanda da benzer şekilde kadına yüklenen roller ve kadından beklenenlere kırsal yaşamın beraberinde getirdiği zorluklarda eklenince kadınlar için dezavantajlılık durumu derinleşmektedir. Çünkü kadın kırsal yaşamda varsa aile işletmelerinde ücretsiz aile işçisi rolünü üstlenmektedir. Nitekim orman köylerinde yaşayan kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamdaki rollerini tespit etmek istenen bir araştırmada kadınların ekonomik yaşamda yoğun iş gücü harcadıkları ancak çoğunlukla sosyal güvenlikten yoksun oldukları, hane içerisinde gündelik işlerin tüm sorumluluğunun kadınların üzerinde olduğu ayrıca kadınların hem ekonomik hem de sosyal hayatla ilgili kararlarda katılımlarının çok düşük olduğu tespit edilmiştir (Korkmaz ve Alkan, 2015: 141).

Yoksulluğun nedeni olarak değerlendirilebilecek ayrımcılığın yanı sıra sosyal dışlanma kavramı ise toplumsal düzeyde, yetersiz sosyal uyumu ve bütünleşmeyi, bireysel düzeyde ise toplumdaki sosyal aktivitelerde yer alma yetersizliğiyle anlamlı sosyal ilişkiler kuramamayı içermektedir (Şahin, 2009: 9). Buğra, yoksulluğu bireyin topluma diğer bireyler gibi katılabilme olanağını engelleyen bir sosyal dışlanma sorunu olarak nitelendirmektedir (Buğra, 2008: 259). Bu nitelendirmede bireyin toplum içerisinde kendini nasıl hissettiği ve toplumda var olabilme durumunu vurgulanmaktadır. Çakır'a göre, sosyal dışlanma fiziki açıdan ötekileştirilmenin yanı sıra politik, ekonomik, hukuki ve sosyal haklardan yararlanamama durumunu ifade etmektedir (Çakır, 2002: 84). Sosyal dışlanma kavramıyla yoksulluk arasındaki benzerlikler nedeniyle her iki kavram birlikte değerlendirilmeye başlanmıştır (Yıldırım, 2014: 92). Bir taraftan sosyal dışlanma yoksulluğun bir nedeni olarak görülürken diğer taraftan yoksulluk sosyal dışlanmanın bir unsuru olarak görülmekte ve ikisinin farklı olduğu belirtilmektedir (Şahin, 2009: 9). Yoksulluk ve sosyal dışlanmanın ortak bir zeminde bulunduğunu söylemek mümkündür. Yoksulluk yaşayan bireylerin kendi güçlerini kullanabilmelerini sağlanması ve çevrelerinden alabilecekleri desteklerin harekete geçirilmesi gerekmektedir. Yoksulluk karşısında bireylerin sosyal destek mekanizmalarının etkinleştirilmesi bireyin kendisi ve ailesine yönelik değersizleştirmelerin en aza indirilmesine olanak sağlamaktadır (Keleşoğlu, 2021: 209). Bu bağlamda kırsalda kadınların hayatında birçok sebepten kaynaklı olarak derin izler bırakan yoksulluk, birçok meslek grubunun üzerinde çözüm arayışı olduğu bir sorundur. Bu mesleklerden biri de sosyal hizmettir.

Sosyal hizmet mesleği, bireylerin kendi kaderini tayin edebileceğini odağına alarak bireylerin kendi yaşamlarında söz sahibi olmalarını öncelemektedir. Bireyleri çevresiyle birlikte ele alarak cinsiyet, yaş, din, dil, ırk, yoksulluk gibi ayrımlarda bulunmadan, bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerini ve kendi değerlerinin farkına varmalarına olanak sağlamaktadır (Yıldız, 2021: 26). Ayrıca toplumsal hayatta bireylerin gelir dağılımı eşitsizliklerinden dolayı karşılaşılabileceği eğitimde fırsat ve imkân eşitsizlikleri, sağlık hizmetlerine erişim sorunları ya da bireylerin içinde buldukları coğrafik koşullardan kaynaklı maruz kaldıkları sorunlar karşısında bireylerin yanında yer almaktadır (Acar ve Duyan 2003: 18). Sosyal hizmet mesleği bireylerin karşılaştıkları sorunlar karşısında bireylerin yanında olurken temel hedefi ise sorunların çözümü için güçlendirici ve destekleyici çevrelerinin yaratılmasını

sağlamaktır (Duyan, 2003:7). Sosyal hizmet mesleğinin öznesinin birey olması ve her bireyi kendi çevresi içerisinde değerlendirmesi nedeniyle kırsalda kadınların yaşamış oldukları yoksulluk sorunun çözümü de sosyal hizmet mesleğinin ana hedeflerindedir. Kadınların yoksulluk karşısında içinde buldukları konumları anlamlandırmaları, kendi potansiyellerinin ve baş etme mekanizmalarının farkına varmaları, toplumsal, sosyal, ekonomik ve politik katılımlarının artırılması için neler yapılması gerektiği, kırsaldaki kadınların deneyimlediği yoksulluk sorunun çözümü için devletin, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının üzerlerine düşen görev ve sorumlulukların tespiti için sosyal hizmet mesleği önem arz etmektedir.

2.3. Kırsal Kadın Yoksulluğunun Sosyal Hizmet Bağlamında Değerlendirilmesi

Sosyal hizmet mesleği, birey, grup ve toplum müdahalelerinin yanında makro düzeyde bireylerin çevreleriyle olan ilişkilerini kolaylaştırmak, insanlara hizmet veren örgütleri düzenlemek ve sosyal politikaları yön vermek adına çalışmalar yürütmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2014: 26). Bu yüzden kırsal alanda, nüfusu olumsuz etkileyen şartları minimize etmek ve kırsal alanlarda yaşanan sosyal sorunlar karşısında risk altında bulunan bireylere destek sağlamak amacıyla çalışmaktadır. Sosyal hizmet mesleğinin bilgi ve beceri temeli kırsal alanda yaşayan bireylerin yaşadıkları güçlükler karşısında onlara destek sağlamaya uygundur. Kırsal alanda sosyal hizmetin birey, aile, grup ve toplumla çalışma yöntemleri, güçlü yanları vurgulama ve güçlendirme, kaynakları tespit etme, geliştirme ve buluşturma fonksiyonları ön plana çıkmaktadır (Abukan, 2019: 298). Bu açıdan kırsal da kadınların deneyimlediği yoksulluk sorunun çözümünde de sosyal hizmet mesleği önemlidir. Kırsal kadın yoksulluğunun sosyal hizmet bağlamında değerlendirilmesinde sosyal hizmetin birden çok uygulama alanı bulunmaktadır. Bu çalışma özelinde kırsal kadın yoksulluğu, sosyal hizmetin uygulama alanlarından biri olan kırsal sosyal hizmet ve sosyal hizmetin bakış açılarından olan feminist sosyal hizmet yaklaşımı ekseninde değerlendirilmiştir.

2.3.1. Kırsal Kadın Yoksulluğu ve Kırsal Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, toplumda dezavantajlı konumda bulunan birey ya da grupların içinde buldukları güçlüklerin üstesinden gelmelerine yardımcı olan, karşılanmamış

ihtiyaçlarının karşılanması için toplumsal kaynakları harekete geçiren ve tüm insanların yaşamını insan onuruna yaraşır bir standarda ulaştırmayı amaçlayan bir meslektir (Sheafor ve Horejsi, 2014). Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) sosyal hizmeti, sosyal değişimi, gelişimi, toplumsal bağlılığı destekleyen, insanları yetkilendiren ve özgürleştiren uygulamaya dayalı meslek olarak tanımlamaktadır (IFSW ve IASSW 2014). Sosyal hizmet kendine özgü bilgi, beceri ve değer temeliyle bireylerin sorunlarını çözüme kavuşturmayı ve insani gelişim kapasitelerini arttırmayı hedeflemektedir (Kaynak, 2017: 253). Tüm bunları sağlayabilmek için ise sosyal hizmet uzmanları bireyler, aileler, gruplar ve topluluklarla çalışmaktadır (Zastrow, 2014: 34). Sosyal hizmetin amaçlarına ulaşmak için farklı uygulama alanları bulunmaktadır Kırsal sosyal hizmet uygulaması da bunlardan biridir.

Kırsal sosyal hizmet uygulaması iki farklı görüş üzerinden tanımlanmaktadır. İlki, kırsal alanda yaşayan topluluklarla sosyal hizmet uygulamalarının yürütülmesidir. Uygulamaları gerçekleştirirken de sosyal hizmet uzmanlarının kaynak geliştirme, topluluk güçlerini harekete geçirme ve topluluk oluşturma rollerini kullanmasıdır. Ayrıca kırsal alanda yaşayan bireylerin sosyal hizmet bağlamında ihtiyaçlarının tanımlanmasını ve gelecekteki beklentilerini karşılamak adına planlar geliştirme ve uygulamalar yapmayı da içermektedir (Pugh ve Cheers, 2010). İkincisi ise sosyal hizmetin kırsal kökenli olan bireylerle çalışma yürütmesi üzerine kurulmuştur (Daley, 2010: 1-2). İki farklı görüşün ortak paydasında kırsal yaşamın dezavantajlarının bireyler üzerindeki olumsuz etkisini en aza indirmek için çalışmalar yürütmek bulunmaktadır. Öznesi insan olan sosyal hizmet mesleği, kırsal alanda yaşamının belirli bir bölümünü geçirmiş ya da geçirmekte olan bireylerin gelecek yaşantılarını olumlu yönde şekillendirmelerine katkı sağlamak amacıyla mikro, mezo ve makro boyutta çalışmalar yürüterek toplumsal yaşama katkı sağlamaktadır. Kırsal alanda dezavantajlı gruplar içerisinde değerlendirilen kadınlar da kırsal sosyal hizmet uygulamasının öznesidir. Bu bağlamda kırsal da kadınların deneyimlediği yoksulluk, kırsal sosyal hizmetin çözüm arayışı içerisinde olacağı sorunlar arasındadır.

Kırsal sosyal hizmet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları birçok farklı sorun ile çalışmaktadır. Bu sorunlardan kırsal sosyal hizmet uygulamalarının odaklandığı alanlardan biri de kırsal yoksulluktur (Ginsberg, 1970: 167). Kırsal

alanda var olan kısıtlı imkânlar, kültürel öğeler ve dar sosyal çevre bireylerin yaşamlarında zorlayıcı unsurlar olmaktadır. Sosyal hizmet mesleğinin kırsaldaki amacı sosyal refah hizmetlerinin kırsal alanlara ulaştırılması, finansman sorununun çözülmesi ve kırsal alana özgü hizmet üreten kurumsal yapıların artırılmasıdır (Abukan,2019: 298). Tüm bu sorun alanları kırsal alanda kadınların yoksulluk sorunuyla karşılaşma risklerini arttırmaktadır. Bu yüzden kırsal da kadınların deneyimlediği yoksulluk sorunu karşısında kırsal sosyal hizmet uygulamasından beklenen, kırsal alanda kadını güçlendirmeye yönelik insani, sosyal ve ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesidir. Kalkınma bireyler, aileler, gruplar, topluluklar ve toplumların gerçek olarak katkı sağlamasını gerektiren, diğer yandan bireylerin kendilerinde var olan güçlerinin ve kaynaklarının farkına varması ve bunu gelişmesine de olanak sağlayan karşılıklı etkileşime dayalı bir süreçtir. Bu sebeple kırsalda kadının güçlendirilmesine ilişkin çabalar, hem kalkınma sürecine kadının tam katılımını sağlanması, hem de bu süreçte birey olarak kendi potansiyelinin ve güçlü yönlerinin açığa çıkması açısından önem arz etmektedir (Özmete, 2012: 125). Kırsalda kadının kendi potansiyelinin farkına varması sağlanarak yaşadığı yoksulluk sorunu karşısında baş etme mekanizmalarının güçlendirilmesinde sosyal hizmetin rolü önemlidir. Kırsal alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları yoksulluk sorunu karşısında kadınları güçlendirmek amacıyla birtakım roller üstlenmektedir. Bu kapsamda sosyal hizmet uzmanlarının uygulamalarında üstlendiği görev ve roller Tablo 4’te belirtilmektedir:

Tablo 2.4. Kırsal Alanda Sosyal Hizmet Uzmanının Görev ve Rollerini

Kırsal Sosyal Hizmet Uygulaması	Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rollerini
1 • Kırsal alandaki eşitsizliklerin giderilmesi • Kırsal alandaki yaşam şartlarının iyileştirilmesi • Kırsal alana ilişkin sosyal refah politikalarının iyileştirilmesi	• Aktivist, savunucu, harekete geçirici, politika geliştirici, politikalara yön verici.
2 • Kırsal alanda ihtiyaç duyulan hizmetlere erişimin sağlanması	• Kolaylaştırıcı, bağlantı kurucu, bilgilendirici, koordinatör
3 • Kırsal alandaki sosyal izolasyonu çözümlenme	• Bağlantı kurucu, eğitmen, danışman, bilgilendirici, araştırmacı, koordinatör
4 • Kamu/özel sektör ya da sivil toplum kurum ve kuruluşlarının sürece dahil edilmesi	• Bağlantı kurucu, koordinatör, harekete geçirici
5 • Kırsal alanların dezavantajlı koşullarının etkilerinin azaltılması	• Danışman, bağlantı kurucu, kolaylaştırıcı
6 • Yerel bağlamın anlaşılması ve sorunların arka planının değerlendirilmesi	• Araştırmacı
7 • Kırsal alan uygulamalarının geliştirilmesi	• Araştırmacı, politika geliştirici, politikalara yön verici

Kaynak: (Abukan, 2019: 195).

Sosyal hizmet, kırsalda kadınların yaşadıkları yoksulluk sorunun ortadan kaldırılması için kadınların yaşam şartlarının iyileştirilmesi, kadınlara yönelik sosyal refah uygulamalarının artırılması, kadınların ihtiyaç duyduğu sosyal ve kültürel faaliyetlerin artırılması, özellikle bu alandaki eksikliği gidermek adına kurum ve kuruluşların sürece dâhil edilmesi, kırsal alandaki eksikliklerin giderilmesi için gerekli çalışmaların yapılması ve sosyal politikaların üretilmesi için çalışmalıdır. Bu sayede var olan kırsal kadın yoksulluğu minimum seviyeye indirilecektir

Sosyal hizmet uzmanlarının kırsal kadın yoksulluğuyla mücadele ederken uygulamalarını güçlendiren önemli yaklaşımlardan biri de feminist sosyal hizmet yaklaşımıdır.

2.3.2. Kırsal Kadın Yoksulluğu ve Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı

Feminizm, Robert Sözlüğü'nde "kadınların toplumsal yaşamdaki haklarının genişletmeyi amaçlayan bir doktrin" şeklinde belirtilmiştir (Michel, 1993: 6). Hooks (2012: 9) cinsiyet üzerinden yapılan sömürü ve tahakkümü ortadan kaldırmaya çalışan, Marshall (2005) ise cinsler arasındaki var olan hakların eşitliğinin sağlanması adına kadın haklarının genişletilmesini hedefleyen toplumsal hareket olarak tanımlamıştır. Smith (1980: 48), feminizmin politik bir teori olduğunu ve feminizmde tüm kadınlar için mücadelenin esas olduğunu belirtmiştir.

Tekeli (1988) feminizmi bir düşünce hareketi olarak değerlendirmiş feminizmle kadınların dünyaya kendi gözleriyle bakmaları ve kendi seslerini bulmalarını istediğini belirtmiştir (1988: 215). Çaha (1996) feminizmin kadın ve erkek arasındaki otorite mücadelesini değiştirme amacıyla olan siyasi bir hareket olduğundan hareketle kadın-erkek arasındaki ilişkiyi aile, eğitim, çalışma hayatı, siyasi hayat ve kültür ekseninde geniş bir perspektiften sorguladığına işaret etmektedir (1996: 41). Giddens (2005: 114) ise feminizmin, kadının biyolojik cinsiyetinden dolayı maruz kaldığı baskı, tahakküm ve ikincil konumu ortadan kaldırmayı hedeflediğini belirtmiştir.

Feminizm, kadın ve erkeğin toplumsal yaşamda eşitliğini vurgulayan ve eşitliğin sağlanması için kadınların haklarını savunan bir teoridir. Feminizm, geçmişten günümüze her dönemde kadını özel alana hapseden ve erkek egemen toplumda kadını ikincil bir konuma yerleştiren yapıya karşı çıkıştır (Arat, 1991: 12-13). Feminist düşüncenin ortaya çıktığı 17. ve 18. yüzyıl şartlarında kadınlar eş olma

ve anne olma rolleriyle bütünleşmiş bir durumdadır. 19. yüzyılda ise endüstri devrimiyle beraber fabrikaların makinalaşması artış göstermiş ve yapılan iş kamusal-özel alan olarak birbirinden ayrılmıştır (Donovan, 2015). Feminizm bu noktada kadınların sesi olarak kamusal-özel alan ayrımı reddetmiştir. Özgür bir birey olarak kadının sosyo-ekonomik ve siyasi hayata katılması için mücadele etmiştir (Bell, 2002: 122). Rowbotham (1994) kadınların hak mücadelesi olarak nitelendirilen feminist hareketin, erkek tahakkümünün kadınların gündelik yaşantısını nasıl etkilediğini, kadının hayatında yarattığı dezavantajları doğru okunması gerektiğini vurgulamaktadır (1994: 262). Feminizmde iki temel görüş vardır. İlki cinsiyetler toplumsal olarak yorumlandığı için cinsiyetler arasında eşitsizliğin oluştuğudur. Kadın ve erkek arasında oluşan bu eşitsizlik, kadını yaşadığı toplumda ekonomik, politik ve sosyal olarak dezavantajlı bir konuma yerleştirmektedir. İkincisi ise toplumun kadına cinsiyet üzerinden yarattığı bu eşitsizliğin erkekle eşitlenebileceğidir (Heywood, 2014: 488). Bu bağlamda eşitsizlik, sömürü ve baskı feminizmin mücadele alanıdır (Rowbotham, 2011: 86).

Feminizm, kadınlar için mücadele verirken farklı düşünce akımlarından etkilenmiştir. Feminist düşüncenin geçirmiş olduğu evreler birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü dalga olarak aşamalara ayrılmıştır. Her evrede dönemin koşullarına göre kadınların karşılaştıkları hak kayıplarının önüne geçilmesi mücadelesi verilmiştir (Donovan, 2015: 15). Birinci dalga feminist hareket, 19. yüzyılın sonlarında başlayıp 20. yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir (Walby, 2016: 291). Bu dönemde amaç kadın ve erkeğin kamusal alanda aynı düzlemde yer alabilmesi olmuştur. Bunun içinse ilk olarak oy hakkı elde edebilmek için mücadele verilmiştir (Çaha, 1994: 81). Ayrıca eğitim ve mülkiyet hakkı için mücadele edilmiştir (Kolay, 2015: 6). Bu yönüyle birinci dalganın daha çok siyasal ve hukuksal boyutunun olduğunu söylemek mümkündür.

İkinci dalga feminizm, 1960'lı ve 1980'li yılları kapsamaktadır. Bu dönemde hak savunusunun ötesinde kadınlık görünümleri odağa alınmıştır. İkinci dalga feminizmde daha çok radikal ve kültürel feministler etkili olmuştur. Kadınların bedenleriyle alakalı kararları kendilerinin vermesi, taciz ve tecavüzün engellenmesi, kürtaj hakkının elde edilme mücadelesi bu döneme damgasını vurmuştur. "Kişisel olan politiktir" ve "kız kardeşlik güçlüdür" yol gösterici sloganlar olmuştur. Kadınların çalışma hayatında çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve eşit işe eşit ücretin

sağlanması kamusal alanda verilen mücadelelerdir (Walters, 2005: 136). İkinci dalga feminizmle kadınların örgütlenmeleri artmış ve bu örgütlenmeler kurumsallaşmıştır (Donovan, 2015: 15). Bu dönemin nihai amacı, kadınların sosyal ve kültürel haklarını elde etmesi ve erkeklerle aralarında olan eşitsizliğin ortadan kaldırılmasıdır. Ayrıca kadınların maruz kaldığı erkek tahakkümünün ortadan kalkması için ataerkil sistemine çıkmıştır (Ersöz, 2016: 56).

Üçüncü dalga feminizm, 1980 sonrası dönemi kapsamaktadır. Bu dönem kendisinden önceki döneme tepki olarak ortaya çıkmıştır (Taş, 2016: 171). Ayrıca kadına yönelik gerçekleştirilen şiddet, taciz ve toplumsal cinsiyet, sınıf, ırk, etnisite gibi ayrımcı konulara karşı kadının güçlendirilmesine yönelik mikro politikalarla ilgilenilmiştir. Kadını sınırlandıran ve baskı altına alan yapılara karşı çıkılarak toplumsal değişimi sağlayacak yol arayışına girilmiştir (Özveri, 2009: 210). Bu dönemde kadınların kendi potansiyellerinin farkına vararak bağımsız olmaları için mücadele etmeleri ve bu mücadelede bir bütün olmaları düşüncesi hâkimdir (Goldman, 2006: 78). Dördüncü dalga feminizm ise 2008’li yıllarda sosyal ağların yaygınlaşmasıyla feminist hareketin dijital ortamda yer edinmeye başladığı dönemi ifade etmektedir (Castells, 2000: 623). Bu dönemde meydanlarda verilen mücadelenin yerini sosyal ağlar almıştır (Chamberlain, 2017: 1). Sosyal ağlar üzerinden bireyler, ırk, sınıf, yaş ve cinsel yönelim alanlarında maruz kaldıkları baskıları rahatlıkla geniş kitlelere duyurabilmektedir (Gaag, 2018: 36). Feminizmin geçirdiği evrelerin yanı sıra birçok mesleğe de bakış açısı kazandırmaktadır.

Feminizmin öznesinin kadın ve kadınların sorunları olması nedeniyle birçok mesleğe bakış açısı sunmaktadır. Bunlardan birisi de sosyal hizmettir. Sosyal hizmet perspektifinden feminizm, kadınlar için yasal ve sosyo-ekonomik eşitliği savunan bir öğreti ve toplumsal hareket olarak açıklanmaktadır (Barker, 1999: 115). Feminizm, kadın ve erkeğin ekonomik, siyasal, sosyo-kültürel ve toplumsal alanda eşitliğinin sağlanmasını amaçlayan bir yaklaşımdır. Feminizmde, kadınların haklarına özgürce ulaşabilmeleri, kullanabilmeleri, kamusal ve özel alanda eylemlerde ya da faaliyetlerde erkeklerle eşit haklara sahip olabilmeleri ve ayrımcılığa maruz kalmalarının engellenmesi temel savunudur (Taş, 2016: 165). Özellikle ataerkil toplumlarda baskıya maruz kalan grupların kaynaklara erişmelerinin önlerindeki engellerin kaldırılması ve hak kayıplarının önlenmesi temel hedeftir (Smith ve Douglas, 1990: 43). Sosyal hizmet ise insanların sosyal uyum içerisinde

güçlendirilmesini ve özgürleştirilmesini destekleyen tüm bunları yaparken de sosyal adalet ilkelerini, insan haklarını, kolektif sorumluluk ve farklılıklara saygıyı odağına alan bir meslektir (IFSW ve IASSW 2014). Sosyal hizmet, bireyler arasında eşitsizliklerin, ayrımcılığın, baskı ve sömürünün ortadan kaldırılması, tüm bunlardan etkilenen dezavantajlı bireylerin baskı karşıtı ve özgürleştirici uygulamalarla bu engellere meydan okumasını sağlama amacındadır (IFSW ve IASSW 2014). Bu yönüyle toplumsal yaşamda bireyleri sınıflandıran, toplumsal ayrılmaya, eşitsizliğe ve ayrımcılığa karşı durmak sosyal hizmetin temel gayesidir (Thompson, 2014: 28). Bu bağlamda sosyal hizmet ve feminizmin amacının birbirini tamamlar ve destekler nitelikte olduğunu söylemek mümkündür (Tunç, 2013: 209).

Feminist perspektif, toplumun bireylere atfettiği cinsiyet rollerinin, sosyal politikaların, toplumsal yapının erkek egemen bir biçimde inşa edilmesinin ve bu durumda kadınları nasıl etkilediğine dikkat çekmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2002: 96). Bu anlamda feminist yaklaşım, sosyal hizmet uygulamasında kadının bulunduğu konuma, yaşadığı toplumun toplumsal cinsiyet rollerine ait inanışların ve kalıpların etkisini göz önünde bulundurmaktadır. Buz (2009: 53) toplumsal yaşamda kadına karşı yöneltilen adaletli olmayan, ayrımcı davranışlara karşı durmanın sosyal hizmetin başlıca görevi olduğunu belirtmektedir. Featherstone'a (2001: 3) göre, kadınların toplumsal yapıdaki statülerini iyileştirmek önceliktir. Bu yönüyle feminizm, yasal hakların kazanılmasının yanında toplumsal, ekonomik ve kültürel düzeyde köklü dönüşümler gerçekleştirme çabasıdır (Aktaş, 2013: 61). Feminizmin bu çabasıyla sosyal hizmetin temel hedeflerinin ortak paydada buluştuğunu söylemek mümkündür.

Feminist sosyal hizmet, kadınların toplumsal açıdan geri kalmışlığını azaltmak ve kadın-erkek arasındaki eşitsizliği en aza indirmek amacıyla ortaya çıkmış bir yaklaşımdır. Kadınları etkileyen sosyo-ekonomik, psikolojik ve hatta biyolojik durumlar sosyal hizmetin odağını oluşturduğundan feminizm ve sosyal hizmet etkileşimi doğmaktadır (Genç vd.,2019: 243) Barker'a (1999) göre; feminist sosyal hizmet yaklaşımı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan her alandaki sorunun çözümüne yardım etmek üzere feminist bakış açısıyla elde edilen bilginin toplamıdır. Buz (2009) ise feminist sosyal hizmet yaklaşımını cinsiyetçiliğe meydan okuyan alternatif ve yeni bir uygulama çeşidi olarak açıklamaktadır (2009: 53-54). Zastrow (1994) feminist sosyal hizmet yaklaşımını sosyal değişimi gerçekleştirmede

ve yaşam kalitesini arttırmada uygulanabilir bir yol olarak nitelendirmektedir (1994: 520).

Feminist sosyal hizmet yaklaşımında mikro, mezo ve makro olmak üzere üçlü bir uygulama temeli bulunmaktadır. Mikro boyutta amaç kadınların kişisel güçlerine ulaşabilmelerini sağlama, mezo boyutta kadının çevresindekilerle ilişkileri üzerine odaklanma ve makro boyutta ise sosyal politikalarda kadınlara yönelik yapılabilecek uygulamalar gerçekleştirme bulunmaktadır (Acar, 2001: 20). Dezavantajlı bir konumda bulunan kadınların maruz kaldığı toplumsal cinsiyet eşitsizliğini anlamlandırmak ve kadınları güçlendirebilmek adına sosyal hizmetin; bireyselleştirme, katılım, bireyin ve toplumun bulunduğu konumu dikkate alma, müracaatçının self-determinasyon hakkına saygı duyma, insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri ilişki içerisinde (Duyan ve diğ., 2008: 139). Feminist sosyal hizmet yaklaşımı, ayrıca toplumsal yaşamda kadınların konumu ve konumun getirmiş olduğu sorunların anlamlandırılmasını, eşitlikçi ilişkilerin tesis edilmesini ve yapısal eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına yönelik eylemler geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Dominelli, 2002: 6). Kadınların kendi potansiyellerinin farkına vararak toplumda var olan kaynakları, haklarını kullanmasıyla kişisel değişim ve dönüşümün başarılması mümkün olacağı ve tüm bu sürecin paydaşının sosyal hizmet olması kaçınılmazdır (Beydili vd., 2013: 49). Feminist sosyal hizmet yaklaşımı kadınların kendi potansiyellerini keşfetmelerini ve var olan potansiyellerini kullanmalarını amaçlamaktadır (Gutierrez, 1991: 204). Kadınların yeteneklerinin ve değerlerinin ortaya çıkarılmasına, ataerkil anlayış ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin getirdiği sorumlulukların yarattığı baskı, şiddet ve istismar gibi problemlerle baş etme konusunda güçlendirilmesine, toplumsal sorunlara ve baskıcı alana yapılması gereken müdahaleye odaklanmaktadır (Payne, 2005: 252). Feminist sosyal hizmet yaklaşımıyla uygulama gerçekleştirilirken şu ilkeler dikkate alınmalıdır:

(a) Her grubu kendi içerisinde değerlendirirken kadınların farklılıklarını da dikkate almak

(b) Kadınları karşılaşılabilecekleri her türlü sorun karşısında güçlü kılmak

(c) Her kadın grubunun farklı olduğunu kabul etmek ve bu farklılığın eşitsiz güç ilişkileri oluşturmasını önlemek ve ayrıcalıkları ortadan kaldırmak

(d) Kadınların hayatlarının her alanında kendi kararlarını verebilmelerini sağlamak

(e) Kadının toplumsal hayattaki yerin belirlenmek ve birey- kolektif birim arasındaki karşılıklı bağlantıyı sağlamak

(f) Kadınların problemlerini belirleyebilmesine ve problemlerinin çözümü için uygun alanlar sağlamak

(g) “Kişisel Olan Politikadır” ilkesini uygulamanın her düzeyinde (makro, mezo ve mikro düzey) kabul etmek

(h) Kadınların karşılaştığı bireysel güçlükleri ve engelleri yeniden tanımlamak

(i) Kadınları toplumsal yaşamda etkileşimde bulunduğu diğer bireyler gibi ele alabilmek

(j) İnsanların ilişkilerinin bağımsız bir doğasının bulunduğu ve bu doğanın birey ya da grup düzeyinde etkilerini anlayabilmek

(k) Kadınları yaşamış olduğu sorunların bireysel nedenleri olabileceği gibi sosyal nedenlerinin de olabileceğini göz önünde bulundurmak

(l) Bireysel problemlerin çözümüne yönelik ortak çözümler üretmenin yollarını bulmaktır (Dominelli, 2002: 162). Bahsi geçen bu ilkeler kırsal alanda var olan sosyal sorunların çözümünde yol gösterici olacaktır. Bu ilkeler kullanılırken sosyal hizmet alanında var olan kuram ve yöntemlerin, tekniklerin ve müdahale yöntemlerinin de kullanılması kaçınılmazdır. Bu yüzden feminist sosyal hizmet yaklaşımında var olan ilkelerin kırsal sosyal hizmet alanında var olan müdahale yöntemleriyle birleştirilmesi; tezin konusunu içeren kırsal kadın yoksulluğunun çözümünde etkili olacaktır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Problemi

Problem, hissedilen ihtiyaçları karşılamadığı için bireyi fiziksel ya da düşünsel yönden rahatsız eden, kararsızlık ve birden çok çözüm yolu olasılığı görülen her türlü güçlüktür (Karasar, 2016). Bu yönüyle yoksulluk, bireylerde ekonomik, sosyal ve psikolojik yönden derin izler bırakan ve her toplumun toplumsal hayatta karşılaştığı önemli bir problemdir (Erdoğan, 2002: 10). Yoksulluktan kadın, çocuk, yaşlı, göçmen gibi farklı gruplar etkilenmektedir (Sapancalı, 2005: 57). Kırsal alanda kadınlar, düşük eğitim düzeyi, kırsalın çalışma koşulları, sosyal güvenlik eksikliği ve örgütlenememe, malların ve gelirin eşitsiz dağılımı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, hane içi eşitsizlik, ayrımcılık ve sosyal dışlanma gibi birçok nedenden ötürü yoksulluğa maruz kalmaktadır. Kadınların sektörel olarak istihdam oranlarına baktığımızda en çok tarım sektöründe istihdam edildikleri (%41,81) görülmektedir. Ayrıca TÜİK tarafından yapılan 2009 yoksulluk araştırmasında en yoksul kesimler kırsal kesimde yaşayanlar, kadınlar, okur-yazar olmayanlar, geniş aileler ve tarım sektöründe çalışanlar olarak belirtilmiştir (TÜİK'den akt, Eştürk ve Kılıç,2006:147). Bu yönüyle araştırmanın problemi “Kadınların kırsal yaşamda deneyimlediği yoksulluğun kadınları hangi yönlerden etkilediği” üzerine kurulmuştur.

3.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmalarda amaç, araştırmacının karşılaşılan problemin çözümünü etkilediğini ve aydınlatılmasını gerektiğini düşündüğü değişkenleri sorgulayıcı cümlelerdir (Karasar, 2016). Bu araştırmada, kırsal alanda deneyimlenen yoksulluk sorununun kadınlar üzerindeki etkisi, kırsal kadın yoksulluğunun nedenleri, kadınların yoksullukla baş etmedeki destek mekanizmaları ve kırsal kadın yoksulluğunun önlenmesinde sosyal hizmet mesleğinin rolü konuları ele alınacaktır. Araştırmanın önemi genel olarak araştırmacının amacını oluşturmaktadır. Araştırmanın öneminde verilerin hangi amaçla toplandığı veya nasıl kullanılacağı ifade edilmektedir (Karasar, 2016). Bu kapsamda araştırmanın genel amacı, kırsal alanda yaşayan kadınların deneyimlediği yoksulluğunun belirlenmesi, kırsal kadın yoksulluğunun feminist sosyal hizmet yaklaşımı bağlamında değerlendirilmesi ve kırsal kadın yoksulluğuna yönelik çözüm önerilerinin getirilmesidir.

3.3.Araştırmanın Soruları

Araştırma kapsamında, kırsal alanda kadınların deneyimlediği yoksulluğun değerlendirilmesi, kadınların yoksullukla ilgili deneyim ve fikirleriyle yoksullukla baş etme mekanizmalarının açığa çıkarılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda araştırmanın temel sorusu şekilde belirlenmiştir: “*Kırsal yaşamda kadınların deneyimlediği yoksulluk, feminist sosyal hizmet kuramının gelenek karşıtı tezlerine bir delil hükmündedir.*” Dolayısıyla araştırmayla kırsal yaşamda yaşamını idame ettirmek durumunda olup yoksulluk sorunuyla mücadele eden kadınların deneyimleri tespit edilerek bu deneyimlerin feminist sosyal hizmet yaklaşımı çerçevesinde analiz ve değerlendirmeleri yapılacaktır. Sonuçla birlikte konuya ilişkin ne tür sosyal politikaların geliştirilmesi gerektiğine yönelik öneriler de sunulacaktır. Araştırmanın varsayımları ise şu şekilde ifade edilebilir:

- Kırsal yaşamda kadınlar, temel eğitim olanaklarına ulaşırlar dahi iş ve meslek sahibi olmak adına mesleki kazanım elde etmek noktasında dezavantajlı konumda bulunmaktadır.
- Kırsal yaşamda geleneksel aile modelleri yaygın olduğu için kız çocuklarından beklenen evlenip aile kurmaları yönündedir.
- Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kadınlardan beklenen ev işlerini yapması olduğu ve ailede haneye maddi kazanç sağlama görevi erkeklere verildiği için kadınların meslek sahibi olması desteklenmemektedir.
- Kırsal yaşamda iş imkânları az olduğu için kadınlar yoksulluktan derin bir şekilde etkilenmektedir.
- Kırsal alanda kadınların yoksullukla mücadelelerindeki kilit nokta kendi potansiyelleri olsa dahi bunu açığa çıkarmaya yönelik baş etme mekanizmalarını bilemedikleri için yoksulluk sorununa karşı olan mücadeleleri zorlaşmaktadır.
- Kırsal yaşamda kadına yönelik var olan tüm eşitsizliklere karşı mücadelede yoksulluk, feminist sosyal hizmet kuramının bu amaca yönelik sosyal adaleti etkin kılma amacına ulaşmada zorlaştırıcı olsa da mâni bir durum değildir.
- Ataerkil anlayışın kamusal alanda varlığına müsaade etmeyen sivil oluşumlarının kırsal alanda karşılık bulması veya devreye sokulması, sivil etkinliklere zaman ayırabilme imkânı ile sınırlıdır.

- Kırsal yaşamda yoksullukla mücadele eden kadınların sorunlarının çözümüne yönelik sosyal politika geliştirebilmek için sivil kuruluşların kırsal alanda ortaya koyacakları sosyal ve politik aksiyonlara katılım, bir etkinlikten öte geçmemektedir.

- Kırsal alanda kadınların ekonomik, toplumsal ve politik katılımını sağlamaya çalışmak, yalnızca feminist sosyal hizmet kuramının değil insan haklarının temel hedeflerindedir.

Kadınların yoksulluğa maruz kalmalarının nedenleri değerlendirildiğinde toplumsal cinsiyet, hane içi eşitsizlikler (Topalhan ve Yeşilkaya, 2017: 58), hane içinde kadınların ekonomik karar alma mekanizmalarına katılamaması (Özbek ve Köşk, 2018: 46), düşük eğitim düzeyi (Şener, 2012: 35), ayrımcılık ve sosyal dışlanma (Şahin, 2009: 9) gibi nedenler sıralanırken kadınların coğrafi olarak kırsalda yaşaması halinde bu sebeplere kırsalın çalışma koşullarını, sosyal güvenlik eksikliği ve örgütlenememeyi, malların ve gelirin eşitsiz dağılımını eklemek mümkündür (Eştürk ve Kılıç, 2016: 147). Tüm bu nedenlerden dolayı kırsal alanda yoksulluk sorunu kadınların yaşamını zorlaştırmaktadır. Kadınların kırsal alanda yaşadığı yoksulluk sorunun çözümü için birçok meslek grubuna olduğu gibi sosyal hizmet mesleğine de görevler düşmektedir. Çünkü sosyal hizmet mesleği, insanların refahı sağlamayı, insanları özgürleştirmeyi ve toplumun yaşam kalitesini yükseltmeyi hedeflemektedir. Hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla da birey aile, grup, örgüt, toplum ve politika düzeyinde uygulamalar gerçekleştirmektedir. İnsanların ihtiyaçlarını ve sorunlarını bütüncül bir yaklaşımla ele alarak bilgi, beceri ve değer temelinde uygulamalar ortaya koymaktadır (Çelik, 2017: 426). Sosyal hizmet mesleği toplumda, toplumun mesleğe sağladığı olanaklarla sorumluluk alanı içine giren bireylere hizmet sunmayı ve yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmeyi amaçlamaktadır. (Çifçi ve Gönen, 2011: 151) Gereksinimler karşısında bireyleri, aileleri ve toplumu güçlendirerek tüm toplumsal yaşamda iyilik halinin oluşması amaçlanmaktadır. Birey ve grupların yeterli yaşam ve sağlık standartlarına erişmelerine ve kapasitelerini gerçekleştirmelerine olanak sağlamaktadır. Ailelerin ve toplumun ihtiyaçlarının sağlanmasına imkân tanıyan sosyal refah sisteminin bir koludur. Refah sisteminin geliştirdiği politikaların uygulayıcısı olarak sosyal hizmet mesleği toplumsal yaşamda bireyler arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırma çabasıdadır. Bu sebeptendir ki kırsal yaşamda kadınların yoksulluğa ilişkin

sorunlarının ve baş etme mekanizmalarının ortaya konmasına yönelik yapılacak her türlü araştırma mesleki disipline katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda araştırma doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

- Kırsal alanda kadınların deneyimlediği yoksulluk sorunu üzerinde kadınların eğitim düzeylerinin bir etkisi var mıdır?
- Kırsal alanda yoksulluk sorunu yaşayan kadınların bu sorun karşısında çevrelerinden almış oldukları destekler nelerdir?
- Kırsal alanda yoksulluk sorunu yaşayan kadınların bireysel bazda baş etme mekanizmaları nelerdir?
- Kırsal yaşamda hayatlarını idame ettirmek kadınların yoksullukla mücadelesini ne şekilde etkilemektedir?
- Kırsal alanda kadınların yaşamış olduğu yoksulluğu önlemek adına feminist sosyal hizmet yaklaşımı bağlamında neler yapılabilir?
- Kırsal alanda yaşayan kadınlara yönelik eşitsizlikleri kaldırmak adına ne tür çalışmalar yapılabilir?
- Kırsal yaşamda var olan kadın sorunlarını çözümüne yönelik geliştirilebilecek sosyal politikalar nelerdir?
- Kırsal alanda yaşayan kadınların ekonomik, toplumsal ve politik katılımını sağlamak adına ne gibi çalışmalar yapılabilir?

Bu soruların ışığında en temelde güçlü kadın, güçlü aile ve güçlü toplum yapısının sağlanması için politika üreticilere, kadın ve aileyle çalışan meslek gruplarına yol gösterici verilere ulaşılması hedeflenmektedir.

3.4.Araştırmanın Türü

Nitel araştırma yönteminin yorumlayıcı olması, nedensellik ilişkisinden ziyade bir olgunun açıklanması, bütünü parçaların toplamından ibaret olmaması, araştırma sürecinin esnek olması, toplumsal olguların durağan ve evrensel olmaması, sürekli değişmesi, araştırmacının kendisinin veri toplama aracı olması gibi özellikleri bulunmaktadır (Şavran, 2018, s. 69-72). Bu özelliklerin tasarlanan araştırmaya uygun olduğu düşünüldüğünden kırsal alanda yaşayan kadınların yoksulluk deneyimlerinin araştırılması için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Nitel araştırma olarak planlanan araştırmada, fenomenolojik model kullanılmıştır. Fenomenolojik model yaşantıların, deneyimlerin gerçekte hangi manaya geldiğiyle ilgilenmektedir. Öze ulaşmak için bir olgunun bireyde gösterdiği etkiyi, algıları, duyguları ve düşünceleri analiz etmektedir (şimşek, 2019: 97). Bu araştırma da kırsal kadın yoksulluğunun bireyler üzerindeki etkisi ve birey özelliklerinin kırsal kadın yoksulluğuna etkisini araştırmak ana amaç olduğundan fenomenolojik yöntemle detaylara inilmiştir.

3.5.Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmada, kırsal alanda yaşayan kadınların yoksulluk deneyimleri konusundaki görüşlerine ulaşılması amaçlandığından Mersin ili Bozyazı ilçesinde ikamet eden kadınlarla görüşülmesine karar verilmiştir. Bozyazı ilçesinin araştırma alanı olarak seçilmesinin nedeni, ilçenin eğitim düzeyinin ilk, orta ve lise düzeyinde yoğunlaşması (Endeksa, 2021), ilçenin büyük bir kısmının dağlık olmasıyla geçim kaynaklarının tarım ve hayvancılık üzerine yoğunlaşmış olmasıyla iş imkânları açısından gelişmiş bir ilçe olmaması ve geleneksel aile düzeninin yaygın olmasıdır. Bu ilçede yaşayan ve Bozyazı Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı bünyesinden sosyal yardım alan kadınlar araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Evren, araştırmanın sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünü oluşturmaktadır (Karasar, 2016). Bu evren içerisinden amaçsal örneklem yöntemiyle örneklem seçimi gerçekteştirilmiştir. Amaçsal örneklem, evrenin özellikleri hakkındaki bilgiye dayanılarak ve araştırmanın amacına göre seçilen örneklemdir (şavran, 2018, s. 155). Amaçsal örnekleme istinaden Bozyazı sosyal yardım alan 25 kadın ile birebir görüşme gerçekteştirilmiştir.

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Yaş/ Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Hane Halkı Geliri (Ort.)	Mülk	Hanedeki Meslekler	Yaşanılan Aile Üyeleri	Evlilik Yaşı/ Evlenme Biçimi
K1	50/Evli	2	5-6.000	Tarla	Çiftçilik/ Ev hanımı	Eş, çocuk ve engelli kardeş	23/Kaçarak
K2	25/Bekâr	-	2500	Tarla	Çiftçilik/ Aşçı, çağrı merkezi çalışanı	Anne ve baba	-
K3	44/Evli	2	8505	Tarla, Bağ- Bahçe	Çiftçilik/ Ev hanımı	Eş ve çocuklar	18/Kaçarak
K4	32/Evli	1	10.000	Tarla, Bağ- Bahçe, Ev	Çiftçilik/Çocuk Bakıcılığı	Eş ve çocuk	16/Kaçarak
K5	35/Evli	4	1000	-	Pet şişe Toplama/ Ev hanımı	Eş ve çocuklar	14/Kaçarak
K6	40/Evli	2	3000	-	Çiftçilik/ Ev hanımı	Eş ve çocuklar	19/Görücü Usulü
K7	43/Evli	2	8505	-	Çiftçilik/ Ev hanımı	Eş ve bir oğlu ile	25/Görücü Usulü
K8	51/Evli	1	8505	Tarla	Çiftçilik/ Ev hanımı	Eş ve çocuk	24/Görücü Usulü
K9	39/Evli	3	8505	-	Çiftçilik/ Ev hanımı	Eş ve Çocuklar	16/Kaçarak
K10	29/Evli	1	8505	-	A101de kasiyer/ çiftçilik	Eş ve çocuk	28/Tanışarak
K11	45/Evli	3	5500	-	Çiftçilik/ Ev hanımı	Eş ve çocuklar	20/Kaçarak
K12	53/Evli	2	1000	Tarla	Çiftçilik/ Ev hanımı	Eş ile	24/Görücü Usulü
K13	26/Evli	2	3-4000	-	Çiftçilik/ Ev hanımı	Eş ve çocuklar	18/Kaçarak
K14	49/Evli	1	1100	-	Markette kasiyer/çiftçilik	Yalnız	20/Kaçarak
K15	55/Evli	4	2500	Tarla	Çiftçilik /Ev hanımı	Eş ile	18/Kaçarak
K16	45/Evli	3	5000	-	Orman kesiminde işçi/ Ev hanımı	Eş ve çocuklar	26/Görücü Usulü
K17	40/Evli	3	4000	Ev	Çiftçilik-ev hanımı	Eş ve çocuklar	17/Kaçarak
K18	49/Evli	3	3-4000	Taksi	Ev hanımı/ çiftçilik	Eş ve bir çocuk	19/Görücü Usulü
K19	40/Evli	2	2-3000	Bağ-bahçe, Ev	Çalışmıyor/ Ev Hanımı	Eş ve çocuklar ile	19/Görücü Usulü
K20	29/Evli	1	9000	Taksi	Kasiyer/ Ev hanımı	Eş ve çocuk	25/Tanışarak
K21	40/Evli	3	4000	Taksi, Traktör	Ev hanımı/ Çiftçilik	Eş ve çocuklar	17/Kaçarak
K22	44/Evli	4	2000	Tarla, Ev, taksi	Ev hanımı/ çiftçilik	Eş ve çocuklar	18//Görücü Usulü
K23	43/Evli	2	8505	-	Otelde aşçılık/ Ev hanımı	Eş ve çocuklar	24/Görücü Usulü
K24	54/Evli	2	5000	Tarla, Hayvan Traktör, Taksi	Ev hanımı/ Çiftçilik/ Hayvancılık	Eş ve çocuklar	24/Görücü Usulü
K25	32/Evli	3	5000	Tarla, Bahçe- bağ, Traktör	Çiftçilik/ Ev hanımı	Eş ve çocuklar	19/Kaçarak

Katılımcılara, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, hane halkının aylık ortalama gelir, sahip olunan mülkler, hanede icra edilen meslekler, hanede yaşanan bireyler, evlenme yaşları ve evlenme biçimleri soruları yöneltilmiştir.

Katılımcılar, 25-55 yaş aralığındadır. Hanede sahip olunan çocuk sayısı ise 1-4 arasında değişim göstermektedir. Hane gelirlerinde ise en yüksek gelir 10.000 iken en düşük gelir ise 1000 TL'dir.

Katılımcıların %40'nın (10 kişi) mülk olarak tarlasının bulunduğunu, %80'inin (20 kişi) ise hanesinde çiftçilik mesleği icra edilmektedir. Katılımcıların %84'ü (21 kişi) ev hanım olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %84'ü (21 kişi) evde eşi ve çocukları ile birlikte yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların evlilik gerçekleştirme yaşları ise 14-26 yaş aralığında iken, %48'i (12 kişi) kaçarak, %40'ı (10 kişi) görücü usulü ve %8'i (2 kişi) ise kendisinin evleneceği kişiyi tanması yoluyla evlilik gerçekleştirdiğini, %4'ü (1 kişi) ise evlilik gerçekleştirmediğini belirtmiştir. Bu dağılıma baktığımızda katılımcıların daha çok kaçarak evlilik gerçekleştirdiği görülmektedir.

3.6. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmada kadınların kırsal yaşamda deneyimlediği yoksulluğu tam anlamıyla belirlemek adına derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme kendi içerisinde yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış görüşmeler şeklinde üç türe ayrılmaktadır (Karasar, 2016). Derinlemesine görüşme, az sayıda insanla görüşülerek katılımcıların deneyimleri, görüşleri, düşünceleri, inançları hakkında detaylı bilgi elde etmeyi amaçlayan bir teknik olduğundan dolayı bu araştırmada tercih edilmiştir (Şavran, 2018: 87). Bu araştırmada da kırsal alanda yaşayan kadınların yoksulluk deneyimleri konusundaki görüşlerinin alınması ve detaylı bir bilgi edinilmesi amaçlandığından yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak katılımcılardan veri toplanmıştır.

Araştırmada kullanılan mülakat formu, kırsal alanda yaşayan ve sosyal yardım alan kadınların yoksulluk deneyimlerinin tespit edilmesi adına oluşturulmuş bir formdur. Yarı yapılandırılmış olarak hazırlanan mülakat formunda katılımcıların yoksulluk deneyimlerini etkileyen eğitim, ekonomik durum, yaş, yaşanan bölge gibi durumların yoksulluk ile ilişkisini irdelemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Araştırmada ayrıca katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mülk sahibi olma, evlilik yaşı ve evlenme şekli gibi sorulara yer verilmiştir.

3.7.Araştırmanın Veri Analizi

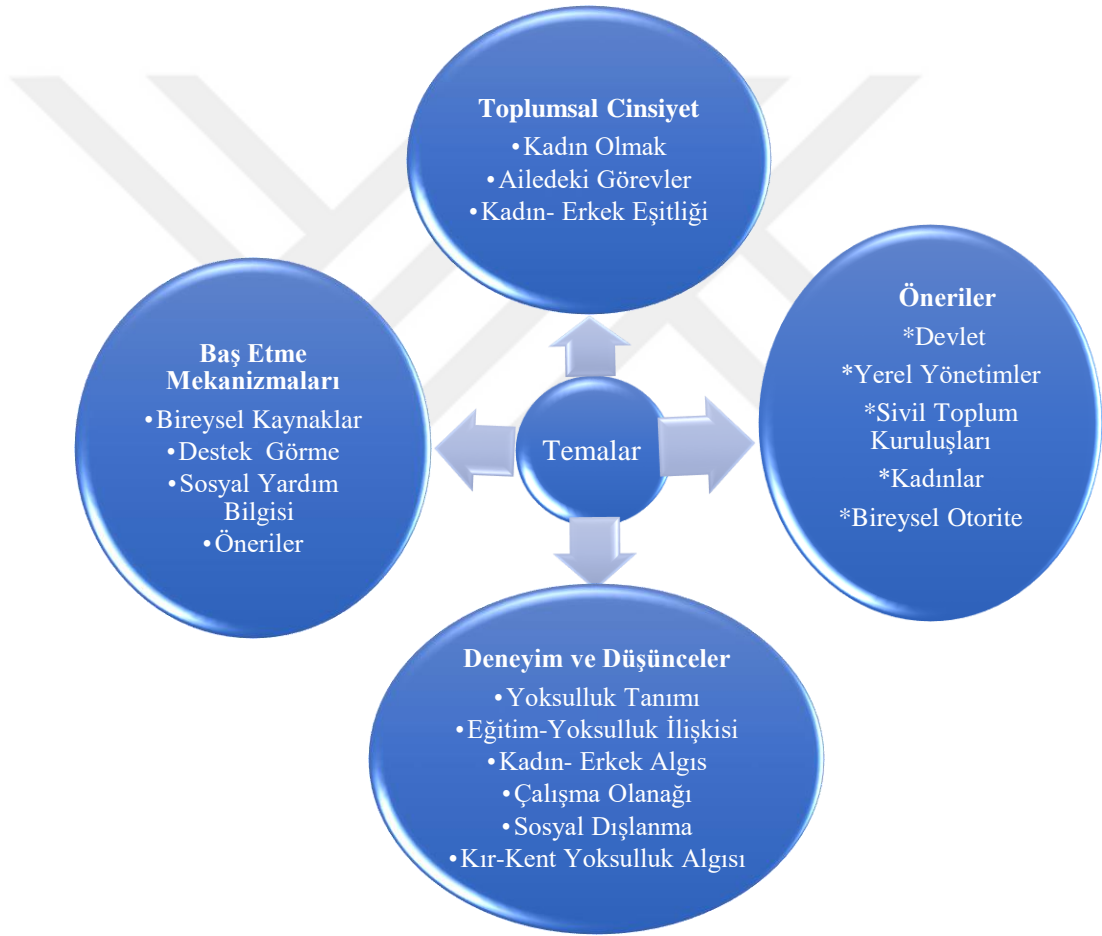
Bu araştırmada kırsal kadın yoksulluğunun nedenleri ve sonuçlarını irdelemek için mülakat formu kullanılmıştır. Mülakat formu oluşturulduktan sonra araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Mersin Bozyazı Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan gerekli izinler alınmıştır. Ardından Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Etik Kuruluna başvuru yapılmıştır. Görüşmeler, Mersin Bozyazı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nda sosyal yardım alan kadınlarla gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme takribi 30-45 dk arası sürmüştür. Toplamda 25 katılımcı ile görüşülen araştırmada veriler yazıya dökülerek analize hazır hale getirilmiştir. Araştırmada betimsel analizle veriler analiz edilmiştir. Betimsel analizle amaçlanan bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

3.8.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları, araştırmayı gerçekleştirirken araştırmacının karşısına çıkan engellerden oluşmaktadır. Bu araştırmanın sınırlılıklarından ilki araştırmanın nitel bir çalışma olması nedeniyle araştırmanın sonuçlarının tüm bölgelere genellenememesidir. İkincisi araştırmacının karşısına çıkan çevresel kaynaklardır. Üçüncüsü sosyal bilimler özgü sınırlılıklardır.

4. BULGULAR

Kırsal alanda yaşayan kadınların yoksulluk deneyimlerinin araştırılması için nitel araştırma yöntemi tercih edilen çalışmada veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analizle amaçlanan, bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bunun için analizde önceden belirlemiş temalara göre veriler özetlenerek yorumlanacak ve katılımcıların görüşlerini yansıtmak için sık sık doğrudan alıntılara yer verilecektir. Oluşturulan temalar araştırmanın amacıyla paralellik göstermektedir. Bulgular dört ana tema altında toplanmıştır.

Şekil 4.1. Araştırmanın Temaları

4.1. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet teması, kadın olmak, ailedeki görevler ve kadın-erkek eşitsizliği başlıklarından oluşmaktadır.

Tablo 4.1. Kırsal Alanda Yaşayan Yoksul Kadınların Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Özellikleri*

Tema	Alt Başlık	Verilen Cevaplar	Frekans(n)
Toplumsal Cinsiyet	Kadın Olmak	Üretken, Çalışkan, Azimli ve Sabırlı	17
		Hem Ev hanımı Hem de Çiftçilik ve Hayvancılık İle Uğraşan	8
		Zorlu Yaşam Mücadelesi Veren	7
		Sadakatli, Evine Bağlı, Elindeki İle Yetinen, Ev İşlerinden Sorumlu	6
		Erkekten Çok Çalışan, Erkeğin Hizmet Beklediği	2
		Gurur Verici, Sosyal, Cana yakın	2
		Kadın ev işi yapar, erkek çalışır eve para getirir.	15
	Ailedeki Görevler	Kadın her işi yapar, çalışsa dahi evin işi kadınındır.	7
		Ayrım yok, Her işi beraber yapıyoruz.	3
	Kadın-Erkek Eşitsizliği	Eşit değil, kadınlar kısıtlanmakta	14
		Eşit değil, Kadınlar hem evde hem de tarlada çalışmakta	5
		Eşit Değil, Kadın değersiz, Söz hakkı yok,	5
		Eşit değil, Eşit Olmamalı	1
		Eşit değil, kadın daha üstün.	1
Ayrım var, kız çocuğu ev işi yapmalı.		19	
Ayrım var, Erkek Çocuğu Daha çok sevilmede		10	
Eskiden ayrım vardı, şimdilerde yok.	4		

*Frekans Analizi

4.1.1. Kadın Olmak

Bu başlık içinde katılımcıların, yaşadıkları Bozyazı ilçesinde *kadın olmayı nasıl tanımladıklarına* ilişkin cevapları yer almaktadır.

Katılımcıların %68'i (17 kişi) kırsal alanda kadın olmayı “üretken, çalışkan, azimli ve sabırlı olmak”, %24'ü (6 kişi) “sadakatli, evine bağlı, elindeki ile yetinen ve ev işlerinden sorumlu olmak” ve %8'i (2 kişi) “gurur verici, sosyal, cana yakın olmak”, %32'si (8 kişi) “hem ev hanımı hem çiftçilik hem de hayvancılık ile uğraşan”, %28'i (7 kişi) “zorlu yaşam mücadelesi veren” ve %8'i (2 kişi) “erkekten çok çalışan, erkeğin hizmet beklediği” olarak tanımlamıştır.

Bozyazı ilçesinde “kadın olma” tanımlamalarında katılımcılar, kadınları “*üretken, çalışkan ve azimli*” (K1), “*tuttuğunu koparan, elinden her iş gelen sabırlı*” (K25), “*sosyal, cana yakın*” (K14) şeklinde dile getirmektedirler. Kişilik özelliklerinde de kadınların “*elindeki ile yetinmeyi bilen ve üretimi seven*” (K8), “*evlerine, çocuklarına çok düşkün*” (K15) bir yapılarının bulunduğunu, ayrıca kadın olmanın “*gurur verici bir şey*” (K1) olduğunu belirtmektedir.

Kadın olma tanımlamasında kadınların yaşamlarının nasıl olduğuna dair ipuçları bulunmaktadır. Bu hususta katılımcılar, kadınların “zor şartlarda çalışması, yaşam mücadelesi vermesi” (K1) ve “emekçi kadın olması” (K21) özelliklerine değinmişlerdir. Geçimlerini sağlamak için “çiftçilikle ve hayvancılıkla” (K19) ilgilendiklerini ve “ev hanımı” (K23) oldukları belirtilmiştir. Bir katılımcı “devamlı tarlada çalış, var etmeye uğraş, sonra gel ev işlerine bak” (K15) ifadesiyle kadınların dışarıda çalışmanın yanı sıra ev işlerinden de sorumlu tutulduğuna değinmiştir. Ayrıca kadınların “erkeğe hizmet eden” (K21), “erkekten çok çalışan, erkeğin hizmet beklediği” (K18) bireyler olduğu belirtilmektedir.

4.1.2. Ailedeki Görevler

Bu başlık altında aile yaşantılarında eşyle hangi görevleri üstlendikleri ve bu görevlerin ayrımında kesin sınırlarının olup olmadığına dair katılımcı kadınların vermiş oldukları cevaplar yer almaktadır.

Katılımcıların %60'ı (15 kişi) kadınların ev işlerini üstlendiğini, erkeklerin ise çalışıp eve para getirdiğini, %28'i (7 kişi) kadınların hem ev içerisinde hem de evin dışında çalıştığını, dışarıda çalışsa da ev işlerinden kadının sorumlu tutulduğunu, %12'si (3 kişi) ailesinde kadın ve erkek arasında yapılan işler hususunda bir ayrım bulunmadığını, eşlerin her işi birlikte yaptıklarını belirtmiştir.

Eşlerin aile yaşantısında üstlendikleri görevlere ilişkin olarak katılımcılar “Erkek dışarda çalışıyor. Kadın ev işi yapar. Erkek evin işine elini sürmez.” (K13), “Evde ne yaparsa kadın yapacak erkek yan gelir yatar. Erkekten kadından hizmet beklesin.” (K9) ifadeleriyle ayrımı belirtmişler; bir katılımcı da “olması gereken erkekte kadın da her işi yapacak, ama öyle mi dersin asla değil. Kadın işi dediğin, ev işleri.” (K8) şeklinde ifadesi ile ayrımın bulunmaması gerektiğini belirtmiştir.

Katılımcı (K15) “... ev işlerini yapsın, kocasına yemek hazırlasın, çocuklara baksın, bunları yaparken tarlada da çalışsın. Hiç işi bitmez. Çalışmasının saati yok.” ifadesi ile kadınların hem ev içinde hem dışında mesaisinin olmadığını dile getirirken; bazı katılımcılar ‘erkekten beklenenin para kazanması’ anlayışına kadının da dâhil edildiği belirtmişlerdir: “Kadınlar hem evde evi çeker çevirir. Erkekten beklenen evin geçimini sağlamak için para kazanmasıdır. Ama erkekten bu beklenirken kadına da sen dur otur denmiyor kadında erkekle birlikte tarlada

çalışıyor.” (K17). “Kocamla serada çalışırken tabi yine evdeki işleri yapıyordum.” (K25).

Katılımcıların, kadının hem ev içi hem ev dışında işleri yerine getirmek durumunda kaldığı ifadeleri de mevcuttur: *“Eşim hiçbir şey üstlenmiyor. Her işi ben yapıyorum.” (K1), “Her işi ben yaparım. Benim herif hiçbir işin ucundan tutmaz sağ olsun. Getir yiyelim biri.” (K3).* Bunun yanı sıra erkek ve kadının aile yaşantısında yapılması gereken her işi birlikte göğüslediklerini ifade eden katılımcılar da bulunmaktadır: *“Ev işini de beraber yapıyoruz. Bende çalışıyorum. Hayat müşterek zaten.” (K4), “Ev içerisinde ayırım yok kadın erkek her işi yapıyoruz. Normal yaşamda da öyle. Erkek de gelip ev içinde işleri yapıyor bizde. (K7).*

4.1.3. Kadın- Erkek Eşitsizliği

Bu başlık içinde katılımcıların, **a)** Yaşadıkları Bozyazı ilçesinde ve ailelerinde erkek ve kadının eşit olduğunu düşünüp düşünmedikleri, eşit olma/olmama nedenleri, **b)** Yaşanılan köyde/beldede kız çocuk-erkek çocuk ayırımı olup olmadığı, bir ayırım var ise kız çocuklarından beklenenin neler olduğu sorularına verdikleri cevaplar yer almaktadır.

Yaşadıkları Bozyazı ilçesinde ve ailelerinde erkek ve kadının eşit olduğunu düşünüp düşünmediklerine ilişkin olarak katılımcıların, %56’sı (14 kişi) **kadın ve erkeğin eşit olmadığını** ve bu eşitsizliğin kaynağının kadınların erkekler tarafında kısıtlanması olduğunu iletmişlerdir. Katılımcıların %20’si (5 kişi) kadının hem evde hem tarlada çalışmak zorunda olması, diğer %20’si (5 kişi) kadının değersiz görülmesi ve söz hakkının bulunmaması nedeniyle kadın ve erkeğin eşit olmadığını; %4’ü (1 kişi) kadının daha üstün olduğunu, %4’ü (1 kişi), kadın ve erkeğin eşit olmadığını ve eşit olmasına gerek olmadığını belirtmiştir.

Kadın ve erkek arasında eşitsizlik doğuran nedenlerden **ilki** erkek tarafından kadınların kısıtlanmasıdır. Kadınların yaşamlarında gerçekleştirecekleri eylemlerde erkeklerin etkisinin olduğu şu farklı ifadelerle belirtilmiştir. *“Gezip tozmasının kısıtlanması, özgürlüğünün olmaması.” (K2), “Erkek her istediğini yapar kadınlar için öyle değil. Kadınlar erkeklere göre yaşıyor hayatı.” (K5), “Kadın erkeğe uymak zorunda daha çok. Erkekler daha özgür, rahat, kadınların özgürlüğü yok.” (K14), “Kadınlara karşı kısıtlayıcılar erkekler maalesef.” (K18), “Kadınları kısıtlıyorlar yapmak istediklerinde. Çalışması olsun arkadaş çevresi olsun, topluma karışmasına*

kadar kısıtlıyorlar.” (K21). Bir katılımcı kadınların sadece tarla işlerinde çalışmasını isteyen erkeklerin bulunduğunu, “Çevremde bir kadın çalışmak istese bunu engelleyen erkekler var. Burada kadınlar genelde kendi ailesine ait tarlada bahçede çalışabiliyor” (K4) ifadesi ile dile getirirken, kadının dışarıda çalışmasını eşitliğin sağlanabilmesinin yolu olarak görmektedir: “Dışarda çalışmayınca da kadın erkekle eşit değil” (K4).

Kadın ve erkek arasında eşitsizlik doğuran **ikinci** neden kadının hem evde hem tarlada çalışmak zorunda olmasıdır. Bir katılımcının sitemle karışık ifadesi bu nedeni öz bir şekilde vermektedir: *“Kadını sür tarlaya çalışsın eve gelsin çocuk baksın. Kocasına yemek hazırlasın.” (K15).*

Kadın ve erkek arasında eşitsizlik doğuran **üçüncü** neden ise kadının değersiz görülmesi ve söz hakkının bulunmamasıdır. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir: *“Her yerde erkeğin sözü geçiyor kadının lafının hükmü yok.” (K6), “Kadınlar daha çok erkeklerin kontrolünde. Ne yapar erkeklere sormak zorunda kadın.” (K11), “Eşim evin parasını yönetir benim sözümü dinlemez. Bir şey yapacak olsak para ile ilgili hep kendi karar verir.” (K19), “Söz hakkı kadınlara pek tanınmıyor. Her şeyi erkek ben bilirim kafasında oluyor.” (K18), Kadın o kadar işi yapar evde. Ama kocası bir kere sözünü dinlemez insan yerine koymaz.” (K15).*

Kadın ve erkeğin eşit olmadığını belirten katılımcıların yanı sıra bir katılımcı yaşadığı bölge için eşitlik durumunun geçerli olmadığını söylemekle birlikte kendi ailesinde kadın ve erkeğin eşit olduğunu bildirmiştir.

“Benim ailemde eşit ama bu bölge için eşit diyemem. Eşim benim sözüme isteklerime önem verir, kararları birlikte alırız evin işlerini birlikte yaparız ben bu yüzden eşit olduğumuzu düşünüyorum” (K7)

Eşit olma söylemine toptan itiraz da söz konusudur ki bir katılımcı itirazını şöyle dile getirmiştir:

“Tabi ki eşit değil ama kadın ve erkeğin eşit olmasını da istemem. Şimdilerde çıkarmışlar kadın erkek eşit olsun. Olur mu öyle bir kere yaradılışa ters. Kadın, kadın olacak; erkek, erkek olacak. Kadın evin işini yapacak, erkek para kazanıp getirecek. Ama bizde parayı da ben getiriyorum eve o ayrı. O benim herifin iş yapmamazlığı.” (K3)

Kadın ve erkek arasında eşitsizlik bulunduğunu kabul eden ancak bu eşitsizliğin kaynağını kadının üstün olması yönünde değerlendiren bir katılımcı ise kadınların erkeklerden daha üstün olduğunu ve kadınların ev içerisinde yüklendikleri görevlerinin yanı sıra haneye maddi katkı da bulunmasının üstünlük sebebi olduğunu belirtmiştir.

“Kadın ve erkek asla eşit değil, hatta kadınlar erkeklerden daha üstün. Çünkü kadın hem eş görevi ile ev işlerini yapıyor hem de dışarda yevmiyeli çalışıp eve para getiriyor. Kadından beklenen evde ev işlerini yapması, işte yemek yapması, çocuklara bakması, bunun üstüne bir de para kazanması. Kadın tüm bunları yapınca bence erkeklere göre daha üstün.” (K1)

Alt satırlarda katılımcıların, yaşadıkları Bozyazı ilçesinde **kız çocuk-erkek çocuk ayrımının olup olmadığı**, bir ayrım var ise **kız çocuklarından beklenen neler olduğu** sorularına verdikleri cevaplar yer almaktadır.

Katılımcıların, %76’sı (19 kişi) kız ve erkek çocuğu arasında ayrım bulunduğunu ve kız çocuklarından beklenenin ev işi yapmak olduğunu, %40’ı (10 kişi) ayrım bulunduğunu ve bu ayrımın erkek çocuğunun sevilmesinden kaynaklandığını, %16’sı (4 kişi) kız ve erkek çocukları arasında ayrımın eskilerde kaldığını şimdilerde olmadığını ifade etmiştir.

Katılımcılar, kız çocuklarından beklenenleri *“Kız çocuğu evde annesi ile otursun ev işi yapsın.”* (K4), *“Kız çocuğunun ev işlerine hâkim olması bilmesi önemlidir.”* (K7), *“Yemek yapmayı, ekmek pişirmeyi, çamaşır yıkamayı öğrensin.”* (K8); erkek çocuklarından beklenenleri ise *“ailenin durumuna göre ya maaşlı bir işte çalışıyor ya tarla sera ne varsa o işlerle ilgileniyor.”* (K20), *“Erkek çocuğu zaten babası ile büyür, o ne iş yaparsa onunla o işi yapar, erkenden varsa araba sürmeyi öğrenir falan.”* (K5) şeklinde dile getirmektedirler. Kız çocuğunun yetiştirilmesi için *“Kız çocuğunun ev işini becerebilmesiyle ölçülüyor genelde.”* (K7) kıstasının bulunduğu ifade edilmektedir.

Kız ve erkek çocuğunun yerine getirmesi beklenen rollerin dışında ayrıca erkek çocuğunun *“soyu devam ettireceği düşünülüyor. Kız çocuğu evlenip el evine gidecek gözü ile bakılıyor.”* (K1), *“Erkekler oğlu olunca bir başka seviyorlar. Kız çocuğu evlenip gidecek diye.”* (K5), *“Erkek çocuk velinimet”* (K15) düşünceleri kız ve erkek çocuk arasında ayrımın bulunduğu, ancak tüm bu ayrımların yanı sıra

katılımcılar, “kız çocukları daha vefalı oluyor anaya babaya ne olursa olsun kız çocuğu daha çok bakıyor.” (K11), “Kıza evde her işi yaptırırlar ama bir erkek çocuk kadar da değer vermezler.” (K15) şeklinde ifadeleriyle kız çocuklarının değerini yine kız çocuklarına atfedilen roller üzerinden ifade etmektedir.

Kız ve erkek çocuk arasında ayrımın eskilerde kaldığını, beklenen roller açısından da ayrımın bulunmadığını ifade eden katılımcılar da bulunmaktadır: “Eskiden vardı şu an burada öyle bir ayrım yok. Özellikle kız çocuklarından bir beklenen yok.” (K2), “Öyle bunu kızım sen yap, bunu oğlum sen yap, yok bizde. İki de evde her işi yapsın diye uğraşıyoruz.” (K3).

4.2. Deneyim ve Düşünceler

“Deneyim ve Düşünceler” teması yoksulluk tanımı, eğitim-yoksulluk ilişkisi, kadın- erkek algısı, çalışma olanağı, sosyal dışlanma, kır-kent yoksulluk algısı başlıklarından oluşmaktadır.

Tablo 4.2. Kırsal Alanda Yaşayan Yoksul Kadınların Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yoksulluk Deneyimleri ve Düşünceleri*

Tema	Alt Başlık	Verilen Cevaplar	Frekans(n)
Yoksulluk Tanımı		Kısmen yoksul, iş imkânı eksikliği	11
		Yoksul olarak tanımlamamakta, şükretmekte	7
		Yoksul olarak tanımlamakta, tarla ve ev eksikliği	3
		Yoksul olarak tanımlamakta, yetiştirilen sebze pahalı satılsa, hayat pahalı olmasa	3
		Yoksul olarak tanımlamakta, meslek sahibi olmama	2
		Yoksul olarak tanımlamakta, eş desteği yetersizliği	1
		Eğitim Yoksulluk İlişkisi	
Lise mezunu, ilişkili, kendi ayakları üzerinde durma, topluma faydalı olma	6		
Ön lisans, ilişkisiz, okuyanda işsiz okumayanda, kendini geliştirmek önemli	3		
Ortaokul mezunu, ilişkili, kendi ayakları üstünde durma, daha iyi yaşam şartları	2		
İlkokul 1.sınıf terk, ilişkili, ev ve iş eksikliği	1		
Okur-yazar, ilişkili, kız çocuğu okumaz düşüncesi	1		
Deneyim ve Düşünceler	Kadın-Erkek Algısı		
		Arttırmıyor, kadınlar ev işlerini üstlenmek zorunda ve iş eksikliği	11
		Arttırmıyor, kadın isterse çalışmakta, ama iş yok	4
		Arttırmıyor, kadınların eğitim eksikliği, iş imkânı az	4
		Arttırmıyor, kadınlar kazandıkların para üzerinde söz sahibi olamaması, çalışma isteklerinin desteklenmemesi	2
		Engel, kadının değişeceği, söz dinlemeyeceği düşüncesi, evin işini yapsın düşüncesi	6
		Engel, Kadın sadece ev işi yapsın, doğursun	4
		Erkekten erkeğe değişmekte, destekleyen/desteklemeyen, değer veren	4

	Engel değil, kadın para kazansa mutlu olur erkekler	3
	Engel değil, sigortalı iş imkânı azlığı ve eğitim engeli	3
	Engel değil, kadınlar çalışıyor iş varsa, yevmiyeye gidiyor, evinin işini de yapma zorunluluğu	3
	Kısmen engel, kadınlar talep etmiyor çalışmayı, kız çocukları okutulmalı	2
	Kısmen engel, kadın ev işi yapmakla görevli, sigortalı iş imkânı azlığı, yevmiyeden kazandığı para üzerinde söz sahibi olamama	1
Çalışma Olanığı	Sigortalı iş imkânı yok	14
	Sigortalı iş imkânı kısıtlı, yevmiyeli işler mevcut,	11
	Eğitim eksikliği	20
	İş bulamama	5
	Özgürlüğü kısıtlayıcı ve yoksullaştırıcı	17
	Yevmiyeli işler özgürlük getirmemekte	8
	Alınıyor, yevmiye ile kazanılan para çok az, yoksulluğu önlememekte	10
	Çalışmamakta	9
	Alınıyor, kadınların kazandıkları para üzerinde söz sahibi olması önemli	3
	Alınmıyor, ekonomi kötü	2
	Alınmıyor, sebep kadın olma	1
	Sosyal Dışlanma	Dışlanmıyorum, insanlar samimi, iyi ve dışlanma için ayıplı bir şey yapmalı
Dışlanmıyorum, herkes benzer maddi güçlere sahip		5
Dışlanıyorum, hor görüyorlar, insanlar kötü		2
Dışlanıyorum akrabalar tarafında		1
Kır-Kent Yoksulluk Algısı	Kentte daha yoksul	19
	Kentte maddi olarak daha iyi durumda	4
	Her iki yerin de kendi içinde dezavantajı mevcut	2

*Frekans Analizi

4.2.1 Yoksulluk Tanımı

Bu başlık altında katılımcıların, kendilerini yoksul olarak tanımlayıp tanımlamadıkları ve yoksulluk sebeplerine ilişkin verdikleri cevaplar bulunmaktadır. Katılımcıların %28'i (7 kişi) kendisini yoksul olarak tanımlamadığını ve haline şükrettiğini; %44'ü (11 kişi) kendisini kısmen yoksul olarak tanımladığını ve yoksulluğunun sebebinin iş imkânı eksikliğinden kaynaklandığını; %36'sı (9 kişi) de yoksul olarak tanımladığını ve yoksulluk sebebi olarak bunların %12'si (3 kişi) tarlasının ve evinin olmamasından, %12'si (3 kişi) çiftçilik yaparak yetiştirdikleri sebzenin pahalı satılmamasından ve hayat şartlarının pahalı olmasından, %7,40'ı (2 kişi) bir mesleği olmamasından, %4'ü (1 kişi) eş desteğinin olmamasından kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Kendilerini yoksul olarak tanımlamayan katılımcılar, içinde buldukları ekonomik şartları “*Evet, yardım alıyorum şu an sosyal yardımlaşmadan. Ama yoksul da değilim. Şükür diyorum her halime.*” (K4), “*Şükür de etmek lazım*” (K13) şeklinde karşılamakta iken; kendilerini kısmen yoksul olarak tanımlamayan

katılımcılar, geçmiş zamanda yaşadıkları ekonomik zorluklarla mevcut şartları değerlendirerek daha iyi durumda olduklarını ifade etmekte, sigortalı iş imkânının eksikliğine, iş arayışına ve bölgede geçim kaynaklarından olan serada çalışma işinin güvence sağlamadığına işaret etmektedirler.

“Yoksul değilim ama zengin de değiliz. Benim çocukluğumda ailem çok yoksuldu. Şimdilerde daha iyiyiz maddi olarak... Eskiden çocuklara akşam ne yedireceğim diye düşündüğümden şimdi yoksulum desem olmaz.” (K8).

“Yoksulum diyemem eskilere göre. Sigortalı bir işte çalışıyor olsam tabi yoksul olmam.” (K10).

“Yoksul değilim ama varlıklı da değilim. Şu an işsizim iş arıyorum.” (K2)

Sera işi dediğin bugün para eder yarın etmez. Sigortalı bir işimiz olsaydı kocam öyle bir işte çalışsaydı yoksul olmazdık.” (K25).

Katılımcıların kendilerini yoksul olarak değerlendirme nedenlerini sıralamak mümkündür. Katılımcıların kendilerini yoksul olarak değerlendirme sebeplerinden ilki **çalışabilecekleri tarlalarının ve ev eksikliğidir**. Bu konuda tarla sahibi olmanın yoksulluğu önleyebileceği, tarla sahibi olmanın yaşanılan bölgedeki önemi, barınma ihtiyacının giderilememiş olmasının da bireyi yoksul hissettirdiği vurgulanmaktadır.

“Yoksulum tabi. Para mı var. Bak yardımla geçiniyoruz. Ama tarlam seram olsa idi yoksul mu olurdum hiç. Eker biçer satardım, paramı da alırdım. Ama yok işte tarla buralarda önemli. Tarlan yoksa yoksulsun bence.” (K3),

“Çalışmak için tarlamız olsaydı yoksul olmazdık. Tarlada çalışır üretirdik geçinirdik” (K12),

“Evimiz yok bir türlü yapamadık. Para ve yer bulamadık. Evimiz olsaydı olmazdık yoksul belki.” (K24).

Sebeplerden ikincisi **yetiştirdikleri sebzelerin pahalı satılmaması ve yaşanan hayat pahalılığıdır**. Katılımcılar ürettikleri sebze ve meyvenin ucuza satılmasının ancak kendilerinin gereksinimleri için almak zorunda oldukları ürünlerin pahalı olmasını nedeniyle yoksulluğa maruz kaldıklarına ifade etmektedir.

“Çalıştığımız sebze-meyve daha pahalı olsa yoksul olmazdık. Biz yetiştirdiğimiz ürünü ucuza satıp pahalı alıyoruz. İki katına çıkıyor hayat pahalılığından yani” (K21),

“Her şey ataş pahası. Kolay değil ki hayat. Bir makarna torbası alınmaz oldu. Hayat bu kadar pahalı olmasaydı yoksul olmazdık.” (K22).

Üçüncüsü **meslek sahibi olamamalarıdır**. Katılımcı (K18) *“zamanında okusaydım bir meslek sahibi olsaydım yoksul olmazdım”* ifadesiyle eğitim almanın ve meslek sahibi olmasının yoksulluğunu ortadan kaldıracağını dile getirirken; yine meslek sahibi olmadan yaş aldığını belirten bir diğer katılımcı durumunu şu ifadelerle dile getirmiştir.

“Eskiden yevmiyede çalışırdım, kendim bir şeyler ekerdim, şimdilerde pek bir şey yapamıyorum. Dizlerim pek tutmuyor, eskisi gibi gücüm yok. Zamanında okusaydım. Bir mesleğim olsa şimdilerde emekli olsaydım yoksul olur muydum? Ama bizden geçti artık.” (K15).

Dördüncüsü de **eş desteğinin eksikliği**dir. Bu hususta ailesinde eşinin desteğinin eksikliği vurgulanmaktadır:

“Bir ailede hem kadın hem de erkek eşine sırtını verip beraber mücadele etse yoksulluk diye bir şey kalmaz. Evde eğer ki fikir birliği olursa kazanılan para bölünmez. Yoksulluk diye de bir şey kalmaz. Ama bu saydıklarım benim ailemde yok maalesef” (K1).

4.2.2 Eğitim-Yoksulluk İlişkisi

Katılımcıların, eğitim düzeyinin ne olduğu, eğitim hizmetlerine erişebilme imkânları olsa idi yine de yoksulluk sorunu yaşayıp yaşamayacakları, eğitim ile yoksulluk arasındaki ilişkinin ne olduğu sorularına vermiş olduğu cevaplar bulunmaktadır.

Katılımcıların %88'i (22 kişi) eğitim hizmetlerine erişebilme ile yoksulluğun ilişkili olduğunu, eğitim hizmetlerine erişebilselerdi meslek sahibi olup kendi ayakları üzerinde durabileceklerini, daha iyi yaşam şartlarına sahip olacağını ifade etmişlerdir. Bunların %48'i ilkokul (12 kişi), %8'i (2 kişi) ortaokul, %24'ü lise (6 kişi), %4'ü (1 kişi) ilkokul 1.sınıftan terk ve %4'ü (1 kişi) de okur-yazar olduğunu belirtenlerdir. %12'si (3 kişi) ise ön lisans mezunudur ve farklı görüştedirler; eğitim seviyesi ile yoksulluk arasında ilişki bulunmadığını, okuyanın da okumayanın da işsiz olduğunu, kendini geliştirmenin önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılar, eğitim alamamış olmanın ileri yaşamında bireyin çocuğunun hayatını da etkileyebileceğine; kadınların kendi ayakları üzerinde durabilmesinin yolunun eğitimden geçtiğine; eğitimin yaşam şartları üzerindeki etkisine -eğitimli olmanın bireyin ücretli bir işte çalışmasını ve diğer ihtiyaçlarını karşılamasını kolaylaştırdığına-, eğitimin sadece bireye değil bireyin içinde bulunduğu topluma da olan faydasına değinmektedirler.

“Bağlantısı var olmaz olur mu? Zengin olan çocuğunu okula gönderiyor çocuğunun hayatı değişiyor fakir olan gönderemiyor çocuğu da fakir oluyor.” (K14),

“Eğer bir kadın eğitimli olursa kendi parasını kazanır kendi ayakları üstünde durur ne babasının ne kocasının parasına muhtaç olur. Bunlar kadın için çok önemli şeyler.” (K4),

“Okusaydım kimseye muhtaç olmazdım. Yoksul olmazdım. Daha iyi yaşam şartlarım olurdu. İstediyimi alırdım” (K9),

“Okuyabilseydim öğretmen olmak çok isterdim. İnsanlara faydalı olmak isterdim” (K8).

“Okusan işin de oluyor evin de. Bizde ikisi de yok.” (K5), *“Bir evde bir evlat okuyamıyorsa o ev kesin yoksuldur. Çocuk eğitim alıp hayatta ilerleyemiyorsa o eve iş de gelmez. İş yoksa aş da yok.”* (K1).

Şimdi anne olan katılımcıların kendi çocukluklarındaki eğitime bakış açılarını ifadeleri, kız çocuğundan beklentilerle eğitimden uzak kalmaya dönüktür. Annenin kız çocuğundan beklentisinin -eğitiminin önüne beklenen ev işlerinin konmasının- kız çocuklarının okul yaşamına başlasa bile devam edememelerine ve toplamda eğitim hayatlarını şekillendirdiğine dikkat çeken cevaplar konuya açıklık getirmektedir.

“Babam çok okutmak istedi ama annem karşı idi. Annem hep ev işi yapmamı kendisine yardım etmemi istedi. Babam da annemin sözünden çıkmazdı, annem baskındı öylelikle okuyamadım. Kız çocuğu önce ev işi öğrensın evlensin gözüyle baktı hep.” (K8),

“Kız çocuğu okuyup ne yapacak ev işi yapsın diye okutmadılar. Ev işi yapma uğruna eğitimsiz kaldım. Okuyabilsem hayatım o kadar farklı olurdu ki.”

Mesleğim olurdu paramı kazanırdım. ... Eğitimsizlik herkes için kötü ama kadınlar için daha bi kötü bence” (K11),

“Kız çocuğu okuyup ta ne yapacak derlerdi. Erkek kardeşlerim okudu ama. Biz kızları babam okutmadi. Okumadin mı yoksul olmaya mahkûmsun.” (K15).

Okuyamadığını dile getiren K15, erkek kardeşlerinin kendisinin aksine eğitimlerine devam ettiğini bildirmekte ve böylece kendi çocukluk döneminde erkek çocuğuna eğitim olanağı sunulurken kız çocuğunun bu hakkında mahrum edilebildiğine dikkat çekmektedir.

Bireyin yoksulluk yaşaması ile eğitilmiş olmaları arasında ilişkinin bulunmadığını ifade eden katılımcılar ise, bireyin kendini geliştirmesinin önemine ve işsizlik sorununa -eğitim almış olmasına rağmen işsizlik sorunu ile karşı karşıya olduğuna, mevcut şartlarda eğitim alan bireylerin artması nedeniyle eğitim gerektiren işlere taleplerin arttığına ve böylelikle eğitilmiş olursa dahi işsiz kalılabileceğine- işaret etmektedirler.

“Ön lisans mezunuyum. Ben yoksullukla eğitim arasında çok ilişkisi olduğunu düşünmüyorum. Okuyan da iş bulamazsa ya da kendini geliştirmezse okumayandan bir farkı kalmaz. İnsan okuyabiliyorsa okumalı ama kendini de geliştirmeli. Okumayan kesin yoksul olacak diye bir şey yok.” (K10),

“Ön lisans iki üniversite bitirdim. Ama hala işsizim. Eskiden okuyan daha kolay iş buluyordu, ama şimdilerde öyle değil, bence okuyan insan çok. O yüzden yoksullukla eğitim arasında pek bir bağlantı kuramadım. Yani eğitimsiz olan yoksul diye bir şey yok. Okuyan da işsiz.” (K2).

4.2.3 İş-Yoksulluk İlişkisi Perspektifinden Kadın-Erkek Algısı

Katılımcıların, yaşadıkları Bozyazı ilçesinde erkek-kadın algısının, **a)** kadınların yoksulluğunu arttıran bir sebep olup olmadığına, **b)** kadınların çalışmasının önünde engel olup olmadığına; **c)** bu iki hususta çözümünün ne olduğuna ilişkin sorulara vermiş olduğu cevaplar bulunmaktadır.

Katılımcıların %68'i (17 kişi) erkek-kadın algısının **kadın yoksulluğunu arttıran bir sebep** olduğunu iletmişlerdir. Bu grup içinde katılımcıların %44'ü (11 kişi) kadınlar ev işlerini üstlenir algısına ve %16'sı (4 kişi) kadınların eğitim

eksikliğine atıf yaparak iş imkânlarının eksikliği bulunduğunu; %8'i (2 kişi) da kadınlar kazandıkların para üzerinde söz sahibi olamadığını ve çalışma isteklerinin desteklenmediğini dile getirmişlerdir.

Bölgedeki kadın-erkek algısının kadın yoksulluğunu attırdığını ya da arttıran sebep olduğunu belirten katılımcıların mevcut algıya yönelik temel argümanları şöylece özetlenebilir. “Kadının yeri evidir” (K13), “kadın ev hanımıdır, bir işte çalışmayıp ev işleriyle uğraşmalı, kız çocuğu okumak yerine ev işi yapmalı” (K11) “kadın ev işi yapar erkek para kazanır” (K8), ya da “kadınlar ev işi yapsın, erkek çalışsın” (K12) erkek evi geçindirir” (K20), “erkek kadına para verirse onu harcasın, erkeğin sözünden çıkmasın” (K18), “kadın başka işte bile çalışacaksa önce evdeki her işi yapmış olmalı” (K9). Böyle bir algı içinde bir katılımcının ifadesiyle “kadının yoksul olması gibi bir düşünce bile yok; kadınlarımız içinde buldukları durumu kanıksamış durumdadırlar” (K20). Böyle bir algı karşısında çözüm sorulduğunda ise verilen cevap ya bir ümitsizliktir-“Bir şey yapılır mı, zannetmem. Buraların yaşam şartları böyle” (K2)- ya da ekonomik güç ya da bağımsızlıktır-“Kadınlar kendi kazandıkları paralar üzerinde söz sahibi olsalar yoksul olmazlar”- (K3).

Beyanlarda kadın yoksulluğuna yol açan iki sebep üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. Birincisi, mevcut yerleşmiş kadın-erkek algısından-“kız çocuğu okumaz ev işi yapsın ... kadınların bu yaşadıkları hayatı sorgulamamalarından, annelerinde aynı yaşantıyı görünce devam ettirmelerinden” (K11)- kaynaklanan sebeptir. İkincisi ise iş imkânı ile dile getirilen maddi şartlardan kaynaklanan sebeptir-“Kadının çalışacağı pek iş yok bu ilçede” (K12).

Böyle bir algının kadın yoksulluğuna yol açmasının göstergeleri ise katılımcılar tarafından şöylece dile getirilmiştir. “Kadın çalışmayınca erkeğin verdiği ile yetinmek zorunda kalıyor... erkeklere mecbur kalıyor, para vermesini bekliyor” (K13), “kadınlar çalışmadığı ya da çalışmadığı için eve para getiremiyor... kadının geliri de olmuyor, eve bir katkısı da” (K8). “Kadınların çok da çalışabileceği düzenli iş imkânları yok. Kadınlar hep ya ev işi yapmak durumunda ya da tarla işlerinde çalışmak zorunda” (K2). “Erkekler eve gelirler, ayaklarını uzatırlar televizyonun karşısına. Kadın ona hizmet etsin. Böyle olunca da kadınlar ne yapsın kolay kolay sigortalı bir işe giremiyorlar” (K9).

Bazı katılımcılar çözümün zorluğuna dair düşünceleri paylaşmaktadır. “*Bu coğrafyada zor. Erkekler değişmeli. Oda zor. Bunlar değişir mi hiç? İşlerine geliyor kadının evi çekip çevirmesi*” (K3). “*Kadının görevi evdeki işleri yapmak oluyor; kadın başka işte bile çalışacaksa önce evdeki her işi yapmış olacak*” (K9).

Ümitli katılımcılar ise düşüncelerini şöyle iletmektedirler: “*Şimdilerde gençler daha çok okuyor ve kadının ailedeki konumunu sorguluyor. Annemi düşünüyorum, öyle sorgulamalar yok. Sorgulamalar eğitimle oluyor, bu bölgeden başka bir yere okumaya gitme farklı yaşantılar görme ile oluyor*” (K20), “*Biz kadınlara çok iş düşüyor. Kız çocuklarımızı okutmalıyız, güçlü yetiştirmeliyiz. Kız çocuklarımız bizim gibi olmamalı*” (K18), “*Kadınlara sigortalı iş imkânları olmalı ki kadınların eline para geçsin*” (K12), “*Kadınlar kendi kazandıkları paralar üzerinde söz sahibi olsalar yoksul olmazlar*” (K3).

Katılımcıların %36’sı (9 kişi) erkek-kadın algısının **kadın yoksulluğunu arttırmadığını** -arttıran bir sebep olmadığını- iletmışlerdir. Bu grup içinde katılımcıların %20’si (5 kişi) çiftçiliğin para getirisinin az olması ve diğer iş imkânları yetersizliği; %20’si (4 kişi) kadının isterse çalışabileceğini ancak iş imkânının az olduğu ile yoksulluğu ilişkilendirmişlerdir.

Bu katılımcıların algıya yönelik düşünceleri de şöylece özetlenebilir. “*Burası genelde çiftçilik ile uğraşılan bir yer. Kadınlar her türlü işi yapıyorlar. Yapılan işlerde kadın- erkek ayrımı yok, kadın da çalışmak istese çalışır*” (K1), “*kimse sen kadınsın çalışma demez*” (K23), “*sigortalı iş imkânının azlığı kadınları yoksul ediyor... sebep iş olanaklarının olmaması ve herkes tarım yaptığıdır, yoksa kadın işi erkek işi diye bir ayrım yok, kadınlarımız her işi yapar*” (K10). O nedenle “*iş imkânı yaratılmadan tarım dışında kadın ve erkek algısının yansımaları göremeyiz*” (K17). Zira “*erkek kadın algısı değil de iş imkânı devreye giriyor, iş imkânı olsa mevcut algı kadın yoksulluğunu arttırmaz*” (K19). Kısacası “*kadın erkek algısından ziyade yapılan işin niteliği önemli*” (K4).

Kadın-erkek algısının değil iş imkânlarının kısıtlı oluşuna bağlı olarak var olan kadın yoksulluğuna karşı çözüm önerilerini de şöylece dile getirmektedirler. “*Kadınların çalıştığı işten para kazanması lazım. Çiftçilik para getirmiyor. Daha para getirici işler lazım. Sigortalı sabit*” (K1). “*Kadınlarımız zaten çalışıyor ben de çalıştım zamanında. Burada sorun iş bulmak. Yevmiyeci zaten oluyorsun da daha iyi*

iş bulmak önemli” (K23). “Sigortalı iş imkânının azlığı kadınları yoksul ediyor. ... İşe alımlarda kadınlara öncelik verilse kadınlar bu kadar kocasına muhtaç olmaz, para versin diye bakmaz” (K6). “Tarlada çalışıp zengin olunabilir ya da yoksulluk çekilmeyebilir ama şu mevcut şartlarda ekonomi kötü iken tarımdan pek bir şey kazanılmıyor. ... İş yok ki kadınların istihdam edilebileceği” (K17). Oysa bir katılımcının ifadesiyle “kadınlarımız her işi yapar” (K10), “iş imkânı olsa algı kadın yoksulluğunu arttırmaz” (K19). “Bu döngüden çıkmak ancak okuma ile mümkün. ... Ailenin çocuğun eğitimine gereken bütçeyi ayırması ve çocuğun okuma azmi ile alakalı. Okumak bu coğrafyada bence yoksulluk belirleyicisi. Ya da aileden zengin olacaksın da çalışmayacaksın senin tarlanda birileri çalışacak” (K4).

Bu kısımda, yaşadıkları Bozyazı ilçesinde **erkek-kadın zihniyetinin kadınların çalışmasının önünde engel olup olmadığı** ve eğer engel ise **çözümünün ne olduğu** sorularına katılımcıların vermiş olduğu cevaplar bulunmaktadır.

Erkeklerin kadınların çalışmasına **engel olmadığını** bildiren katılımcıların oranı %36 (9 kişi)’dir. %12’si (3 kişi) kadınların sigortalı iş imkânı azlığı ve eğitim engeline takıldığını, %12’si (3 kişi) kadın para kazansa erkeklerin mutlu olacağını, diğer %12’si (3 kişi) ise kadınların iş varsa çalışabildiklerini ancak evin de işini yapma zorunluklarının bulunduğunu bildirmişlerdir. Katılımcılar iş imkânlarının yokluğuna ve kadınların eğitim almamış olmaları ile sigortalı işte çalışamama bağı kurmaktadır: “Genelde de kadınlar yevmiyeye gidiyor. Evde oturan kadın pek yoktur” (K5). “Kadınlar da çalışıyor zaten, erkeklerle birlikte tarlada bağda bahçede. Sigortalı iş imkânı eksik ama imkân olsa erkekler gene çalışmalarına laf etmezler kadınların, kadınlar da sigortalı işlerde çalışmak ister tarladansa” (K10). “Kadın çalışsa daha memnun olurlar ki eve para gelsin” (K3). “Kadınlar çalışsa erkekler sevinir. Ama yine de kadın çalışsa da önceliği evi olsun isterler” (K16). “Buranın erkekleri kadınların sigortalı bir işte çalışmasını ister. ... İş olsa bir de kadınlar okumuş olsa. Erkeklerden çok, sigortalı iş azlığı ve kadınların okumamış olması engel” (K1).

Katılımcıların %16’sı (4 kişi) erkek-kadın zihniyetinin kadınların çalışmasını etkileme durumunun **erkekten erkeğe değişmekte** -destekleyen/desteklemeyen- olduğunu bildirmişlerdir: “Engel olanda var olmayanda bu kişiden kişiye değişiyor. Benimki ben kazansam o yese daha çok hoşuna gider” (K12). “Her erkek aynı düşünmüyor eşini destekleyen çalışmasını yapmak istediklerini yapsın diye yanında

olan var ama kadını küçümseyen de. ... Erkekler genel olarak çok kaba kadının çalışkanlığına azmine bir şeyler başarabileceğine inanmıyorlar” (K7).

Katılımcıların %12’si (3 kişi) erkek-kadın zihniyetinin kadınların çalışmasını **kısmen engel olduğunu** belirtirken bunların içinden %8’i (2 kişi) kadınların çalışmayı talep etmediğini ve kız çocukları okutulması gerektiğini ve %4’ü (1 kişi) kadının ev işi yapmakla görevli olduğunu, sigortalı iş imkânı bulamadığını, yevmiyeden kazandığı paranın üzerinde söz sahibi olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların temel argümanları kadınların sigortalı iş imkânı bulamadığı, kadınların çalışmayı talep etmediği ve erkeklerin kadının başarıma azmine olumsuz yaklaşımı üzerinde belirginleşmektedir: “Kadınların girebileceği sigortalı iş imkânı az. Ama kadınlarımız da bunu pek talep etmiyor. Bence biraz da kadınlarımızın bakış açısı değişmeli. Kadınların yani kız çocuklarının üstüne daha çok düşülüyor daha kontrolcü olunuyor. İmkân yoksa bile şartlar zorlanıp okutulmuyor. Kız çocuklarını okuma şansı verilmeli” (K4).

Katılımcıların %36’sı (9 kişi) erkek-kadın zihniyetinin kadınların çalışmasının önünde **engel olduğunu** belirtirken bunların içinden %20’si (5 kişi) erkekte, ‘çalışırsa kadın söz dinlemez, o evinin işini yapsın’ ve %16’sı (4 kişi) erkekte, ‘kadın sadece ev işi ve doğum yapsın’, düşüncesinin bulunduğunu dile getirmişlerdir. Temel argümanları şu şekilde belirginleşmektedir.

Birincisi **evin işlerine bakma düşüncesidir**. “Kadın çalışmasın çocuk baksın akşama yemeğimi hazırlasın diyen çok erkek var” (K9). “Erkekler var, kadın çalışmasın sadece doğursun, ev işi yapsın, erkek akşam eve geldiğinde yemek hazır olsun, çamaşırını yikasın, çocukları büyütsün mantığında olan. Erkekler böyle düşünce kadın da ne yapsın hep bu işlerle uğraşiyor, çalışma yalan oluyor” (K13). “Zengin olan erkekte yoksul olanda engel. Erkeklerin kafası kadının çalışmaması üzerine hep. Yoksulsa da kadın çalışsın da demiyorlar” (K14).

İkincisi **para kazanan kadının eşine karşı tavrının değişmesi endişesidir**. “Kadın para kazanınca değişir boşanmak ister, hatta dili uzar sözümüzü dinlemez diye düşünen çok erkek var” (K9). “Erkekler, kadınlara dışarda bir işte çalıştıklarında güvenmiyorlar. Sanki gözleri açılacak ve erkek lafı dinlemeyecekmiş gibi bir algı var” (K11). “Kadının para kazanınca erkeğin sözünü dinlemeyeceği

anlayışı var. Erkekler bu yüzden kadın para kazansın istemiyor. Kazanırsa da o parayı kendileri alıyorlar evin para idaresini hep kendileri yapıyorlar” (K18).

Üçüncüsü **kadınların çalışmalarına karşı erkeklerde var olan tavrını** ifade etmektedir. “Pek istemezler öyle dışarda çalışsın kadın. Evde olsun isterler evi ile ilgilensin” (K21).

Dördüncüsü, **kadını kıskanma ve güvensizlik üzerinedir**. “Erkek var kadını kıskanan. Biri bakar eder diye” (K9). “Erkekler, erkeklerin olduğu ortamda kadınlar çalışsın hiç istemiyorlar. Dürüstlük ve güven yok kadın erkek arasında. Bu yüzden erkekler kadınları çalıştırmak istemiyor. Evde yemek yapsın, kıyafetimi yıkasın yeter, diyor” (K11). Bu bakış açısında sadece erkekleri değil kadınları da sorumlu tutan yaklaşımlar da mevcuttur. “Tek taraflı değil o iş. Erkekler kadın işe girip çalışınca değişeceğini düşünüyorlar ki değişen kadınlar var. Hani erkeğin çalıştırmaması var ama kadında da suç var. Zihniyet ve insanımız değişmediği sürece bu hep böyle devam eder maalesef” (K8).

Beşincisi **diğerlerinden farklı olarak, kadın sigortalı bir işte dahi çalışsa kazanacağı parada söz sahibi olma imkânının bulunmayacağına yapılan vurgu** ile ortaya çıkmaktadır. “Erkeklerin engel olmalarının yanında kadınların iş imkânı da yok ki ... (Bununla birlikte) kadının çalışması benim için emeğinin karşılığını aldığı ve parasını özgürce harcayabildiği zaman anlamlı. Kadın tarlada çalışsa ne olur, kazandığı parada söz sahibi mi ki sanki. (K2)

Altıncısı **çözüme dair söylemlerden** oluşmaktadır. Katılımcılara göre “Hem iş imkânı olmalı kadınlara hem de erkeklerin kadınların ev dışında sigortalı bir işte çalışmasına tavrı değişmeli ki kadınlar bir şey yapabilsin” (K2). “Kadınlar da daha ısrarcı olmalı. Çalışmak istediklerini devamlı söylemeliler” (K14). “Bu zihniyet yapısı değişmediği sürece kadınlar ne kadar ısrarcı olsa kadınlara iş alanları açılrsa da gene kadınlar evde çocuk bakar yemek yapar ekmek yapar” (K9), “değişmedi mi kadın evde hapis valla, eline para da geçmiyor, kocasının vereceği üç kuruşa tamah etmek zorunda” (K15). Ama bu değişim taleplerinin gerçekleşeceğine dair ümitsizlik de söz konusudur. “Bence bu düzen değişmez” (K13), “Bu düşünce değişmez ... ne yaparsan yap bunlar aynı kalır” (K21).

4.2.4 Çalışma Olanığı

Bu başlık içinde katılımcıların, a) Bozyazı ilçesinde kırsal alanda veya dışında bir iş (maaşlı veya kendi işyerinde) imkânları olup olmadığı, iş imkânları var ise tercih etmeme sebepleri, eğer ki imkân yoksa ya da iş imkânı azlığı mevcut ise bu durumun kadının ekonomik özgürlüğünü ve yoksulluğunu ne derece etkilediği, b) gündelikli/ücretli işlerde çalışıyor iseler yaptıkları işlerde emeklerinin karşılığını alıp almadıkları ve bu yaptıkları işlerin yoksullukla bağlantısının ne olduğuna ilişkin sorularına vermiş oldukları cevaplar bulunmaktadır.

Bozyazı ilçesinde kırsal alanda veya dışında bir iş (maaşlı veya kendi işyerinde) imkânları olup olmadığına ilişkin, katılımcıların %56'sı (14 kişi) sigortalı iş imkânının olmadığını, %44'ü (11 kişi) iş imkânlarının kısıtlı olduğunu ve yevmiyeli işlerin mevcut olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar, çalışabilecekleri iş imkânı varsa tercih etmeme sebeplerinde ise %80'i (20 kişi) eğitim eksikliğinin bulunduğunu, %20'si (5 kişi) ise iş bulmakta zorlandıklarını belirtmiştir. İş imkânının olmaması ya da az olmasının ekonomik özgürlüğe ve yoksulluğa etkisinde ise %68'i (17 kişi) özgürlüğü kısıtlayıcı ve yoksullaştırıcı olduğunu ve %32'i (8 kişi) kadınların yevmiyeli işlerde çalışmasının onlara ekonomik özgürlük sunmadığını belirtmiştir.

Yaşadıkları bölgede **çalışabilecekleri iş değerlendirmesinde** katılımcılar düzenli/sigortalı bir işte çalışma imkânlarının olmadığına ya da iş imkânlarının azlığına değinmektedirler. “İş imkânı yok ki” (K6), “Girip çalışabileceğim bir iş yok maalesef” (K9), “İmkân olmalı ki kadınlarda kendi paralarını kazanabilsin ama imkân yok” (K11), “Burada kadınların maaşlı düzenli çalışacağı iş yok” (K17), “Burada genelde yevmiye usulü işler var tarla işi olduğu için. İmkânlar çok kısıtlı.” (K1), “Bozyazı’da sigortalı bir iş bulmak zor biraz. İş imkânı az.” (K2), Kadınların sigortalı iş imkânları çok az. Az olunca da kadınların çalışması çok yaygın değil” (K14), “Kadınların maaşlı düzenli olarak çalışabileceği iş imkânları çok sınırlı” (K20).

Katılımcıların, çalışabilecekleri iş imkânı varsa tercih etmeme sebeplerinde çoğunlukla bireylerin bir işe girebilmesi için eğitim eksikliği -eğitim hizmetlerine erişememiş olmalarından kaynaklı meslek sahibi olamadıkları ve bu durumun çalışabilecekleri işleri de etkilediği- cevabı öne çıkmaktadır. “Eğitim alabilseydim bir

meslek sahibi olmak isterdim.” (K1), “Liseden sonra okusaydım durum farklı olurdu benim için... Okumayınca meslek sahibi de olamadım.” (K8), “Okumadım ki. İlkokul mezununa kim iş verir.” (K11), “Zamanında babam kız çocuğu okumaz diye düşünmeyip okutsaydı şimdi güzel bir mesleğim olurdu” (K17). İkinci sebep ise çalışabilecekleri işleri bulamamalarıdır. “Benim bir mesleğim var hatta iki üniversite okudum. Ama okuduğum alanlarda iş bulmak kolay değil. İş arayışım var. Bulursam ne ala.” (K1), “Ben çalışabileceğim iş arıyorum. Birkaç yere başvurduğum ama daha dönen olmadı (K10).

İş imkânının olmaması ya da az olmasının ekonomik özgürlüğe ve yoksulluğa etki durumunda da benzer şekilde katılımcılar eğitim eksikliğine atıf yapmıştır: “Kadın düzenli bir işte maaşlı çalışsa özgür olur. Ama işte eğitim seviyesi önemli onda da.” (K1), “Okumadın mı ekonomik özgürlük olmuyor ki.” (K6), “Kadın okusa ekonomik özgürlüğü olur muhtaç olmaz.” (K8), “Kadının bu bölgede ekonomik özgürlüğünü kazanmasının yolu okumaktan geçiyor” (K16). Diğer taraftan kadınların çalışabilmesiyle ekonomik özgürlük kazanabilecekleri ve yoksulluk yaşamayacaklar ifade edilmiştir. Kadınların çalışabileceği iş imkânlarının kısıtlı olmasının özgürlüğü kısıtlayıcı ve yoksullaştırıcı olduğuna değinilmiştir. “Kadın maaşlı düzenli bir işte çalışsa kendi parası üzerinde söz sahibi olsa özgür de olur yoksul da olmaz.” (K2), “Kadınlar sigortalı bir işte çalışsa ekonomik özgürlüğünü elde edebilir.” (K9), “Kadınlar çalışsa kendi parasını kazansa daha iyi şartlarda yaşarlar kimseye müdâna etmezler. Erkek eve para getirince kadının o parada söz hakkı da olmuyor” (K7). İş imkânlarının artmasıyla kadınların ekonomik özgürlüğünün sağlanacağını düşünen bir katılımcı bir sitemini dile getirmiştir: “İmkân artmalı ki kadınların ekonomik özgürlüğü olsun ama yok işte. Bunu dert edinen de yok biliyor musun? Kadınlar çalışmıyor diye umursayan yok. Kadının görevi evinin işlerini yapmak olduğu için.” (K10). Katılımcı bu ifadeleriyle kadınların ev dışında çalışmamasını umursayanın olmadığını, kadının görevi ev işlerini yerine getirmek olduğunun düşünüldüğünden yakınmıştır. Bir diğer katılımcı ise kadınların ekonomik özgürlüğün ne olduğunu bilmediğinden yakınmıştır: “Kadınlara iş imkânı yaratılmalı kesinlikle böylelikle ekonomik özgürlük kazanırlar ancak bence ilk yapılması gereken zihniyet değişimi kadınlarımız ekonomik özgürlük nedir bunu öğrenmeliler.” (K20). Katılımcılar yaşadıkları bölgede yevmiyeli işlerin kadınlara ekonomik özgürlük sağlamadığına da değinmişlerdir. “Kadın yevmiyeli işlerde

çalışıyor burada, ama bu bir ekonomik özgürlük değil bence toprakla uğraşma.” (K1), *“Bozyazı küçük bir yer herkes seracılık ile uğraşiyor. Kadının tarlada çalışması ile ekonomik özgürlük sağlaması mümkün değil.”* (K11), *“Kadınlar seralarda çalışıyorlar yevmiyeli o işler de sabit değil. Sigorta yok zaten. Kadınların sigortası yoksa özgür olacaklarını düşünmüyorum. Özgür değilse kadın kendi parasını kazanmıyorsa yoksul olmaya mahkûm.”* (K14).

Katılımcıların gündelikli veya ücretli işlerde çalışmaları halinde yaptıkları işlerde **emeklerinin karşılığını alıp almadıkları** ve bu yaptıkları işlerin yoksullukla bağlantısının ne olduğu sorularına vermiş oldukları cevaplar bulunmaktadır.

Katılımcıların %36’sı (9 kişi) gündelikli veya ücretli bir işte çalışmadığını belirtmiştir.

Gündelikli veya ücretli bir işte çalışan grubun oranı %64’dür (16 kişi). Bu çalışan grup içerisinde %18,75’i (3 kişi) emeğinin karşılığını alamadığını -bunun sebebi olarak 2 kişi ekonominin kötü olması olduğunu, 1 kişi de nedeninin kadın olması olduğunu- belirtmiştir: *“Bugünlerde emeklerimizin karşılığını alamıyoruz. Çünkü ekonomi kötü. Önceden aldığımız para bir yere varıyordu ama şimdilerde öyle değil.”* (K1), *“Emeklerimin karşılığını hiç alamadım... kadın olmak buna sebep. Erkek olsa hakkını bir şekilde alıyor ama kadınlar daha pasif görülüyor.”* (K13)

Geri kalan katılımcı %81,25’i (13 kişi) ise emeğinin karşılığını aldığını belirtmişlerdir. Ancak bu grup içerisinde %62,52’si (10 kişi) emeğinin karşılığını alsa dahi yevmiye ile kazanılan paranın çok az ve yoksulluğu önlemediğini, %18,73’ü (3 kişi) ise kadınların kazandıkları para üzerinde söz sahibi olmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Kazandıkları paranın yoksullukla ilişkisinde yevmiyeyle kazanılan paranın çok az olduğuna ve yoksulluğu önlemediğine ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir: *“Yevmiyeli iş bugün varsa yarın olmayabiliyor. El kapısında çalışmakla ne uzuyorsun ne kısalıyorsun.”* (K1), *“Yevmiye günlük insanın eline geçiyor sonra bitiyor pek bir şey anlaşılıyor”* (K5), *“Yevmiye parası ile ne olur. Geldiği gibi bitiyor. Yoksulluktan kurutulacaksan sabit sigortalı bir işin olacak ki bir işe yarayacak”* (K12), *“Tarlada çalışmanın zorluğunu düşününce tabi daha da yevmiye fiyatları arttırılabilir şu an 250-300 ise bu 500-600’e çıksa kadınlar için daha iyi olur.”* (K16).

Katılımcılar, kadınların kazandıkları para üzerinde söz sahibi olmasının önemli olduğunu altını da şu ifadelerle çizmişlerdir: “Kadınlar emeğinin karşılığını alsın bile o para üstünde söz sahibi olmaları önemli. Emeğinin karşılığını aldın ama para kocaya gittikten sonra ne anladım o işten.” (K3), “Kazandığı paranın kontrolü de önemli. Kadın parayı kazanıp kocasının eline veriyorsa bir şey anlamıyor kazandığından.” (K4), “Kadın yevmiyeden aldığı parayı kocası aldı diyelim kadın ne anladı o kadar sıcakta çalıştığında.” (K7).

4.2.5 Sosyal Dışlanma

Bu başlık içinde katılımcıların, yaşadıkları Bozyazı ilçesinde yoksulluk yaşamaları nedeniyle dışlanma yaşayıp yaşamadıklarını, dışlanıyorlarsa ya da dışlanmıyorlarsa bunun sebeplerinin ne olduğuna ilişkin cevapları bulunmaktadır.

Katılımcıların %8’i (2 kişi) dışlanma yaşadığını, kendisini hor gördüklerini ve bu dışlayan, hor gören insanların kötü olduğunu, %4’ü (1 kişi) akrabaları tarafından dışlandığını belirtmiştir. Geri kalan %88’i dışlanma yaşamadığını iletmiştir.

Katılımcıların %68’i (17 kişi) dışlanma yaşamamasının sebebini insanların samimi ve iyi olmasına bağlarken, dışlanma yaşanması için ayıplı bir durumunun söz konusu olması gerektiğini belirtmektedir. %20’si (5 kişi) de dışlanma yaşamamasına sebep olarak herkesin benzer maddi güçlere sahip olmasını göstermektedir: “Buralarda olmaz dışlama, ben hiç öyle bir bakışla karşılaşmadım. İnsanımız o konuda iyi.” (K3), “Burası küçük bir yer samimi insanlar.” (K20), “Dışlanma olmaz buralarda hele ki yoksulluktan insanımız birbirini anlar kollar. Buralarda dışlanma ayıplı şeyler yaparsan olur.” (K4), “Ben hiç dışlandığımı hissetmedim. Bu bölgenin insanı iyidir” (K9), “Dışlanma yoksulluktan olmaz bizde. Birinin karısına kızına laf edersen kötülük edersen o zaman olur yoksa yoksulluktan dışlanma olmuyor.” (K11), “Öyle beni dışlayacak insanlar yok çevremde. Hepimiz benzer maddi güçlere sahibiz ki zaten” (K6), “Yoksul diye kimse dışlanmaz hepimiz benzer yaşantılara sahibiz zaten.” (K15).

Oran düşük de olsa çevresi, akrabaları tarafından dışlanmaya maruz kaldığını belirtenler de bulunmaktadır: “Tabi ara sıra. Ne bileyim hor görüyorlar oysa kimseye de bir zararımız yok. İnsanlar kötü.” (K5), “Dışlandım ama daha çok akrabalarım tarafından. En kötü akrabalar bende ondan.” (K12)

4.2.6 Kır-Kent Yoksulluk Algısı

Bu başlık içinde katılımcıların, kentte yaşamlarını sürdürmeleri halinde yoksulluk sorunu ile karşılaşp karşılaşmayacakları ve kır-kent yaşamının yoksulluğu nasıl etkilediğine dair cevapları yer almaktadır.

Katılımcıların %76'sı (19 kişi) kentte yaşamış olsalar daha yoksul olacaklarını ifade etmiştir: *“Burada şehre göre alacağın birçok yemek malzemesi daha ucuz. Hatta kendimiz yetiştiriyoruz... Bir de şehirde yaşam daha pahalı.”* (K1), *“Şehirde her şey pahalı. Bir de burada tarım ürünleri daha ucuz yenecek şeyleri bir şekilde alıyoruz. Evin önüne bile küçük bir yer yapsan ürün alırsın ama şehirde bu mümkün değil.”* (K3), *“Şehirde her şey buraya göre pahalı. Düşünüyorum çocuklarımı bile okutamayabilirdim, şehirde yaşasam paha yüzünden. Burada yine kendi yağımızda kavruluyoruz”* (K15), *“Benim bir eğitimim yok. Kocamda ilkokul mezunu. Ne yapacağız ki şehirde ne iş bulacağız.”* (K15) *“Ooo şehirde kolay mı? Biz çiftçilik yapan insanlarız. Başka iş bilmeyiz. Şehirde ne yaparız. Orda yapacağımız ne iş olur.”* (K25), *“Daha zor olurdu şehirde yaşamamız, çünkü eşim sabit bir işte çalışmıyor, düzenli iş yoksa yandın demektir.”* (K19), *“Burada gene bir şeyin olmasa eksik olsa komşunda vardır, verir. Burada samimiyet de var. Ama şehir öyle mi. Paran varsa varsın yoksa yoksun.”* (K25).

Katılımcıların %16'sı (4 kişi) kentte maddi olarak daha iyi durumda olacaklarını, yoksulluk sorunlarını ortadan kaldıracabileceğini ifade etmiştir: *“İşi rahat bulurduk. Burada seracılar olduğu için maaşlı iş bulmak zor. Şehirde bu imkânlar daha fazla olurdu. Daha iyi olurduk maddi yönden”* (K5), *“Burada pek fazla iş yok. Şehirde daha büyük iş yerleri var. Daha rahat para kazanırdık eşimle. Daha rahat bir hayat yaşardık.”* (K9), *“Daha iyi olurdu tabi ki şehirde iş imkânı ve daha iyi şartlarda işlerde çalışabilirdim. Bozyazı tarım ile uğraşılan bir yer olduğu için insanlar genelde kendi işlerini yapıyor ya da birbirlerine yevmiyeli işlere gidiyorlar. Şehirdeki gibi iş imkânlar maalesef burada yok.”* (K4).

Katılımcıların %8'i (2 kişi) ise hem kırsalda hem de şehirde yaşamının kendi içinde dezavantajlarının bulunduğunu ifade etmiştir: *“Daha mı yoksul olurum pek bilmiyorum. Şehir çalışma imkânı verdiği gibi götürdükleri de var.”* (K13), *“İş olanağı daha fazla olacağı için durumun farklı olacağını düşünüyorum. Burası tarımla geçinen bir yer burada iş imkânı çok sınırlı maalesef. Şehir öyle değil ama*

orada da iş imkânı olsa da tabii harcaman daha fazla aslında her iki yerin de kendi içinde dezavantajı var.” (K2).

4.3. Baş Etme Mekanizması

Baş Etme Mekanizması teması, bireysel kaynaklar, destek görme ve sosyal yardım bilgisi başlıklarından oluşmaktadır.

Tablo 4.3. Kırsal Alanda Yaşayan Yoksul Kadınların Yoksullukla Baş Etme Mekanizmaları*

Tema	Alt Başlık	Verilen Cevaplar	Frekans(n)
Baş Etme Mekanizması	Bireysel Kaynaklar	Potansiyel görmeme, iş imkânı azlığı	7
		Potansiyel görmeme, yaş kaynaklı	6
		Potansiyel görme, eğitilmiş olma, deneyimli olma	4
		Elinden geleni yapma, değişen bir şey olmaması	4
		Potansiyel görmeme, tarla eksikliği	1
		Potansiyel görme, çalışma imkânı	1
		Potansiyel görmeme, çocuk bakımı ve eşin istememesi	1
		Potansiyel görmeme, şükretmeme	1
		Yetersiz, iş imkânı eksikliği	9
		Yetersiz, eğitim eksikliği	6
		Yetersiz, bu zamandan sonra değişiklik olmayacağı düşüncesi	4
		Yeterli, çalışma deneyimi	3
		Yetersiz, yaş kaynaklı	1
	Yeterli, iş arayışı mevcut	1	
	Yetersiz, eşin çalışmayı engellemesi	1	
	Yetersiz, kadın olduğu için emeğin karşılığının alınmaması	1	
	Destek görme	SYDV hariç başka yerden yardım almama	17
		Birincil dereceden yakınlar ve SYDV'den	6
		SYDV ve Cemaat	1
		Birincil derece yakınlar, akrabalar, arkadaş-dostlar çevredeki kadınlar Bozyazı SYDV ve İHH.	1
Maddi değil, manevi destek		10	
Destek ancak her kadın aynı durumda		8	
Destek değil		7	
Kadın kuruluşu bilmiyorum		15	
Kadın kuruluşu yok		10	
Sosyal Yardım Bilgisi		Bilgim var, yeterli, yardım alıyorum.	14
	Bilgim var, yetersiz, yardım alıyorum.	11	

*Frekans Analizi

4.3.1. Bireysel Kaynaklar

Bu başlık altında katılımcıların, a) yoksullukla mücadele edebilmeleri için kendilerinde potansiyel görüp görmedikleri, görüyor iseler bunun kaynağının ne olduğu, b) yoksulluk sorunu ile baş edebilmek için neler yaptıkları ve baş etme mekanizmalarının yeterli olup olmadığına dair cevapları bulunmaktadır.

Katılımcıların sadece %20'si (5 kişi) yoksullukla mücadele edebilmeleri için kendilerinde potansiyel gördüğünü belirtmiştir. Potansiyel görenlerin içerisinde %16'sı (4 kişi) eğitilmiş ve deneyimli olduğunu, %4'ü (1 kişi) de çalışma imkânının bulunduğunu iletilmişlerdir: *"Tabi ki görüyorum. Daha gencim. İş deneyimim var illaki iş bulurum yani"* (K10), *"Üniversite mezunu olduğum için illaki iş bulacağım ... Eğitim seviyesi bir yerde belirleyici tabi."* (K2), *"İşim var ve çalışıyorum. Tabi ki daha iyi işlerde sigortalı çalışmak isterim ama şu an bir işte çalışıyor olmam Bozyazı gibi kırsal bir yer için gayet iyi."* (K4).

Katılımcıların %16'sı (4 kişi) ise elinden geleni yapmasına rağmen hayatında değişen bir şey olmadığını belirtmiştir: *"Elimizden geleni yapıyoruz da pek bir şey değişmiyor ki. Başka da ne yapılır bilmem."* (K6), *"Elimizden geldiğince var etmeye çalışıyoruz... Kazanabildiğimiz ile hayatı sürdürmeye çalışıyoruz ne olsun ilerde de hayatımızda çok bir şey değişmez."* (K11).

Katılımcıların geri kalan %64'ü (16 kişi) yoksullukla mücadele edebilmeleri için kendilerinde potansiyel görmediklerini belirtmiştir. Potansiyel görmememe sebeplerini veya argümanlarını şu şekilde sıralamak mümkündür.

Birincisi yaşadıkları bölgede çalışabilecekleri iş imkânlarının azlığıdır (%28-7 kişi): *"Üniversite mezunu olduğum için illaki iş bulacağım. Burada oturduğum yerde bulamasam da daha büyük bir şehre giderek araştıracağım."* (K2), *"Daha büyük bir yerde yaşasaydım daha kolay sigortalı iş bulur en azından bir mücadelem olurdu. Burada o yok."* (K5), *"Lise mezunuyum iş de bakıyorum, olsa çalışırım ama iş imkânı çok az."* (K7), *"Bozyazı'da girebileceğim iş yok ki. Doğru düzgülü iş ilanı çıkmıyor."* (K9), *"Sigortalı maaşlı bir işim olmadıktan sonra yoksul olurum hep. İş imkânı da buralarda az."* (K22).

İkincisi bireylerin yaşlarının ilerlediğini ve yaşlandıklarını düşünmeleridir (%24- 6 kişi): *"Yaşım olmuş elli, bu yaştan sonra ne yapayım."* (K1), *"Bu yaşa kadar ne yaptım ki evde idim hep. Kendimde bir güç görmüyorum bu yaştan sonra."*

(K8), “Kırk yaşındayım. Bu yaştan sonra ne yapayım, kocam para kazanıp geliyor, ben de ev işlerini yapıyorum.” (K19).

Üçüncüsü bölgede hâkim olan çiftçiliğin yürütülmesi için gereken mülkün – tarlanın- olmamasıdır (%4- 1 kişi): “Tarlam olsa onu eker biçer yardımlara muhtaç kalmam. Burada tarla önemli sonuçta” (K3).

Dördüncüsü eşinin, kadının çalışmasını istememesi ve çocuk bakımını üstlenmesini istemesidir (%4- 1 kişi): “İki çocuğum var ve onlarla ilgilenmem gerekiyor. Çocuklar beni eve bağlıyor onlara ben bakıyorum. Kocam çalışıyor evde. Çocukları bırakıp çalışmam kocam da bunu istemez. Çalışmadıkça da yoksulluk devam eder.” (K13).

Beşincisi, bireyin kendisinde potansiyel görmeyerek içinde bulunduğu yaşam şartlarını kabullenmesi ve ekonomik şartlara şükretmesidir (%4- 1 kişi): “Bir mücadele gibi bir durum yok ki bizlerde. Elimizden geldiğince çalışıp kazandığımızla geçiniyoruz. Şunu alalım bunu alalım yok kazandığımıza şükrediyoruz.” (K17).

Katılımcıların %88’i (22 kişi) yoksulluk sorunu **baş etme mekanizmalarının** yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Sebeplerini şöylece dile getirmişlerdir:

Birincisi iş imkânlarının eksikliğidir (%36- 9 kişi): “Daha büyük bir yerde yaşasa idim. Farklı bir hayatım olurdu. Lise mezunuyum illaki bir iş bulurdum ama burada yaşamak kısıtlıyor beni.” (K7), “Bozyazı’da kadınların yapacağı iş anca tarlada çalışmak evine bakmak.” (K6), “Yevmiye harici bir iş bulmak buralarda zor. Herkes tarım ile uğraşiyor. Hep tarla işi maalesef.” (K19), “Yevmiyeli işlerle pek bir şey olmuyor. İş imkânı yaratılmalı ki kadınlar da bir şeyler yapsın.” (K22).

İkincisi eğitim eksikliğidir (%24- 6 kişi): Katılımcılar, eğitim alabilmenin hayatlarında değişiklik yaratacağını ifade etmektedir: “Dedim ya hep evdeydim. Annem okutmadı okusam daha farklı olurdu.” (K8), “Okusaydım aslında çok şey değişirdi de zamanında okuyamadım. Okuyamayınca da işin ucu kaçıyor.” (K11).

Üçüncüsü bölgelerindeki geçim kaynakları ve ellerindeki imkânlarla hayatlarını idame ettirdiklerini gelecekte de değişiklik yaşamayacaklarını düşünmeleridir (%16- 4 kişi): “Başkalarının tarlasında yevmiye ile çalışıyorsun, o da düzensiz bir gelir. Bir gün çalışırsın ikinci gün iş yok ya da seni çağırılmaz. Sigorta vs. zaten yok. Buraların düzeni böyle maalesef, biz de bu düzende yaşayıp gidiyoruz. Bundan sonra da böyle gider.” (K3), “Bizde hayat böyle gider, ne uzarız ne kısalırız,

daha kötü duruma düşmesek bari. Elde avuçta olmayınca babadan da bir şey kalmayınca ne olacak işte anca yardımlarla” (K12), “Bizler atamızdan ekip biçme görmüştük bunu yapıyoruz. Ektiğimizi satıyoruz, aldığımız para ile ihtiyaçlarımızı gideriyoruz. Ne uzuyoruz ne kısalıyoruz, kendi yağımızda kavruluyoruz.” (K17).

Dördüncüsü, yaşlarının ilerlediğini, yaşlandıklarını, yaşlarının ilerlemesiyle yapabileceklerinin sınırlandığını düşünmeleridir (%4- 1 kişi): *“Bu yaşıma gelmişim hala yardım parası için buraya geldim. Yoksulluk bize yapışmış. Elli yaşındayım. Bu zamana kadar yevmiyeli işlerde çalıştım çalıştığımı yedim. Yaş bu vakte geldi.” (K1), “Yevmiyelerle falan çocukları okuttuk. Bir evimiz oldu. Ama şimdi de elden ayaktan düşmeye başladık.” (K15).*

Beşincisi, kadının eşinin çalışmasını engellemesi veya eşinin çalışmasında kısıtlayıcı bir rolünün bulunmasıdır (%4- 1 kişi): *“On sekizimde kaçtım evlendim. Çocuklar oldu çok geçmeden, onlara baktım. Çalışırsam daha farklı olur. Ama benim kocam çok kıskanç nasıl çalışırım bakalım.” (K13),*

Altıncısı, kadın olduğunu için emeğinin karşılığını alamaması, daha az ücret ödenmesi veya işten kolayca çıkarılmasıdır (%4- 1 kişi): *“İş aradım çalıştım çıktım bir yerde sabit kalabilseydim tabi yoksulluk çekmezdim. İş yerleri hemen gözden çıkarıyor insanı. Az ücret veriyorlar kadınsın diye daha da az vermek istiyorlar sesini çıkarınca kapının önüne koyuyorlar kadınlar böyle bir durumda ne yapsın ki.” (K14).*

Baş etme mekanizmalarının yeterli olduğunu düşünen katılımcıların oranı ise %16’dır (4 kişi). Bu grup içerisinde ise %12’si (3 kişi) baş etme mekanizmasının yeterli olma sebebini çalışma deneyimi, %4’ü (1 kişi) ise iş arayışının mevcut olması olarak belirtmiştir: *“Çocuk sebebi ile işi bıraktım. Deneyimim var. Çocuk biraz daha büyüyünce iş arayışına gireceğim.” (K20), “Ben öncesinde çalıştığım için yeterli görüyorum. Yine bulurum iş yine çalışırım.” (K10), “İş arayışım var. Kendimi geliştirmeye çalışıyorum.” (K2), “Maaşlı bir işte çalışabiliyor olmam benim için bir fırsat. O yüzden yeterli.” (K4).*

4.3.2. Destek Görme

Bu tema altında katılımcıların yaşamış oldukları yoksulluk sorununun giderilmesi için, a) birincil dereceden yakınları (anne-baba-kardeş-dede-nene),

akrabaları, arkadaş ve dostları, çevrelerindeki kadınlar, devlet (herhangi bir kurumu) ve sivil toplum kuruluşlarından (vakıflar, yardım dernekleri, cemaatlerden...) herhangi bir destek alıp almadığı, b) çevrelerindeki kadınların birbirine ne derece de destek oldukları, c) çevrelerinde kadınlara yönelik kuruluşların olup olmadığı, var ise bu kuruluşların gerçekleştirdiği etkinliklere katılıp katılmadığı ve bu etkinliklerin kadın yoksulluğuna etkisinin olup olmadığına sorularına vermiş oldukları cevaplar bulunmaktadır.

Katılımcıların %68'i (17 kişi) SYDV harici başka yerden yardım almadığını, %24'ü (6 kişi) birincil dereceden yakınlarından ve SYDV'den yardım aldığını, %4'ü (1 kişi) SYDV ve cemaatten yardım aldığını, son olarak %4'ü (1 kişi) birincil derece yakınlar, akrabalar, arkadaş-dostlar, çevredeki kadınlar, Bozyazı SYDV ve İHH'dan yardım aldığını belirtmiştir. Bu hususta katılımcıların büyük çoğunluğunun SYDV tarafından desteklendiği ve başka bir yerden yardım almadıkları görülmektedir.

Çevrelerindeki kadınların birbirine ne derece de destek olduklarına ilişkin ise katılımcıların, %40'ı (10 kişi) kadınların birbirine maddi değil manevi destek olabildiğini, %32'si (8 kişi) destek olduklarını ancak her kadının benzer durumda desteğe ihtiyaç duyduğunu ve %28'i (7 kişi) destek olmadıklarını belirtmiştir.

Katılımcılar, kadınların birbirine olan desteğinin daha çok manevi yönlü olduğunu ancak maddi olarak benzer durumda olduklarını belirtmiştir: *“Kadınların birbirine maddi bir desteği yok ama derdimiz sıkıntımız olsa dinlerler.”* (K3), *“Kadınlar maddi olarak pek birbirine destek olamıyor. Manevi destek sorun değil de.”* (K11), *“Kadınların birbirine maddi olarak destek olduğunu görmedim ben. Daha çok komşuculuk kültürü var burada.”* (K20). *“Kadınlar birbirine tabi ki destek ama her kadın aynı durumda ki. Yevmiyeli işlerde çalışıyorlar. Maaşlı işte çalışan kadın çok az. Çok da bir faydası olmuyor yani birbirlerine kadınların”* (K1), *“Tabi kadın kadını en iyi anlayan. Biz komşularımızla birbirimize çok destek olurduk. Öyle büyük paralar değil ama zorda kalınca illaki yardımlaşıyoruz. ... Bir eksiğimiz olsa gideriyoruz”* (K15).

Katılımcılardan, kadınların birbirine destek olmadığını belirtenler de bulunmaktadır: *“Özellikle gördüğüm bir destek yok.”* (K2), *“Kimsenin kimseye faydası yok, destek falan yok”* (K5- K9),

Çevrelerinde kadınlara yönelik kuruluşların olup olmadığı ilişkin katılımcıların %60'ı (15 kişi) kadın kuruluşunu bilmediklerini, %40'ı (10 kişi) ise kadın kuruluşu olmadığını belirtmiştir.

4.3.3. Sosyal Yardım Bilgisi

Yoksulluk sorununun giderilmesi için yapılan yardımlar hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları ve eğer bir yardım alıyorsa verilen yardımların yeterlilik durumuna ilişkin olarak katılımcıların tamamı (25 kişi) yapılan sosyal yardımlar konusunda bilgilerinin olduğunu ve yardım aldıklarını belirtmiştir. Katılımcıların %56'sı (14 kişi) sağlanan yardımın yeterli olduğunu, %44'si (11 kişi) ise sağlanan yardımın yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılar küçük bir yerde yaşadığı için yardımların yeterli olduğunu, iş arayışında olduğunu ve mevcutta yardımın yeterli olduğunu, devletin yardım konusunda verebileceği miktarları sağladığını ifade etmişlerdir: *“Devlet verebileceği kadar veriyor işte ne olsun. Bir sürü insan bu yardımları alıyor, devletinde verebileceği bir yere kadar.”* (K3), *“Devlet verebildiği kadar veriyor. Biz küçük yerde yaşadığımız için verilen yardım tabi daha yeterli. Daha büyük bir şehirde yaşasak yetmezdi.”* (K17), *“Ben geçici olarak alıyorum. Bir iş bulduğumda kendi paramı kazandığımda bu yardımı da almayacağım. Şimdilik yetiyor bana.”* (K2).

Yeterli bulmayan katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir: *“Yeterli değil de işte çorbada tuz oluyor.”* (K1), *“Yetmiyor tabi nereye yetecek.”* (K5), *“Yeterli değil eşim çalıştığı için anca yetiyor ihtiyaçlarımıza”* (K7), *“Aile destekleri yardımı alıyorum, yetmiyor tabi ki, çocukların ihtiyaçları derken para bitiyor.”* (K13).

4.4. Öneriler

Öneriler temasında, kadınların yaşamış olduğu yoksulluğun giderilmesi için; a) *Devletin*, b) *Yerel yönetimlerin*, c) *Sivil toplum kuruluşlarının*, d) *Kadınların* (bireysel ve kuruluşlar/dernekler olarak) yapması gerekenlerin neler olduğu ve eğer ki ellerinde bir otorite olması halinde kadın yoksulluğu ile ilgili neyi değiştirmek istediği sorularına verdikleri cevaplar bulunmaktadır.

Tablo 4.4. Kırsal Alanda Kadın Yoksulluğunun Önlenmesinde Çözüm Önerileri*

Tema	Alt Başlık	Verilen Cevaplar	Frekans(n)
Öneriler	Devlet	İş imkanları sağlama	14
		Devlet yapması gerekeni yapmakta	6
		Sosyal yardımlar artmalı	1
		Eğitimi bırakan kız çocuklarının takibinin sağlanması	2
		Halk eğitim kursları aktifleştirme	1
		Kadınları destekleyici kurumlar açılmalı	1
	Yerel Yönetimler	Belediyeler pasif, işe alımlarda kadınlara öncelik	10
		İş imkânlarının yaratılması	9
		Belediyelerce sosyal yardım yapmalı	5
		Meslek edindirme kursları açılmalı	1
	Sivil Toplum	Yok, olmalı	12
		Bilgim yok	11
	Kadınlar	Yok	2
		Eğitimlerine önem vermeli	11
		Kadınlar değişimin kendilerinde olduğunun farkına varması, sorgulamalı	7
Yapabilecekleri bir şey yok, zihniyet değişmeli		6	
Zengin olanlar yoksullara iş alanı açmalı		1	
Bireysel Otorite	İş İmkânları Oluşturma	15	
	Kız çocuklarının okutulması sağlama	7	
	Yoksullara sosyal yardım sağlama ve yoksulları işe alımda öncelik	1	
	Kadınlara özel bir kurum açma	1	
	Çiftçilikle uğraşan kadınlara destek sağlama	1	

*Frekans Analizi

4.4.1. Devlet

Bu tema altında katılımcıların, kadınların yaşamış olduğu yoksulluğun giderilmesi için devletin yapması gerekenlerin neler olduğu ilişkin vermiş oldukları cevaplar bulunmaktadır. Devletin yapması gerekenleri katılımcılar şu şekilde sıralamaktadır.

Birincisi kadınlara iş imkânlarının sağlanmasıdır (%56- 14 kişi): “Devletin en önemli görevi iş imkânı yaratmak olmalı. İşsizlik almış başını gidiyor. İşe girsen de kadın olarak yine ezileceksin. Devlet kadınlara pozitif ayrımcılık tanıyacak iş imkânları yaratmalı.” (K2), “Devlet kadınlara iş vermeli, özellikle kadınlara vermeli. Erkekler bir şekilde buluyor ama kadınlara olanak verilmeli.” (K3), “Devletin en önemli görevi bence iş imkânı yaratmak. Çünkü kadınlarımız işe muhtaç. Çalıştıkları tek iş, evin önünde tarlada bağda bahçede çalışmak. Ev hanımı olan çalışmayan kadınlarımız da var o yüzden iş imkânı önemli” (K4). “Devlet iş

imkânı yaratmalı ama daha işsizlik rakamları ortada iken devletin bu konuda başarılı olduğunu söylemek mümkün değil.” (K20).

Devletin kadınlar için iş alanları yaratması gerektiğini ifade ederken katılımcılar iş imkânı yaratma yollarına ve kadınları işe alımda pozitif ayrımcılık uygulanması gerektiğine da değinmiştir: *“Mesela bir sürü zengin insan var, onlar devlet desteği ile kadınların yapabileceği iş alanları üretse fabrikalar kursa ne güzel olur.” (K7), “Evde üreten kadınların ürettiği ürünü ne bileyim işte lif olur patik olur başka işler olur bunların pazarlanmasını yapsa kadınlara büyük katkı sağlar.” (K8). “Burası tarım ile uğraşılan bir yer komisyoncular var sebze alıp satan, tatil bölgesi de kısmen oteller var buralarda kadınların işe girmesi için öncelik sağlasa devlet kadınlar için daha iyi olur, buralarda erkekler çok daha kolay iş buluyor kadınlar zorlanıyor devlet bu duruma el atmalı.” (K14).*

İkincisi kız çocuklarından eğitimini yarıda bırakanlarının takip edilmesi gerektiğidir. Katılımcı kız çocuklarının eğitimine önem verilmesi ve eğitimini yarıda bırakanların takip edilmesi gerektiğini belirterek devletin ailelerin kız çocuklarının eğitimi konusunda ihmalleri varsa bunun devlet eliyle önlenebileceğini kız çocuklarının yararına olacağına değinmektedir (%8- 2 kişi): *“Devlet önce kız çocuklarını okutsun. Okutmayan ana baba varsa bunları takip etsin. Kız çocukları okumadı mı iş bulması da zor oluyor. Gerçi şimdilerde eskiye göre kızlar okuyor ama gene de okutmayan önemsemeyen aile çok” (K15).*

Üçüncüsü halk eğitim kurslarının aktifleşmesinin sağlanmasıdır. Katılımcı yaşadığı bölgedeki bir eksikliğine şu şekilde değinmiştir (%4- 1 kişi): *“Halk eğitimlerde kadınlara yönelik kurslar açılabilirdi. Büyük şehirlerde bu var ama burası çok pasif pek bir şey yok. Ona yönelik bir şeyler yapılabilirdi” (K10).*

Dördüncüsü sosyal yardımların artırılması gerektiğidir (%4- 1 kişi): Katılımcılar içerisinde devletin sağlamış olduğu sosyal yardımları yeterli görmeyen bir katılımcı *“Devlet yardımların miktarını biraz arttırsa iyi olacak çok az veriyor. Her şey ateş pahası. Bir şey alınmaz oldu.” (K5)* ifadesiyle talebini dile getirmiştir.

Beşincisi kadınları destekleyici kurumların açılması gerektiğidir (%4- 1 kişi): *“Devlet kadınların ayakları üzerinde durabilmesi için destek vermeli kadınlara. Özellikle kadınlara destek veren kurumlar açılmalı.” (K13).*

Devletin yapması gerekenleri yaptığını, başka bir şey yapmasına gerek olmadığını belirten katılımcılar da bulunmaktadır (%24- 6 kişi): “Devlet daha ne yapsın işte yardım veriyor.” (K1), “Devlet yine de yapması gerekeni yapıyor” (K6), “Devlet elinden geleni yapıyor. Son beş yıldır devlet kadının yanında bence eskiye nazaran” (K8), “Devlet elinden geleni yapıyor, yardım yapıyor, gıda yardımı da yapıyor, bence yeterli yaptıkları” (K17), “Devlet yardım desen yapıyor, sağlık sigortan yoksa sigortaya kadar yapıyor daha ne yapsın” (K19).

4.4.2. Yerel Yönetimler

Bu tema altında katılımcıların, kadınların yaşamış olduğu yoksulluğun giderilmesi için yerel yönetimlerin yapması gerekenlerin neler olduğu ilişkin vermiş oldukları cevaplar bulunmaktadır. Kadınların yoksullukla mücadelesinde yerel yönetimlerin yapması gerekenleri katılımcılar şu şekilde sıralamaktadır.

Birincisi iş imkânlarının yaratılmasıdır (%40- 10 kişi): “Bu bölgede kadınlar hep tarlada çalışıyor. Keşke belediyeler aracılığıyla kadınlara iş imkânı yaratılsa.” (K2), “Yerel yönetimler halkın problemlerini tespit etmeye yönelik girişimlerde bulunsalar aslında çok güzel şeyler yapılır çünkü belediyelere güzel ödenekler aktarılıyor bunlar kadınların faydasına da kullanılsa farklı iş alternatifleri rahatlıkla yaratılabilir” (K20).

Katılımcılar ayrıca kadınlara iş desteği sağlamasına ve iş imkânları nasıl yaratılabileceğine ilişkin önerilerde de bulunmaktadır (%36- 9 kişi): “Burası bir muz üreticisi şehir. Muz üretimi çok fazla. Belediye muzdan üretilen bir ürünle ilgili fabrika açsa ne güzel olur kadınlarımız çalışsa. Muz meşhur olunca herhangi bir şey yapsa yapar kadınlar da çalışır” (K8), “Belediye mesela kadınlara buranın yöresel yemeklerini yaptırıp bir yerde bunu Bozyazı yolunu kullanan yolculara tattırarak belediyeye ait bir yemek lokantası açarak iş verebilirdi.” (K10), “Belediyeler belki sadece kadınların yaptığı ev ürünlerini satın alsalar kendi bünyelerinde satsalar faydalı olurdu.” (K13).

İkincisi belediyelerce sosyal yardımların sağlanmasıdır (%20- 5 kişi): “Belediyeler yardımlar yapsa yoksul kadınlara para olarak iyi olurdu tabii.” (K5), “Belediyede yaşlılara falan yardım yapsa keşke ama pek bir şey yaptıklarını görmedim” (K15), “Belediyeler pek bir şey yapmıyor, yardım yaptıklarını bile duymadım. Onlar da maddi yardım yapsa keşke” (K19).

Üçüncüsü meslek edindirme kursları açmadır (%4- (1 kişi): Belediyenin aktif olmadığını belirten bir katılımcı *“Belediyeler kadınlara kurslar açsalar meslek edindirirse.”* (K23) şeklinde belediyelerin yapmasını gerektiğini belirtmiştir.

4.4.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Bu tema içinde katılımcıların, kadınların yaşamış olduğu yoksulluğun giderilmesi için sivil toplum örgütlerinin yapması gerekenlerin neler olduğu ilişkin vermiş oldukları cevaplar bulunmaktadır.

Katılımcılardan çevrelerinde sivil toplum kuruluşunun olmadığını ancak olması gerektiğini belirtenler, sivil toplum kuruluşlarının kadınların yoksullukla mücadelelerinde birçok fayda sağlayacağını belirtmiştir (%48- 12 kişi): *“Hem kadınların içinde bulunduğu böyle tarımla uğraşmaya ve uğraştıklarında da kazançları üzerinde söz sahibi olamamaları konusunda farkındalık yaratılsa. Kadınlar örgütlense keşke.”* (K2), *“Kadınlar için farklı fırsatlar olurdu belki.”* (K3), *“Kadınlar örgütlense. Kendi değerlerinin farkına varsalar farklı kuruluşlarla”* (K4), *“Kadınlarımıza iş alanları yaratılırdı.”* (K8), *“Kadınların birbirine destek olduğu kurumları. İşte kadın girişimcileri destekleme falan diye.”* (K9), *“Sivil toplum kuruluşları sayesinde kadınlar birbirlerinin derdini daha iyi anlıyor birbirlerinin yanında oluyorlar.”* (K10), *“Kadınlar örgütlense kadınlara iş imkânı yaratacak olanaklar oluşturulsa kadınlar maddi olarak daha çok rahata erer.”* (K20).

Katılımcıların bir kısmı sivil toplum kuruluşunun ne olduğunu bilmediklerini belirtmiştir (%44-11 kişi): *“Ben bilmiyorum ki öyle kuruluşlar var mı ne yapar.”* (K5), *“Sivil toplum kelimesini hiç duymadım ama dediğin gibi kadınlara destek olacak hiç kurum görmedim ben Bozyazı’da. Görmeyince de ne yapar kadınlar için bilemiyorum.”* (K13), *“Kızım benim aklım ermez öyle sivil toplum falan.”* (K15).

Katılımcılardan çevrelerinde kadınlara dair sivil toplum kuruluşu olmadığını belirtenlerde bulunmaktadır (%8- 2 kişi): *“Dedim ya burası küçük öyle kadınlara imkân yaratacak şeyler çok az farklı kuruluşlar yok yani.”* (K1), *“Dernek falan olsa kadınlar da kendilerine destek bulurlar ama yok tabi.”* (K7).

4.4.4. Kadınlar

Bu tema altında katılımcıların, yaşamış olduğu yoksulluğun giderilmesi için kadınların yapması gerekenlerin neler olduğu ilişkin vermiş oldukları cevaplar bulunmaktadır. Katılımcılar kadınların yoksullukla mücadele edebilmeleri için yapmalarını gerekenleri şu şekilde sıralamaktadır.

Birincisi, eğitimlerine gereken önemi vermeleri gerektiğidir (%44- 11 kişi): *“Kadınlar bence okumalı en önemlisi bu. Okurlarsa illaki bir iş bulunur.”* (K1), *“Kadınlar okumak için ısrarcı olmalı. Okuyamayınca kadınları daha zor bir hayat bekliyor.”* (K2), *“Okumazsan kocana muhtaçsın sana para verirse anca öyle eline para geçiyor. O yüzden kız çocuklarımızı okutmalyız. Kollarında bir altın bilezik olmalı.”* (K3), *“Kadınlarımız kız çocuklarımız okumalı. Bu düzen anca okuma ile değişir yoksa bu döngü devam eder gider”* (K4), *“Kadınlar daha küçüklükten okusa o zaman burada olmasa başka bir yerde illaki bir meslekleri olur. Çalışma imkânı bulurlar.”* (K5), *“Anneler babalar kızlarını okutmalı ki değişsin bu düzen”* (K8).

İkincisi kadınların değişimin kendilerinde olduğunun farkına varması ve sorgulamaları gerektiğidir (%28- 7 kişi): *“Kadınlar bu düzenin yani sadece ev işi yapmanın değişebileceğinin farkına varmalı, değişim kadında başlamalı gerisi hallolur.”* (K7), *Kadınlar daha sorgulayıcı olmalı. Ben nasıl bir hayat yaşıyorum diye. Erkeklerle boyun eğmemeli. Önce bunu öğrenmeliler. Sonra iş arayışına girmeliler. İş var diye de demiyorum ama hani en azından kadınlar çabalasın.”* (K9), *“Kadınlar zaten çalışkan ama daha çok kendilerinin farkında olmalılar bence. Çünkü birçoğu eşleri tarafından ya da ailelerindeki erkekler tarafından kadınsın sen ne anlarsın laflarına maruz kalıyor. Kendilerinin farkına varmalılar. Çünkü kadınlar çok güçlü.”* (K10), *“Kadınlarımız da yaşadıkları şartları normalleştirmişler hep böyle olmalı mantığındalar daha farkında olsalar kendilerinin çünkü kadınlarımız çok azimli ve başarılı.”* (K16), *“Bizim buranın kadınlarının zihniyeti değişmeli ve ev hanımlığını sorgulamalılar bu böyle devam etmemeli. Bunun yolu da eğitimden geçiyor. Bilinçli olan kadınlar bu konuda oluşumlara giderek diğer kadınların farkındalıklarını arttırabilirler.”* (K20).

Üçüncüsü kadınların yapabilecekleri bir şeyin olması, zihniyetin değişmesi gerektiğidir (%24- 6 kişi): *“Kadınların çok yapabileceği bir şey yok ki. Ne yaparsınlar annelerinden gördüklerini devam ettiriyorlar... Ailelerin kafa yapısı değişmeli belki o zaman bir şeyler değişir.”* (K13).

Dördüncüsü zengin olan kadınların yoksullara iş alanları açmasıdır (%4- 1 kişi): *“Bozyazı da zengin olan insan da çok mesela onlar kadınlar için iş imkânı yaratabilir. Ama öyle bir şey yok.”* (K23).

4.4.5. Bireysel Otorite

Bu tema içinde katılımcıların, yaşamış olduğu yoksulluğun giderilmesi için kadınların ellerinde otorite bulunması halinde neler yapabileceklerine ilişkin vermiş oldukları cevaplar bulunmaktadır. Katılımcılar ellerinde otorite olması halinde kadınlar için yapabileceklerini şu şekilde sıralamaktadır.

Birincisi iş imkânlarını oluşturma (%60- 15 kişi): *“Kadınların yapabileceği iş imkânları daha çok olsun isterdim... Kendi paralarını kazanıp ne alacaklarına kendileri karar verse idi.”* (K1), *“Kadınlara iş imkânı yaratmak çok önemli bence. Hatta iş imkânında ise eğitim seviyesinden ziyade el becerisi gibi alanlar olmalı ki eğitimsiz kadınları da dışarda bırakmayacak iş imkânları olmalı ki kapsamlı olsun.”* (K2), *“Kadınlara iş yeri açardım. Öyle kadınlar arasında ayırım yapmadan ama her türlü iş türünün olduğu. Dokuma yapan, el işi yapan ne olursa. İş imkânı bence kadınları yoksulluktan kurtaracak en birinci şey.”* (K3), *“Sigortalı iş imkânları arttırırdım. Kadınlarımızı ekonomik olarak özgürleşmeli ki kendi kız çocuklarına örnek olsunlar.”* (K4), *“Kadınlar evde genelde el işi yapıyorlar bunu bile kadınlar satabilse daha farklı olurdu kadınların böyle yaptıkları şeyleri satabilecekleri alanlar açmayı onları desteklemeyi çok isterdim.”* (K7), *“Kendilerini geliştirebilecekleri programlar olabilir öyle şeyler yapardım. Program dediğim mesela el işi olsun, dokuma olsun, terzilik olsun böyle şeyler. Kadınlara bu imkânlar sunulsa kadınlarımız beceriksiz değil her iş ellerinden gelir”* (K10), *“Kadınlara el işi yapıp satacakları pazar açardım. Aslında bu yardım amaçlı bile yapılabilir kadınlara doğrudan para vermektense. Kadınlara üretme alanı açmak en önemlisi kadın üretme alanını bulursa her şeyi başarabilir.”* (K11), *“Bu bölgedeki bence kadınların daha iyi şartlarda yaşayabilmesi için iş imkânı olması en önemlisi. Kadınların*

emeklerinin karşılığını alacakları ceplerinin para göreceği iş imkânı sunmak isterdim. Kadınlara imkân verilse her şeyi yapabilirler” (K13).

İkincisi kız çocuklarının okumasını sağlama (%28- 7 kişi): *“Kız çocuklarının okumasını sağlardım” (K6), “Benim kanayan yaram okuyamamak. Okusam çok farklı bir hayatımın olacağını o kadar iyi biliyorum ki.” (K25)*

Üçüncüsü yoksullara sosyal yardım ve yoksulları işe alımlarda öncelik sağlama (%4- 1 kişi): *“Gariban insanlara destek çıkılsın isterdim. Kendim de destek çıkardım. Gariban insanları iş yeri sahibi olsam işe alırken öncelik tanurdum ki insanlara faydam olsun. Zaten erkekler bir şekilde iş buluyor da asıl gariban yoksul kadınlar iş bulmakta zorlanıyor.” (K5).*

Dördüncüsü kadınlara özel bir kurum açma (%4- 1 kişi):

“Bozyazı’da kadınlara özel bir kurum olsun çok isterdim. Böyle sabah gidecekler, orda vakit geçirecekler, sohbet edecekler, sosyalleşecekler kendi yaşlıları ile. Bu kurum ile bağlantılı olarak da kadınların çalışabileceği ve becerilerini sergileyebilecekleri bir yer olsun isterdim. ... Böyle bir yer açıldığında hatta servis ile kadınların gelmesini de sağlamak lazım yoksa kadınların böyle bir yere gelmesi de zor. Eşleri para gider diye kadınları göndermek istemezler. ...Erkekler nasıl kahveye gidiyorsa hem kadınlar daha iyi sosyalleşir hem de bir şeyler üretirler. Kadınların iki önemli ihtiyacı bence giderilmiş olur.” (K8)

Beşincisi çiftçilikle uğraşan kadınlara destek sağlama (%4- 1 kişi): *“Kadınlar burada hep çiftçilik ile uğraşiyor ya devletten destek alsalar böylece hem kadınlar emeklerinin karşılığını alırlar hem de kendi paralarını kazanmaları için fırsat olur. ... Bölgenin geçim kaynakları değişmez. İnsanlar buna alışmış ben kadınların çiftçilikle yevmiyeli çalışmalarında desteklenmesini çok isterdim.” (K14).*

5. TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmada kapsamında elde edilen bulgular hem kuramsal çerçeve hem de konuyla yürütülen çalışmaların sonuçlarıyla harmanlanarak yorumlanmış ve tartışılmıştır. Araştırma kapsamında, kırsal alanda yaşayan yoksul kadınların genel özelliklerinin değerlendirilmesi, yoksullukla bağlantılı deneyim ve görüşleriyle yoksullukla baş etme mekanizmalarının açığa çıkarılması amaçlanmış ve bu doğrultuda araştırma soruları oluşturulmuştur.

Araştırmanın birinci sorusu, “Kırsal yaşamda kadınların deneyimlediği yoksulluk, feminist sosyal hizmet kuramının gelenek karşıtı tezlerine bir delil hükmündedir.” şeklindedir. Araştırma kapsamında kadınlardan hane içerisindeki işleri yapmalarının beklendiği, erkeklerin dışarda çalışıp eve para getiren konumda bulunduğu, erkeklerde kadınların ev dışında bir işte çalışması halinde değişeceği ve erkeğin sözünü dinlemeyeceği düşüncesinin bulunduğu, katılımcıların ailelerinde ve yaşadıkları kırsal alanda kadın ve erkeğin eşit olmadığını düşündükleri, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin sebeplerinin ise kadınların erkekler tarafında kısıtlanması, kadınların hem evde hem de tarlada çalışmak zorunda olması, kadınların erkekler tarafından değersiz görülmesi ve kadınların söz hakkının bulunmaması, erkeklerin kadınların ücretli bir işte çalışmasının önündeki engel oluşturması olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulguları göz önünde bulundurduğumuzda kadından beklenen ve kadının hayatını şekillendiren kabuller kadını özel alana hapsederek maddi kazanç getirecek bir faaliyette bulunmasını engellemektedir. Maddi kazanç elde edemeyen kadınların yoksullukla karşı karşıya gelmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Nitekim katılımcıların büyük bir çoğunluğu kısmen ya da tamamen kendisini yoksul olarak tanımlamaktadır. Elde edilen bulgular, Hayran ve Ulkan'ın çalışmalarında elde ettikleri bulgularla da desteklenmektedir. Hayran'ın (2023) yürüttüğü “Kırsal Alanda Kadınların Sosyal Konumunun Değerlendirilmesi: Hizan Örneği” konulu araştırmada kadınların ev içi emeğe dayalı olarak gerçekleştirdikleri işleri ve görevleri karşılıksız bir şekilde yaptıkları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan bu durumun nesilden nesile aktararak devam ettiği, kırsalda yaşayan kadınların hem ev içinde hem de ev dışında tarımsal üretimin içerisinde yoğun bir şekilde çalışmalarına rağmen aile içinde yeteri kadar söz hakkına sahip olmadıkları ve kendi yaşamlarına ilişkin karar alamadıkları, kadınların daha çok ev içinde “özel alanda” yer aldıkları tespit edilmiştir (Hayran,

2023: 60-74). Hayran araştırmasıyla kırsalda alandaki kadının konumunu değerlendirmiştir.

Ulkan (2022) ise “Kırsal Kadın Emeğinin Kullanım Biçimlerinin Dönüşümü: Manisa İli/ Karayenice Köyü Örneği” konulu çalışmada kadınların birçoğunun tarımsal işler ve hane içi sorumluluklarından dolayı ilkokuldan sonra okula devam edemediğini, kadınların erkeklere nazaran eğitim düzeylerinin daha düşük olduğunu, hane içinde kadınlara eşlerin yardım etmediği veya çok az bir yardım ettiğini, bakım emeğinin kadınlara atfedildiği, kadınlar mevsimlik tarım işçisi ya da tarımsal faaliyet dışında kalan zamanlarda yaptıkları el işlerini satmalarıyla kazandıkları paranın “erkekler için küçümsenen ve gelir kaynağı olarak görülmeyen” olarak nitelendirildiğini tespit etmiştir (Ulkan, 2022: 135-141). Ulkan da çalışmasında kırsal alanın kadınların hayatlarını ne şekilde etkilediğini ve tarımsal faaliyetlerde kadının emeğinin dönüşümünü değerlendirmiştir.

Korkmaz ve Alkan’ın (2015) yürütmüş olduğu “Orman köylerinde kadının toplumsal yaşamdaki rolü: Isparta Orman İşletme Şefliği Örneği” konulu çalışmada da orman köylerindeki kadınların ekonomik yaşamda yoğun bir iş yükünün bulunduğu, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların çoğunlukla sosyal güvenlikten yoksun olduğu, günlük yaşam ortamı olarak kullanılan hanelerin tüm işlerinin kadının üzerinde olduğu, bunun yanında kadınların hem ekonomik hem de sosyal içerikli kararların verilmesi süreçlerine kadınlarının katılımı çok düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Korkmaz ve Alkan,2015:141). Çalışmada orman köyleri kırsalında yaşayan kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamdaki rolleri belirlenmiştir.

Arora’ın yürüttüğü (2015) “Gender Differences in Time Poverty in Rural Mozambique” konulu çalışmada da ev işlerinin ve bakım işlerinin kadınların sorumluluğunda olduğu ve bu sorumluluklara erkeklerin en az düzeyde yardım ettikleri tespit edilmiştir (Arora, 2015). Arora çalışmasında hane içinde kadın ve erkeğin görev dağılımına yönelik sonuçlara ulaşmıştır.

Kaya’nın (2022) yürütmüş olduğu “Diyarbakır’da Kadın Yoksulluğu” konulu çalışmada kadınların yoksulluğu sadece gelir odaklı yaşamadığı, yoksul kadınların eğitim, çalışma hayatı, özgürce karar alma gibi hakları kısıtlandığı, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanması ataerkil toplum yapısı tarafından engellendiği

sonucuna ulaşılmıştır (Kaya, 2022). Kaya'nın araştırması yoksulluğun sadece gelir odaklı değerlendirilmemesine işaret etmektedir.

Cihangir ve arkadaşlarının (2020) yürütmüş olduğu Kırsal Turizm Potansiyelinin Ortaya Çıkarılmasında Kırsalda Kadının Durumuna Bir Bakış: Van Otlı Peyniri Üretimi Örneği” konulu araştırmada kadınların ataerkil ideolojik yapı ve aşiret gelenekleri nedeniyle sosyo-ekonomik yaşama katılımında kısıtlamaların devam ettiği ve yoğun emek gerektiren VOP üretim sürecinde kadınların harcadığı emeğin ev işlerinin uzantısı olarak görülerek sıradanlaştırıldığı ve kadının yarattığı ekonomik değerin tasarrufunda karar alma yetkisi olmadığı görülmüştür (Cihangir vd.,2020: 214-215). Cihangir ve arkadaşları ataerkil yapı ve aşiret geleneklerinin kadınların hayatlarını şekillendirdiğini ve ekonomik katılımlarının sınırlığına vurgu yapmaktadır.

Araştırmalardan elde edilen bulgular kadınların yoksulluk sorunuyla ne şekilde karşı karşıya kaldığının ifadesidir. Kırsalda kadınları yoksullukla karşı karşıya getiren ve kırsal yaşamda kadınların hayatlarını şekillendiren tüm bu nedenlerle feminizmin savunuları karşıtlık oluşturmaktadır. Kırsalda kadınların içinde buldukları bu konum feminist kuramın gelenek karşıtı tezlerini doğrular bir nitelik taşımaktadır. Bu noktada feminizm, kadınların toplumsal yaşamda özgürleşmesini, baskı altında tutulmalarının engellenmesini, kamusal veya özel alandaki eylemlerinde ve faaliyetlerinde ve eşit haklara sahip olmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Sosyal hizmet mesleği ise geleneksel bakış ağısının ortaya koyduğu toplumsal cinsiyet eşitizliği, cinsiyet ayrımcılığı, eril düzen içerisindeki kadının konumu gibi temellerle kadınların karşılaştıkları sorunların çözümlü noktasında kadınların yanındadır. Kadınların hayatlarını etkileyen ve yoksulluk yaşamalarına sebep olan bu nedenlere karşı feminist sosyal hizmet yaklaşımı “kadınların bireysel problemlerinin sosyal nedenlerinin olduğu” şeklinde açıklık getirmektedir (Dominelli, 2002: 162).

Özetle literatürde var olan çalışmalar ve bu araştırmanın bulguları kadınların yaşadığı yoksulluk sorununu sosyal nedenler üzerinden tanımlamaktadır.

İkinci araştırma sorusu, “Kırsal yaşamda kadınlar, temel eğitim olanaklarına ulaşsalar dahi iş ve meslek sahibi olmak adına mesleki kazanım elde etmek noktasında dezavantajlı konumda bulunmaktadır.” şeklindedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%48’i (12 kişi)) ilkokul mezunu olduğunu, yine katılımcıların %84’ü (21 kişi) ev hanımı olduğunu, sigortalı bir işte çalışma deneyiminin bulunmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %80’i (20 kişi) sigortalı bir işte çalışmak istedikleri takdirde karşlarına eğitim eksikliklerinin çıktığını bu yüzden herhangi bir işte çalışamadıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır ki katılımcıların çoğunluğu temel eğitim olanaklarına ulaşabilmiş ancak sigortalı bir işte çalışma deneyimine ve olanağına sahip değildir. Ayrıca katılımcıların %88’i (22 kişi) eğitim hizmetlerine erişebilmekle yoksulluğun ilişkili olduğunu, aldıkları eğitimini yeterli görmeyerek eğitim hizmetlerine erişebilselerdi meslek sahibi olup kendi ayakları üzerinde durabileceklerini, daha iyi yaşam şartlarına sahip olabileceklerini ve topluma faydalı olabileceklerini düşündüklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların tüm bu ifadelerinden anlaşılan Bozyazı ilçesi kırsalında kadınların temel eğitim imkânlarına ulaşsalar dahi sigortalı bir işte çalışmalarına engel unsurlardan birisi eğitim eksiklikleridir. Çiçek (2018), Akalin (2019), Balkan (2017), Avşar (2013), Aca (2018), Gökdayı (2003) ve Göktaş’ın (2019) yürütmüş olduğu çalışmalar, araştırma sonucunda elde edilen bulguları doğrulamaktadır.

Çiçek ve Balkan yürüttükleri araştırmalarda benzer sonuçlara ulaşmıştır. Yoksul kadınların eğitim düzeylerinin düşük olduğu ayrıca meslek edinmeye yönelik eğitimi bulunmayan kadınların iş bulurken oldukça zorlandıkları, güvencesiz, yorucu işlerde çalıştıkları, uzun çalışma saatlerini ve yoğun emek içeren işlerin kadınların hayatlarında kalıcı değişimleri sağlamadığı, yaptıkları işlerin daha çok günlük ihtiyaçları karşılamaya yönelik olduğu tespit edilmiştir (Çiçek, 2018: 74-79; Balkan, 2017: 63-66). Ayrıca Aca’nın (2018) yürüttüğü “Türkiye’de Kamusal Sosyal Yardımların Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği Analizi: Bursa Örneği” konulu araştırmada kadınların eğitimsiz oldukları için çalışmaya cesaret edemedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Aca, 2018: 447).

Akalin, Avşar, Göktaş ve Gökdayı ise yürüttükleri araştırmalarda kırsal alandaki eğitim eksikliğine işaret etmektedir. Kırsal alanlarda kadınların okul veya öğretmen eksikliği nedeniyle eğitim sürecine hiç dâhil olamadığı ya da yarıda bırakmak zorunda kaldığı ya da kırsalda kadınların erken yaşta evlendiği için eğitimden mahrum kaldığı, yoksulluk yaşayan ailelerin kız çocuklarının okullaşma oranının erkek çocuklarının gerisinde olduğu, geleneksel hane yapısından kaynaklı olarak kız çocuklarını okula göndermeme zihniyetinin bulunduğu sonuçlarına ulaşılmış olup katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin bulgular, eğitim ve yoksulluk arasındaki ters yönlü ilişkiyi doğruladığı görülmüştür (Akalin, 2019: 156-165; Avşar, 2013: 132-140; Göktaş, 2019: 97; Gökdayı, 2003: 216).

Literatürde var olan çalışmalar ve elde edilen bulgular kırsalda yoksulluk yaşayan kadınların eğitim hayatlarının çeşitli sebeplerden dolayı sekteye uğradığını ve bu eğitim eksikliğiyle meslek sahibi olmadıklarını ya da daha çok güvencesiz yoğun emek gerektiren işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını göstermektedir.

Üçüncü araştırma sorusu, “Kırsal yaşamda geleneksel aile modelleri yaygın olduğu için kız çocuklarından beklenen evlenip aile kurmaları yönündedir.” şeklindedir. Kırsal alandaki geleneksel aile modellerinin etkisi, katılımcıların erkek ve kız çocukları arasında ayırım olup olmadığına ilişkin soruya verdikleri cevaplarda görülmektedir. Katılımcıların %76’sı (19 kişi) kız ve erkek çocuğu arasında bir ayırım bulunduğunu, bu ayırımın kız ve erkek çocuklarına atfedilen sorumluluktan kaynaklandığını ve kız çocuklarından beklenenin ev işi yapmak olduğunu ve az oranda da olsa erkek çocuğunun daha çok sevilmesinden kaynaklı ayırım olduğunu da belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda elde edilen bulguyla Akalin (2019), Avşar (2013) ve Sanik ve Stafford (1986)’un yürüttüğü araştırmalarda elde ettikleri bulgular benzerdir.

Araştırmalarda kız çocuklarından ev içerisindeki işlere yardımcı olması ve hasta bakımıyla ilgilenmesi beklenildiğini, kadınların daha çok ev içinde özel alanda kaldıkları ve kamusal alanın farkına yalnızca televizyon izleyerek vardıkları, kadının algı, tutum ve davranışları, ataerkil toplum tarafından biçilen cinsiyet rolleri ve etnik yapı tarafından şekillendirildiği, kadınların günlük yaşamlarında eşlerine danışmadan herhangi bir etkinlikte bulunmamasının istendiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Akalin, 2019: 156-165; Avşar, 2013: 132-140; Sanik and Stafford, 1986).

Araştırma sonuçları kırsal yaşamda kadına ailede biçilen görev ve sorumlulukları göstermektedir. Kadınların evlenmek, ev işlerinin sorumluluğunu almak gibi beklenen davranışları yerine getirmesi kısır bir döngüye yol açmaktadır. Bir annenin kendisinden bekleneni aynı şekilde zamanı geldiğinde kendi kız çocuğundan da beklemesi kaçınılmaz olmaktadır. Bu da toplumların gelişimi için doğru bir yol değildir. Aile kurmak toplumun devamlılığı için önemlidir. Ancak aile kurmayı kız çocuklarının kendilerini gerçekleştirme hedeflerinin önüne koymak kadınları yaşayabilecekleri yoksulluk gibi birçok sorun karşısında güçsüzleştirmektedir. Bir kadın aile kurmanın yanı sıra toplumsal yaşamın her anına sosyal, toplumsal ve ekonomik katılımını da sağlayabilecek güçtedir.

Dördüncü araştırma sorusu, “Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kadınlardan beklenen ev işlerini yapması olduğu ve ailede haneye maddi kazanç sağlama görevi erkeklere verildiği için kadınların meslek sahibi olması desteklenmemektedir.” şeklindedir. Araştırmada katılımcıların %60’ı (15 kişi) kadınların ev işlerini üstlendiğini, erkeklerin ise çalışıp eve para getirdiğini, %20’si (7 kişi) kadınların hem ev içerisinde hem de evin dışında tarlada çalıştığını, dışarıda çalışsa dahi ev işlerinden kadının sorumlu tutulduğunu belirtmiştir. Araştırma bulgularından ailede kadın ve erkeğin görevlerinin birbirinden ayrıldığı, hatta kadının hem ev içerisinde hem de ev dışında görevlendirildiği durumların oluştuğunu söylemek mümkündür. Ailede erkeğin görevi daha net iken kadın hem ev içi sorumluluklara hem de ev dışında sorumlulukları yerine getirmeye çalışmaktadır. Kadınların yoksullukla mücadelesinde önemli bir yere sahip olan çalışma imkânının ise erkekler tarafından büyük ölçüde engellendiği (katılımcıların %36- 9 kişi), erkeklerin “kadınlar bir işte çalışırsa sözlerini dinlemeyeceği, kadının evin işini yapsın” düşüncesinin bulunduğunu (%20-5 kişi), erkeklerin kadınlardan “kadın sadece ev işi ve doğum yapsın” (%16- 4 kişi) diye beklediğini tespit edilmiştir. Elde edilen bulgularla örtüşen araştırma sonuçları bulunmaktadır.

Yalçın (2020) yürüttüğü araştırmada, kadınların yoksul olma sebeplerini çocuklarının bakımı nedeniyle çalışamama, evdeki sorumlulukları eş ya da ailesinin çalışmasını istememesi ve toplumdaki ayrımcılık olduğu (Yalçın, 2020: 254), Çiçek ise kız çocuklarının okumasının ayıp görülmesi ve kız çocuklarından ev işlerine yardım etmesi beklentisi olduğu (Çiçek, 2018: 74-79) sonucuna ulaşmıştır.

Kırsal alan üzerinden yürütülen iki araştırma Avşar (2013) ve Eldrege (1991) kadınlara kırsal yaşamda atfedilen görev ve sorumlulukları açığa çıkarmaktadır. Avşar (2013) ataerkil yapı içinde erkeğe, ev geçindirme, aile ile ilgili kararları alma, aileyi koruma gibi görevleri verilir iken; diğer yandan kadınlara itaat etme, ev içi gündelik işleri yapma, ailenin sosyal ilişkilerini düzenleme, çocuk ve yaşlı bakımı gibi cinsiyetçi roller düştüğünü (Avşar, 2013: 132-140); Eldrege (1991), Güney Afrika'nın Lesotha kırsalında kız çocuklarının genellikle yakacak temini için çalı çırpı topladığı, doğal ortamda yetişen meyve ve sebzeleri topladığı, hasatta yer alıp zararlı otları temizlediği ve süt taşıma işlerinde yer aldığı, erkek çocuklarının ise daha çok hayvansal üretimde yer aldığı ve tamir onarım işlerini yaptığı (Eldrege, 1991) sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada elde edilen bulguları destekleyen araştırmaların yanı sıra Kızılaslan-Demigan'ın (2021) ve Balkan'ın (2017) yürütmüş olduğu çalışmalar tersi bir durumu işaret etmektedir. Kızılaslan ve Demigan'ın (2021) yürütmüş oldukları araştırmada kırsal alanda gerek erkekler gerekse kadınlar açısından kadınların çalışmalarına yönelik bilgi, tutum ve davranışların geleneksel yargılardan yavaş yavaş uzaklaştığı (Kızılaslan ve Demigan, 2021), Balkan'ın ise (2017) yoksul kadınlarla yürüttüğü araştırmada kadınların eşlerinin kadınların çalışma hayatına katılmasına olumlu baktıkları ve kendilerinin çalışma isteklerinin eşleri tarafından desteklendiği (Balkan, 2017: 63-66) sonucuna ulaşmıştır.

Beşinci araştırma sorusu, “Kırsal yaşamda iş imkânları az olduğu için kadınlar yoksulluktan derin bir şekilde etkilenmektedir.” şeklindedir. Katılımcıların çoğunluğu (19 kişi) kendini kısmen ya da tamamen yoksul olarak tanımladığını belirtmiş, yoksul olma sebeplerini ise kırsal alanda iş imkânı eksikliği, kendisine ait tarlasının ve evinin olmaması, çiftçilik yaparak yetiştirdikleri sebzenin pahalı satılmaması ancak hayat şartlarının pahalı olması, sigortalı bir işe çalışmasına imkân sağlayan bir mesleği olmaması ve eş desteğini eksikliği olarak sıralamışlardır. Nitekim araştırma kapsamında katılımcılara yaşadıkları yoksulluk sorunun çözümü için devletin, yerel yönetimlerin neler yapması gerektiğini düşündükleri sorusu yöneltildiğinde katılımcıların %56'sı (14 kişi) devletin kadınlara iş imkânlarının sağlaması gerektiğini, %36'sı (9 kişi) yerel yönetimlerin kadınlara iş olanağı yaratmasını gerektiğini belirtmişlerdir. Hatta katılımcıların %60'ı (15 kişi) kendi

ellerinde bir otorite olması halinde kırsalda iş imkânının eksikliğine değinerek kadınlara iş imkânları oluşturabileceklerini ifade etmiştir.

Gökdayı (2003) kadınların kırsal yoksulluk içindeki payları, erkeklere göre daha yüksek olduğu ve bu durumun kırsal kesimde kadınların eğitim eksikliği ya da aile içerisindeki konumuyla ve ayrımcılıkla ilişkilendirilebileceğini (Gökdayı, 2012: 204); Fabiyi ve Akande (2015) kırsal alanlarda kadınların ekim, yabancı ot temizleme, hasat ve işleme gibi tarımsal faaliyetlere katıldıkları, sosya-kültürel geleneklerin ve tarımsal kısıtlamaların kırsal kadınların ekonomik durumunu sınırladığını, kırsalda kadınların kaynaklara sınırlı erişimi ve düşük eğitim seviyesi kadınların yoksulluğuna yol açtığını (Fabiyi ve Akande, 2015) tespit etmiştir.

Kırsalda yaşayan kadınlar kırsalın beraberinde getirdiği yaşamsal zorluklar ve kırsalda kadın olmanın toplumdaki karşılığının kesişiminde bulunmaları nedeniyle yoksulluktan derin bir şekilde etkilendiklerini söylemek yanlış olmayacaktır.

Altıncı araştırma sorusu, “Kırsal alanda kadınların yoksullukla mücadelelerindeki kilit nokta kendi potansiyelleri olsa dahi bunu açığa çıkarmaya yönelik baş etme mekanizmalarını bilemedikleri için yoksulluk sorununa karşı olan mücadeleleri zorlaşmaktadır.” şeklindedir. Katılımcıların %64’ü (16 kişi) yoksulluğa karşı kendilerinde potansiyel görmediklerini belirtmiştir. Potansiyel görmeme nedenlerini ise iş imkânlarının azlığı, yaşlandığını düşünme, tarım yapmak için tarla eksikliği, çocuk bakımı üstlenmeyle başka bir işte çalışamama, eşin çalışma karşıtlığı ve şükretmeyi tercih etmek şeklinde sıralamışlardır. Yoksulluğa karşı kendilerinde potansiyel gören katılımcılar (%20- 5 kişi) ise potansiyel görme sebeplerini eğitimi olma, iş konusunda deneyimli olma, çalışma imkânını yakalayabilme olarak sıralamışlardır. Yoksulluk karşısında kadınları eğitim düzeyleri, ücretli bir işte çalışabilme olanağına ulaşabilmenin güçlendiğini söylemek mümkündür. Katılımcılara ayrıca yoksulluğa karşı baş etme mekanizmalarının yeterli olup olmadığı sorulduğunda ise katılımcılar (%88- 22 kişi) yoksulluk sorunu baş etme mekanizmalarının yetersiz olduğunu, yetersiz görme nedenlerini ise iş imkânlarının eksikliği, eğitim eksikliği, hayatlarında bir değişiklik olmayacağını dair düşüncelerin varlığı, yaşından kaynaklı baş etme mekanizmasının bulunmaması, eşinin çalışma karşıtlığı ve kadın olduğunu için emeğinin karşılığının alamama şeklinde sıralamamışlardır. Araştırma bulgularında katılımcıların kendilerinde potansiyel

görme ve baş etme mekanizmalarını yeterli görmeme nedenlerinin birbiriyle benzer olduğunu söylemek mümkündür.

Kadınların kırsal alanda yoksulluk karşısında içinde buldukları konumu Dağlı- Akıllı (2020) ve Bıçkı (2011)'nin çalışmaları gözler önüne sermektedir.

Dağlı ve Akıllı (2020) araştırmalarında kırsal alanda kadınların hayvancılık faaliyetlerinde iş gücü olarak kendi paralarını kazanıp tarımsal işletme sahibi olmak istedikleri ancak bunu nasıl yapacakları konusunda bilgi sahibi olamadıkları, başta aile içi roller ve toplumun kadına yüklemiş olduğu sorumluluklar olmak üzere karşılaşacağı çeşitli durumlarda süreci nasıl yöneteceği hakkında kadınların bilgilerinin yetersiz veya yok denecek kadar az olduğunu tespit etmiştir (Dağlı ve Akıllı,2022: 68). Bıçkı (2011) ise kırsal yaşamda kadınların yoksulluğu dönüştürecek bilgi, beceri ve haber alma mekanizmalarına sahip olmadığı (Bıçkı, 2011) sonucuna ulaşmıştır.

Elde edilen bulgular ve benzer çalışmaların sonuçları göz önünde bulundurulduğunda kırsal alanda yaşayan kadınların yoksulluk sorunuyla baş edebilmeleri için kendi potansiyellerinin farkına varmalarının sağlanması gerekmektedir.

Yedinci araştırma sorusu, “Kırsal yaşamda kadına yönelik var olan tüm eşitsizliklere karşı mücadelede yoksulluk, feminist sosyal hizmet kuramının bu amaca yönelik sosyal adaleti etkin kılma amacına ulaşmada zorlaştırıcı olsa da mâni bir durum değildir.” şeklindedir. Katılımcıların çoğunluğu yaşadıkları bölgede ve ailelerinde erkek ve kadının eşit olmadığını belirtmiş ve bu eşitsizliğin nedenlerini kadınların erkekler tarafında kısıtlanması, kadının hem evde hem tarlada çalışmak zorunda olması, kadının değersiz görülmesi ve söz hakkının bulunmaması olarak sıralamışlardır. Anlaşılmaktadır ki kırsal alanda kadın ve erkek arasında cinsiyet özelinde bir eşitsizlik bulunmaktadır. Bu eşitsizlikler kadınların yoksulluk sorunuyla karşı karşıya getirmektedir. Bu noktada sosyal hizmet mesleği sosyo-ekonomik yetersizliklerden dolayı kadınların yaşamış olduğu yoksulluk sorunu karşısında insan onuruna yaraşır bir hayat yaşamayabilmelerini sağlayabilmeyi, devlet tarafından sunulan hizmetlerin ulaştırılması sorunun çözümü için paydaşların bir araya gelmesini ve çözüme yönelik faaliyetlerde bulunulmasını sağlamakla görevlidir (Sargutan, 2006: 60). Feminist sosyal hizmet perspektifinden sosyal adaleti etkin

kılmak için kadınların yoksulluk sorunu karşısında güçlendirmesi esastır. Kadınlar, yaşadıkları sorunların toplumsal cinsiyet, ataerkil toplum yapısı, geleneksel aile düzeni gibi yapısal faktörlerden kaynaklandığı hususunda bilinçlenmesi ve toplumsal/politik baskı mekanizmalarının, güç ilişkilerinin farkına vararak kendi potansiyellerinin farkına varması gerekmektedir. Kadınların yoksulluk sorunu karşısında güçlenmesinin kendi aralarında yeni inisiyatifler alması ve dayanışma içinde hareket etmesine olanak sağlamaktadır (Buz, 2009). Günümüz yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte kadınların daha fazla kendi potansiyellerinin farkına varmasının sağlanması ve kadınların yoksulluk sorununun çözümüne ilişkin geliştirilecek sosyal politikalar ve sivil oluşumlarla birlikte feminist sosyal hizmetin sosyal adaleti etkin kılmak amacına ulaşmak zaman içerisinde giderek kolaylaşabilecektir.

Sekizinci ve dokuzuncu araştırma soruları birbirleriyle ilişkilidir. **Sekizinci araştırma sorusu** “Ataerkil anlayışın kamusal alanda varlığına müsaade etmeyen sivil oluşumlarının kırsal alanda karşılık bulması veya devreye sokulması, sivil etkinliklere zaman ayırabilme imkânı ile sınırlıdır.” şeklindedir. **Dokuzuncu araştırma sorusu** ise “Kırsal yaşamda yoksullukla mücadele eden kadınların sorunlarının çözümüne yönelik sosyal politika geliştirebilmek için sivil kuruluşların kırsal alanda ortaya koyacakları sosyal ve politik aksiyonlara katılım, bir etkinlikten öte geçmemektedir.” şeklindedir.

Her iki araştırma sorusunun karşılığının kırsal alanda bulunabilmesi için kırsal alanda sivil oluşumların varlığı önemlidir. Araştırma sonucunda katılımcıların %48’i (12 kişi) sivil toplum kuruluşlarının olmadığını ama olması gerektiğini düşündüğünü, %44’i (11 kişi) sivil toplum kuruluşları hakkında bilgi sahibi olmadığını, %8’i (2 kişi) sivil toplum kuruluşu olmadığını belirtmiştir. Ayrıca çevrelerinde kadınlara yönelik kuruluşların olup olmadığı ilişkin katılımcıların %60’ı (15 kişi) kadın kuruluşunun ne olduğunu bilmediklerini, %40’ı (10 kişi) ise kadın kuruluşu olmadığını belirtmiştir. Tüm bu sonuçlara bakıldığında Bozyazı kırsalında kadınların sivil toplum kuruluşlarına ilişkin bilginin sınırlı olduğu görülmüştür. Sivil toplum kuruluşlarının ve kadınlara yönelik kuruluşların olmaması Bozyazı kırsalında kadınların yaşadığı yoksulluk sorununun çözümü için sivil etkinlikler oluşturabilmenin mümkün olmadığını göstermektedir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç, kırsalda

kadınların başta yoksulluk olmak üzere yaşadıkları birçok sorunun çözümü için sivil oluşumların gerekliliğine işaret etmektedir.

Gökçe (1996) ve Kutlar-Kızılay (2013) yürütmüş olduğu araştırmalarda kadınların kırsal yaşamda örgütlenemediklerini ve geçim kaynakları olan tarımla ilgili olan kooperatiflere dahi üyeliklerinin olmadığını göstermektedir. Sivil oluşumların bir ayağı olan örgütlenmeye kadınların dâhil olması hayatlarında sorunlar karşısında güçlendirecektir. Kasap ve Eroğlu (2021) kadınların derneğe dâhil olma motivasyonlarını sosyal ve psikolojik güçlenmeyi sağladığı ancak sosyal ve örgütsel güçlenme sürecinin toplumsal cinsiyet rollerinden etkilendiği ve en az güçlenme deneyiminin özel alanda görüldüğü kadınların özel alanda güçlenmenin daha az olması eşinin düşünce ve davranışlarına bağlı olduğu, erkeklerin özel alanda kadınların hareket alanlarını belirlediği ve ev içi işlerin tamamlanması koşuluyla örgütlenme sürecine katılımlarına “izin verdikleri” belirtmektedir (Kasap ve Eroğlu,2021: 54). Agarwal ise (1989) yoksul kadınların kırsalda pasif kurbanlar olmadıklarını yerel girişimlerin aktif bir parçası olduklarını, ekoloji girişiminin öncüsü olduklarını vurgulamaktadır (Agarwal, 1989). Bu yüzden kırsal alanda kadınların örgütlenebilecekleri imkanlar yaratılmalı ve sivil oluşumların önemini anlaşılması sağlanmalıdır.

Onuncu araştırma sorusu, “Kırsal alanda kadınların ekonomik, toplumsal ve politik katılımını sağlamaya çalışmak, yalnızca feminist sosyal hizmet kuramının değil insan haklarının temel hedeflerindedir.” şeklindedir. Kadınların ekonomik, toplumsal ve politik katılımı sağlayabilmek kadınların toplumsal hayatın her alanında görmekle mümkündür. Toplumsal hayatın her alanında kadınları görmek, kadınların sadece özel alanda değil kamusal alanda da kendini rahatlıkla ifade edebildiği, kendini geliştirebildiği, kendi hayatıyla ilgili kararları kendisinin verebildiği, hayatını idame ettirebilmek için gerekli olan ekonomik kazancı elde edebildiği, yaşadığı toplumla bütünleşebildiği, ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalmadığı, içinde yaşadığı toplumun politik kararlarında kendi duruşunu sergileyebildiği zaman mümkündür. Ancak araştırma bulgularına baktığımızda kırsalda yaşayan kadınların çoğunluğu daha kendi ailelerinde erkek ve kadın arasında bir görev ayrımının olduğu, kadınlara ev içi işlerinden sorumlu, erkeklerin ise çalışıp para kazanan şeklinde bir pozisyonunun olduğu, kadın erkek eşitliğine ilişkin ise çoğunluğun kendi ailelerinde eşitlik yaşamadıkları görülmektedir. Bu eşitsizliğin nedenleri olan

erkeklerin kadınları kısıtlaması, kısıtlamanın yanı sıra kadından beklenen hem ev içerisinde hem de tarla da çalışarak haneye katkı vermesinin beklenecek kadından yoğun bir emek harcanmasının istenmesi, ayrıca kadının harcadığı bu emeğin değersiz görülmesi ve kadının ailede söz hakkının bulunmaması kadının toplumun en küçük parçası olan kendi ailesinde görünür olmadığına işarettir. Kırsaldaki kadının bu konumunun nesilden nesile aktarılmasının işaretlerini ise yine katılımcıların kız ve erkek çocuklarından beklenenin ne olduğu ve kız erkek çocukları arasında ailelerin ayırımın yapıp yapmadığı sorularına verdikleri cevaplarda görmek mümkündür. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%76-19 kişi) ailelerinde kız ve erkek çocuğu arasında ayırım bulunduğunu, kız çocuklarından beklenenin ev içi işleri yapmak olduğunu, ayrıca erkek çocuklarının soyun devamını sağlayacağı düşüncesiyle daha çok sevildiğini belirtmiştir. Kız ve erkek çocuk arasındaki bu ayırım ilerleyen yaşlarda kadın ve erkeğin sergilemesi gereken davranışlar ve yerine getirmesi gereken sorumlulukları içselleştirmesine yol açmaktadır. Bu yüzden kadınların toplumsal katılımını sağlamaya yönelik çalışmalar yapılması kadına olan bakış açısını değiştirmek için de önemlidir. Katılımcılara yöneltilen, yaşadıkları Bozyazı ilçesinde erkek-kadın algısının, kadınların yoksulluğunu arttıran bir sebep olup olmadığı ve kadınların çalışmasının önünde engel olup olmadığına ilişkin katılımcıların çoğunluğu %65,4'ü (17 kişi) erkek-kadın algısının kadın yoksulluğunu arttıran bir sebep olduğunu, arttırma sebeplerini erkeklerde kadınların sadece ev işlerini üstlenir algısının bulunması, kadınların eğitim eksikliği nedeniyle sınırlı sayıda olan iş imkânlarına erişememeleri, kadınların çalışabilmeleri halinde ise kazandıkların para üzerinde söz sahibi olamaması ve çalışma isteklerinin eşleri tarafından desteklenmemesi olarak belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların, yaşadıkları Bozyazı kırsalında erkeklerin kadınların çalışmasının önünde engel olup olmadığına ilişkin ise erkeklerde var olan, “çalışırsa kadın söz dinlemez, o evinin işini yapsın” ve “kadın sadece ev işi ve doğum yapsın”, düşüncesinin kadınların çalışmasına engel olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların tüm bu sorulara verdikleri cevaplar kırsalda kadınların ekonomik katılımlarının önündeki engelleri göstermektedir.

Kadınların ekonomik, toplumsal ve politik katılımlarının kısıtlanmalarını tespit eden araştırmalar bulunmaktadır. Cihangir ve arkadaşları (2020) kadının toplumda yaşadığı eşitsizliklerin sadece üretim ilişkileri ve yerelde otoriteyi temsil eden erkek aracılığıyla değil aynı zamanda toplumsal söylemler aracılığıyla kadın

sosyal ve ekonomik yaşam içerisinde yeniden üretim sürecinde bulunmasına rağmen görünürlüğünün ve toplumsal yaşama katılımının yeterince olmadığı (Cihangir vd.,2020: 214-215) Hamamcı ve Anık (2021) kadınların toplumun kendilerine atfettiği cinsiyet rollerini aksatma korkusuyla çalışmaktan çekindikleri (Hamamcı ve Anık, 2021: 84-85) sonucuna ulaşmıştır. Nitekim araştırmada kadınlar kendi ellerinde bir otorite olması halinde deneyimledikleri yoksulluğun giderilmesi için neleri değiştirmek/yapmak isteyecekleri sorusu yöneltildiğinde özellikle kırsal bir alanda tarım ve hayvancılık dışında bir ekonomik faaliyet olmaması nedeniyle kadınlar için iş imkânları yaratmak istediklerini, hatta çiftçilikle geçimini sağlayan kadınlara destek sağlamak istediklerini böylelikle kadınların tarımsal faaliyetlerde harcadıkları emeğin daha değerli hale gelmesini istedikleri, kadınlarının yoksulluk karşısındaki kaderlerinin eğitimden geçtiğini bu sebeple kız çocuklarının okutulmasını sağlamak istediklerini belirtmişler kadınların değişimin kendilerinde olduğunun farkına varmalarının ve içinde buldukları konumu sorgulamaları gerektiği, kadının çalışmasına karşı olan zihniyetin değişmesi gerektiğini de vurgulamışlardır.

Araştırma bulguları bize kadının önce kendi ailesi içinde toplumsal katılımının önündeki engelleri, daha sonrasında toplumsal katılımı bağlantılı olarak ekonomik katılımların önündeki engelleri göstermektedir. Toplumsal ve ekonomik katılımın tam anlamıyla gerçekleşmediği bir yer de politik katılımdan söz etmek mümkün olmamaktadır. Nitekim Bozyazı kırsalında yoksul kadınların sivil toplum kuruluşlarının ne gibi faaliyetler gerçekleştirdiğine dair bilgilerinin sınırlı olduğu tespit edilmiş, bilgisi olanlar ise sivil toplum kuruluşlarının ve kadınlara özel sivil kuruluşların olmadığını belirtmiştir. Sivil oluşumların ne gibi faaliyetlerde bulunabileceği, yoksulluk sorunu karşısında ne gibi aksiyon alabileceği bilgisinin olmadığı bir durumda kırsal yaşamda yoksullukla mücadele eden kadınların sorunlarının çözümüne yönelik sosyal politika geliştirebilmek için sivil kuruluşların kırsal alanda ortaya koyacakları sosyal ve politik aksiyonlara ihtiyaç vardır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Araştırmada kapsamında elde edilen bulgulardan elde edilen sonuçlar, temalarına göre öz bir biçimde şöylece belirlenebilir.

“**Kadın Olmak**” başlığı altında verilen katılımcı ifadelerinden (ss. 45-46) Bozyazı kırsalında kadınların üretken, azimli, çalışkan, sabırlı, sadakatli, evine bağlı, elindeki ile yetinen bir kişilik yapısında oldukları, kadınlar için kadın olmanın gurur verici olduğu ayrıca kadınların yaşam mücadelelerinin zorlu ve geçim kaynaklarının çiftçilik ve hayvancılık olduğu, kadınların evlerinin işlerinden de sorumlu oldukları, erkeklerin ise kadınlardan hizmet beklediği ve kadınların erkeklerden daha çok çalıştığı bilgisi edinilmiştir.

“**Ailedeki Görevler**” başlığı altında verilen katılımcı ifadelerinden (ss. 46-47) ailedeki görev dağılımında yapılması gereken işlerin kadın ve erkek işi olarak ayrıldığı, kadının payına ev işi yapmak düştüğü, erkeklerin bir işte çalışarak eve para getirmesi görevinin olduğu ve çoğunlukla ev işlerini üstlenmediği görülmüştür.

“**Kadın-Erkek Eşitsizliği**” başlığı altında verilen katılımcı ifadelerinde (ss. 47-50) katılımcıların çoğunluğunun kadınların erkekler tarafından kısıtlanması, kadının hem evde hem de tarlada çalışmak zorunda olması, kadının değersiz görülmesi ve söz hakkının bulunmaması nedenleriyle kadın ve erkeğin eşit olmadığını düşündüğü; bazı katılımcılar tarafından da kadının daha üstün olduğunun, kadın ve erkeğin eşit olmadığını ve eşit olmasına gerek de olmadığını ifade edildiği görülmüştür. Yine katılımcıların büyük bir çoğunluğu tarafından, ailesinde kız ve erkek çocuğu arasında ayırım bulunduğu, kız çocuklarından beklenenin ev işi yapmak olduğu, erkek çocuğunun daha çok sevilmesinden kaynaklı kız ve erkek çocuğu arasında ayırım oluştuğunun dile getirildiği görülmüştür.

“**Yoksulluk Tanımı**” başlığı altında verilen katılımcı ifadelerinde (ss. 51-53) katılımcıların kendilerini, ya yoksul olarak tanımladığı ve sebeplerinin tarla ve evinin olmaması, çiftçilik yaparak yetiştirdikleri sebzenin pahalı satılmaması ve hayat şartlarının pahalı olması, bir mesleği olmaması, eş desteği eksikliği olarak belirttikleri; ya da kısmen yoksul olarak tanımladığı ve sebebinin iş imkânı

eksikliğinden kaynaklandığını düşündükleri; yahut yoksul olarak tanımlamadığı ve mevcut ekonomik durumlarına şükrettikleri görülmüştür.

“**Eğitim-Yoksulluk İlişkisi**” başlığı altında verilen katılımcı ifadelerinde (ss. 53-55) eğitim hizmetlerine erişebilme ile yoksulluğun ilişkili olduğu, eğitim hizmetlerine erişebilselerdi meslek sahibi olup kendi ayakları üzerinde durabilecekleri, daha iyi yaşam şartlarına sahip olacağı ve topluma faydalı olabilecekleri yer almaktadır. 25 katılımcı içinden 3 katılımcının ifadelerinde ise eğitim seviyesi ile yoksulluk arasında ilişki bulunmadığı, okuyanın da okumayanın da işsiz olduğu, dolayısıyla asıl önemli olanın kendini geliştirmek olduğu yer almaktadır.

“**İş-Yoksulluk İlişkisi Perspektifinden Kadın-Erkek Algısı**” başlığı altında (ss. 56-61) erkek-kadın algısının kadın yoksulluğunu arttıran bir sebep olduğu; kadınlar ev işlerini üstlenir algısının da kadınların eğitim eksikliğiyle bağlantılı iş imkânlarının eksikliğine, kadınların kazandıkların para üzerinde söz sahibi olamamalarına ve çalışma isteklerinin desteklenmemesine yol açtığı katılımcı ifadelerinde dile getirilmektedir. Erkek-kadın algısının kadın yoksulluğunu arttırmadığını belirten katılımcılar ise kadınların yoksulluk yaşamasını çiftçiliğin para getirisinin az olması ve diğer iş imkânları yetersizliği, kadının isterse çalışabileceğini ancak iş imkânının az olduğu ile ilişkilendirmiştir. Erkek-kadın zihniyetinin kadınların çalışmasının önünde engel olduğunu ifade eden katılımcılar erkekte, “çalışırsa kadın söz dinlemez, o evinin işini yapsın” ve “kadın sadece ev işi ve doğum yapsın” düşüncesinin bulunduğunu belirtmiştir. Kısmen engel olduğunu düşünen katılımcılar, kadınların çalışmayı talep etmediğini ve sigortalı iş imkânı bulamadığını, yevmiyeden kazandığı paranın üzerinde söz sahibi olmadığını ve kız çocukları okutulması gerektiğini belirtmiştir. Erkek-kadın zihniyetinin kadınların çalışmasını etkileme durumunun erkekte erkeğe değişmekte olduğunu belirten katılımcılar da bulunmaktadır. Engel olmadığını belirten katılımcılar ise kadınların sigortalı iş imkânı azlığı ve eğitim engeline takıldığına, kadın para kazansa erkeklerin mutlu olacağına ve kadınların iş varsa çalışabildiklerine ancak evin de işini yapma durumlarının bulunduğuna dikkat çektikleri görülmüştür.

“**Çalışma Olanığı**” başlığı altında verilen katılımcı ifadelerinde (ss. 61-64) Bozyazı ilçesinde kırsal alanda katılımcıların bir kısmı (14 kişi) sigortalı iş imkânının olmadığını, diğer bir kısmı ise (11 kişi) iş imkânlarının kısıtlı olduğunu ve yevmiyeli

işlerin mevcut olduğunu belirtmiştir. İş imkânı olmasına karşın tercih etmeme sebeplerinde ise karşımıza kadınların eğitim eksikliği ve iş bulmakta zorlanmaları çıkmaktadır. İş imkânının olmaması ya da az olmasının ekonomik özgürlüğe ve yoksulluğa etkisinde katılımcılar özgürlüğü kısıtlayıcı ve yoksullaştırıcı olduğunu, kadınların yevmiyeli işlerde çalışmasının onlara ekonomik özgürlük sunmadığını belirtmişlerdir.

“**Sosyal Dışlanma**” başlığı altında verilen ifadelerde (ss. 64-65) katılımcıların yaşadıkları bölgede dışlanma yaşamadıkları ve bunun sebebinin bölge insanlarının samimi ve iyi olmaları, herkesin benzer maddi güçlere sahip olmaları ile ilişkilendirildiği ve değerlendirdiği, dışlanma yaşanması için ayıplı bir durumunun söz konusu olması gerektiğini vurguladıkları, ama buna rağmen katılımcılardan arasında 3 kişinin dışlanma yaşadığını belirttiği görülmüştür.

“**Kır-Kent Yoksulluk Algısı**” başlığı altında verilen ifadelerde (ss. 65-66) katılımcıların büyük çoğunluğu kentte yaşamış olsalar daha yoksul durumda olacaklarını düşündüğü, birkaç katılımcının ise kentte maddi olarak daha iyi durumda olacaklarını ama hem kırsalda hem şehirde yaşamının kendi içinde dezavantajlarının bulunduğu düşünüldükleri görülmüştür.

“**Bireysel Kaynaklar**” başlığı altında verilen ifadelerde (ss. 67-69) katılımcıların büyük çoğunluğu kendilerinde yoksullukla mücadele için potansiyel görmediklerini belirtmişlerdir ki, nedenlerini iş imkânlarının az olması, yaşlandığını düşünmesi, yeterli tarla bulunmaması, eşin çocuk bakımını üstlenmesini istemesi ve çalışmasını istememesi, şükretmeyi tercih etme şeklinde ifade etmişlerdir. Potansiyel gören katılımcılar ise eğitilmiş ve deneyimli, çalışma imkânının bulan kişilerden oluşmaktadır. Katılımcılardan bir kısmı ise elinden geleni yapmasına rağmen hayatında değişen bir şey olmadığı deneyimleriyle ümitsizliklerini dile getirmişlerdir.

“**Destek Görme**” başlığı altında verilen ifadelerde (ss. 70-71) katılımcıların büyük çoğunluğunun (17 kişi) SYDV harici başka yerden yardım almadığı, bir kısmının ise (6 kişi) birincil dereceden yakınlarından ve SYDV’den yardım aldığı görülmüştür. Kadınların birbirine ne derece de destek olduklarına ilişkin ise daha çok kadınların birbirine maddi değil manevi destek olabildiği, destek olabilenlerin ise benzer durumda desteğe ihtiyaç duyduğu ve bir kısmının ise çevresinden destek almadığı görülmüştür. Katılımcıların çevrelerinde kadınlara yönelik kuruluşlar varsa

bile çoğunluğunun (15 kişi) bu kuruluşları bilmediği, bir kısmı ise (10 kişi) kadın kuruluşu olmadığını ifade ettiği görülmüştür.

“**Sosyal Yardım Bilgisi**” başlığı altında verilen ifadelerde (ss. 70) katılımcıların tamamı yapılan sosyal yardımlar hakkında bilgi sahibi olduğu, sağlanan yardımların yeterliliğine ilişkin ise bir kısmının sağlanan yardımın yeterli bir kısmının da yetersiz ifade ettiği görülmüştür.

“**Devlet**” başlığı altında verilen ifadelerde (ss. 72-74) katılımcıların, kırsal kadın yoksulluğunun önlenmesi için devletin yapması gerekenleri kadınlara iş imkânlarının sağlamak, kız çocuklarını okutması gerektiği ve okuturken de eğitimini yarıda bırakanları takip etmek, sosyal yardımların arttırmak, halk eğitim kurslarını aktifleştirmek, kadınları destekleyici kurumlar açmak şeklinde ifade ettiği görülmüştür. Katılımcılardan bir kısmı ise (6 kişi) devletin yapması gerekeni yaptığını başka bir şey yapmasına gerek olmadığını belirtmiştir.

“**Yerel Yönetimler**” başlığı altında verilen ifadelerde (ss. 74-75) katılımcıların kırsal kadın yoksulluğunun önlenmesi için yerel yönetimlerin yapması gerekenleri belediyelerin pasif olduğuna atıf yaparak işe alımlarda kadınlara öncelik vermeleri gerektiği, kadınlara iş desteği sağlaması, belediyelerin de sosyal yardım yapması gerektiği, meslek edindirme kursları açması gerektiği şeklinde sıraladığı görülmüştür.

“**Sivil Toplum Kuruluşları**” başlığı altında verilen ifadelerde (ss. 75) katılımcıların bir kısmının (12 kişi) sivil toplum kuruluşlarının olmadığını ama olması gerektiğini düşündüğü, diğer bir kısmının (11 kişi) sivil toplum kuruluşları hakkında bilgi sahibi olmadığını görülmüştür.

“**Kadınlar**” başlığı altında verilen ifadelerde (ss. 76-77) katılımcıların, kırsal kadın yoksulluğunun önlenmesi için bireysel ve kuruluşlar veya dernekler olarak kadınların yapması gerekenleri eğitimlerine önem vermeleri, kadınların değişimin kendilerinde olduğunun farkına varmaları, zengin olan kadınların yoksul olanlara iş alanları açmaları şeklinde ifade ettiği görülmüştür.

“**Bireysel Otorite**” başlığı altında verilen ifadelerde (ss. 77-78) katılımcıların ellerinde otorite olması halinde kırsal kadın yoksulluğu için yapabileceklerini iş imkânları oluşturma, kız çocuklarını okutma, yoksullara sosyal yardım sağlama ve

yoksullara işe alımlarda öncelik verme, kadınlara özel bir kurum açma ve çiftçilikle uğraşan kadınlara destek verme şeklinde dile getirdikleri görülmüştür.

Yoksulluk nedenleri ve etkileri açısından karmaşık bir sorundur. Bireyler üzerindeki etkisi de farklılaşmaktadır. Bu yönüyle kadınların yaşadıkları yoksulluk sorunu ilk olarak “yoksulluğun kadınlaşması” kavramıyla literatürde yer almıştır. Yoksulluğun kadınlaşması kavramı kadınların toplumsal yaşamda hem kadın olmalarının getirdiği zorluklarla hem de yoksulluğun etkileriyle mücadelesini içermektedir. Sosyal hizmet mesleği de bir sorun alanı olarak kadınların yaşadığı yoksulluk sorununu ele almaktadır. Bu nedenle kırsal alanda kadınların karşılaştıkları yoksulluk sorunu sosyal hizmet mesleğinin aksiyon almasını gerektiren sorunlar arasındadır. Araştırma sonuçları göstermektedir ki Bozyazı kırsalında yoksul kadınlar hayatlarındaki erkekler tarafında kısıtlanmakta, değersiz görülmekte ve söz hakkı tanınmamaktadır. Bu durum kadınların toplumsal yaşamda toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Thompson’a göre (2001: 61) toplumsal cinsiyet eşitsizliği karşısında sosyal hizmetin amacı güçlendirmeye yönelik uygulamalar gerçekleştirmektir. Araştırma sonucunda geleneksel aile düzeni, ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle kırsalda kadınların toplumsal yaşama sosyal, toplumsal, ekonomik ve politik katılımlarının sekteye uğradığı görülmüştür. Tüm bu nedenlere kırsalın kendi içerisinde barındırdığı tarım ve hayvancılık dışında iş imkânlarının az olması, merkeze uzaklık nedeniyle eğitim sağlık, teknoloji gibi hizmetlere ulaşımın kolay olmaması da eklenince kadınlar dezavantajlı bir durumla olmaktadır. Kırsal alandaki kadınların katılımını engelleyen tüm bu nedenlerden dolayı kadınlar yoksulluk sorunuyla karşı karşıya kalmakta, yoksullukta baş etmek noktasında da güçsüzleşmektedir. Kadınların kırsaldaki durumunu çizen bu araştırmada sosyal hizmet mesleğinin kırsaldaki yoksul kadınlara neler sağlayabileceği üzerine düşünmek gerekmektedir. Kırsal alanın kendi has özellikleri de göz önünde bulundurularak mesleki uygulamaların geliştirilmesi, kadınların insan onuruna yaraşır toplumun refahına uygun bir hayat yaşayabilmeleri açısından önemlidir. Kırsalda yoksullukla karşı karşıya gelen kadınları çevreleri içerisinde değerlendirerek kırsalda kadınlara karşı olan eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, kırsalda kadınların yaşam şartlarının iyileştirilmesi, kadınların yoksullukla mücadelesinde yararına olacak sosyal refah politikalarının hayata geçirilmesi, kadınların sosyal, toplumsal, ekonomik katılımlarını engelleyen eğitim,

iş imkânı gibi kırsalda kadınların ihtiyaç duyduğu hizmetlerin kadınlar için ulaşılabilir olması için çalışılması, kadınları için kırsalın bir dezavantaj değil aksine avantaj olabilmesinin sağlanması gerekmektedir. Tüm bunları yaparken de sosyal hizmet uzmanları, kırsalın kendine özgü yerel problemlerini yine problemleri en iyi bilen ve çözüm kabiliyeti olan yerel yönetimlerce sorunun çözüme kavuşturulabilmesi için harekete geçirici, bağlantı kurucu gibi rollerle hareket etmesi kadınların yaşadığı yoksulluk sorunun nedenlerinin ortadan kaldırılması için önemlidir. Yerel yönetimlerle çalışmanın yanı sıra araştırma kapsamında da elde ettiğimiz kırsal alanda sivil oluşumlara ilişkin kadınların bilgisinin olmadığını da göz önünde bulundurduğumuzda sivil oluşumların önemi, sivil oluşumlarla sorunlara ne şekilde çözümler üretilebileceği hususunda bilgilendirici etkinliklerin yapılarak kamu/özel sektör ya da sivil toplum kurum ve kuruluşlarının sürece dâhil edilmesi kadınların yaşadığı yoksulluk sorunun çözümü için önemli bir adımdır.

Sosyal hizmetin bir bakış açısı olan feminist sosyal hizmet yaklaşımı ise kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması ve ortak paydada buluşmasını hedeflemektedir. Kadınların yaşadığı yoksulluğun nedenlerini kadın-erkek eşitliği bağlamında ele almaktadır. Kırsalda çalışan sosyal hizmet uzmanları kadınların yaşamış olduğu yoksulluk soruna karşı kadınların güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koyarak uygulamalar gerçekleştirmelidir. Kadınların güçlü yönleriyle baş etme becerilerini harekete geçirmeli yoksul sorunu karşı kadınları güçlendirmelidir. Kırsalın mekânsal olarak kadının hayatında çıkardığı zorlukları, kırsal aile yapılarını göz önünde bulundurmalı kadınları yoksulluğa iten nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik mesleki uygulamalar geliştirmelidir. Kadınların toplumsal yaşama katılımının önemli bir adımı olan kadınların hayatlarının her alanında kendi kararlarını verebilmelerini sağlamalıdır. Kadınların yaşamış olduğu yoksulluğun bireysel nedenleri olabileceği gibi sosyal nedenlerinin de olabileceğini göz önünde bulundurarak bu sosyal nedenlerin çözümlenmesi üzerine çalışmalıdır.

Araştırma kapsamında tespit edilmiş sonuçlar şöylece maddeler halinde özetlenebilir: Bozyazı kırsalında kadınların;

- Yoksulluk sorununu tecrübe ettiği,
- Kendilerini yoksul olarak tanımladıkları,
- Kadınlık rollerini toplumsal cinsiyet bağlamında kabullendikleri ve çalışma durumlarını da bu bağlamda değerlendirdikleri,

- Kırsal yaşamda kadınlar temel eğitim olanaklarına ulaşırsalar dahi iş ve meslek sahibi olmak adına mesleki kazanım elde etmek noktasında dezavantajlı konumda buldukları,
- Kırsal yaşamda geleneksel aile modelleri yaygın olduğu için kız çocuklarından evlenip aile kurmalarının beklendiği,
- Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kadınlardan beklenen ev işlerini yapması olduğu ve ailede haneye maddi kazanç sağlama görevi erkeklere verildiği için kadınların meslek sahibi olmalarının desteklenmediği,
- Kadınların eğitim düzeyleriyle yoksulluk yaşamalarını ters yönlü olarak ilişkilendirdikleri,
- Bozyazı kırsalında tarım ve hayvancılık dışında sigortalı iş imkânı kadınlar için yetersiz olduğu,
- Kadınların deneyimledikleri yoksulluk karşısında kendilerinde potansiyel görmedikleri,
- Yoksullukla baş etme mekanizmalarını yeterli görmedikleri,
- Kadınların sivil oluşumlara dair bilgilerinin sınırlı olduğu,
- Yoksulluk sorununa karşı devletten ve yerel yönetimlerden daha çok iş imkânı eksikliğini taleplerinin bulunduğu.

Tüm bu sonuçlar kırsal yaşamda kadınların deneyimlediği yoksulluk, feminist sosyal hizmet kuramının gelenek karşıtı tezlerine bir delil niteliği taşımaktadır.

ÖNERİLER

Kadınların kırsal alanda deneyimledikleri yoksulluk sorununun çözümü ve kadınların toplumsal yaşama ekonomik, toplumsal ve politik katılımını sağlamak adına;

- Kırsal alanda yaşayan kadınlara yaptıkları/yapabilecekleri ve ekonomik kazanç sağlayabilecekleri iş alanlarının oluşturulması
- Kırsal alanlarda halk eğitim kurslarının aktifleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi ve kadınların katılımının sağlanması
- Kırsal alanın kadınların ekonomik katılımı için bir dezavantaj değil avantaj olması için çiftçilikle uğraşan kadınlara özel destek paketlerinin oluşturulması

- Kırsal alanda hayatını devam ettiren ailelerin kız çocuklarını eğitim hayatına devam etmeme sebeplerinin araştırılması ve kız çocuklarının eğitim hayatlarının takibini sağlamak adına çalışmalar yürütülmesi
- Kırsalda kadınların sorunlarına yakından şahit olabilecek kurumlardan olan yerel yönetimlerin yoksulluk sorununun çözümü konusunda aktifleşmesinin sağlanması,
- Yerel yönetimlerce bölgenin kadınlarına ve bölgenin geçim kaynaklarına uygun iş alanlarının oluşturulması,
- Kırsal alanda yoksulluk yaşayan kadınların örgütlenmesinin sağlanması ve kadınların kendi potansiyellerinin farkına varabilmesi adına sivil toplum örgütlenmelerinin gerçekleştirilmesi,
- Kadınların değişimin kendilerinde olduğunun farkına varmalarının sağlanması adına feminist grup çalışması yürüterek kadın erkek eşitliği, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları ve ataerkillik- erillik toplum yapısı konularında tartışmalarını ve kadınların toplumsal hayattaki konumlarını yeniden değerlendirmelerinin sağlanması
- Kadınların yaşadıkları yoksulluk sorununu karşısında benlik saygılarını öz güvenlerini, yeterlik ve değerlik duygusunu arttırmak için kadınların sosyal hayattan nasıl etkilendiklerini değerlendirmeleri sağlanmasına yönelik etkinliklerin düzenlenmesi şeklinde sıralamak mümkündür.

7. KAYNAKÇA

- Abukan, B. (2019). Yoksulluk ve Kırsal Sosyal Hizmet. (Editör: F. Yıldırım). *Yoksulluk ve Sosyal Hizmet* içinde (283-303). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Aca. Z. (2018). *Doktora Tezi*. Türkiye’de Kamusal Sosyal Yardımların Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği Analizi: Bursa Örneği. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Bursa.
- Acar, H. (2001). Tek Ebeveynli Ailelere Yönelik Feminist Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 1(3), 13-25.
- Acar, H. ve Duyan, Ç. G. (2003). Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 1-19.
- Açıkgöz, R. (2010). Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme. *Yardım ve Dayanışma*, 1(2), 45-60.
- Agarwal, B. (1989). Rural Women, Poverty and Natural Resources Sustainance, Sustainability and Struggle for Change, *Economic and Political Weekly*, 24(43), 46-65.
- Akalin, R. (2018). *Yüksek Lisans Tezi*. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeye Sahip Kadınların Yoksullukla Baş Etme Stratejileri ve Yaşam Mücadelesi Üzerine Nitel Bir Araştırma: Ümraniye Örneği, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. İstanbul.
- Akçakaya, M. (2009) *Yüksek Lisans Tezi*. Türkiye’de Bölgesel Yoksulluk. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2002). Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri. (Editör: C.C. Aktan), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Alcock P., (1997). *Understanding Poverty*. London: Macmillan Press Ltd.
- Alpaydın, Y. (2008). Türkiye’de Yoksulluk ve Eğitim İlişkileri, *İLEM*, 3(3), 49-64.
- Andreotti, A. ve Mingone, E. (2014). *İtalya’da Kadın İstihdamının Modernizasyonu: Tek Ülke İki Seyir*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arat, N. (1986). *Kadın Sorunu*. İstanbul Say Yayınları.
- Arora, D. (2015). Gender Differences in Time Poverty in Rural Mozambique, *Review of Social Economy*, 73(2), 196-221.
- Arpacıoğlu, Ö. (2012). *Yüksek Lisans Tezi*. Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Arslan, Ü. (2011). Siyasi İstikrarsızlık ve Ekonomik Performans: Türkiye Örneği. *Ege Akademik Bakış*, 11(1), 73-80.

- Avşar, A., T. (2013). *Doktora Tezi*. Kırsal Alanda Kadınların Cinsiyete Dayalı İşgücüne Katılımlarının Toplumsal Değişim Açısından Ele Alınması: Antakya (Hatay) Kent Merkezine Yakın İki Farklı Köy Araştırması. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Adana.
- Balkan, N. (2017). *Yüksek Lisans Tezi*. Kadın Yoksulluğu ve Yoksulluğun Kadınlaşması: Kırklareli İlinde Bir Alan Araştırması, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Kırklareli.
- Bardasi, E. ve Wodon, Q. (2006). Measuring Time Poverty And Analyzing Its Determinants: Concepts And Application To Guinea, *Economics Bulletin*, 10(12), 1-7.
- Barker, L. R. (1999). *The Social Work Dictionary*. NASW Press.
- Baruch, G. K. ve Barnett, R. (1986). Role Quality, Multiple Role Involvement, And Psychological Well-Being In Midlife Women. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3), 578-585.
- Becker, G. S. (1985). Human Capital, Effort, And The Sexual Division Of Labor. *Journal of Labor Economics*, 3(1), 33-58.
- Bell, H. (2012). *Feminizm Herkes İçindir*. İstanbul: Bgst Yayınları.
- Beydili, E., Yıldırım, B. ve Demiröz, F. (2013). Sosyal Hizmet Perspektifinden Feminizm Üzerine Bir Gözden Geçirme: Kadın Çalışmalarında Erkek İş Birliği. Aile ve Kadın Sempozyumu. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Bıçkılı, D. (2011). Türkiye Kırsalında Yoksulluk Sorunu: Çanakkale Kocalar Köyü Örneği. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 161-180.
- Bilen, M. ve Çalışır, M. (2013). Türkiye’de Yoksulluk Tuzağının Politik Belirleyicileri, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 321-345.
- Bradshaw S. ve Linneker B. (2003), “Challenging Women’s Poverty” Erişim Adresi: <http://www.progressio.org.uk/sites/default/files/Challengingwomens-poverty.pdf>, (Erişim: 14.12.2022).
- Bridge. (2001). Briefing Paper On The Feminization Of Poverty. <http://www.bridge.ids.ac.uk/sites/bridge.ids.ac.uk/files/reports/femofpov.pdf>, (Erişim: 01.06.2023).
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20(1), 53-65.
- Candan, E. ve Günel Özalp, S. (2015). Türkiye’de Tarımda Kadın Emeği. Türkiye Tohumcular Birliği Dergisi, *TÜRKTOP*, 4(16), 10-12.
- Candan, E. ve Özalp, G. S. (2013). Tarımda Kadın Emeği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 19(1), 93-101.
- Castells, M. (2000). *Ağ Toplumunun Yükselişi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chamberlain, P. (2017). *The Feminist Fourth Wave Affective Temporality*. Switzerland: Springer International Publishing.

- Cihangir, E. Demirhan, Ö. ve Şeremet, M. (2020). Kırsal Turizm Potansiyelinin Ortaya Çıkarılmasında Kırsalda Kadının Durumuna Bir Bakış: Van Otlu Peyniri Üretimi Örneği, *International Journal Of Geography and Geography Education*, 42, 199-222.
- Çağatay, N. (1998) *Gender and Poverty, Social Development and Poverty Elimination Division Working Paper 5*, New York: UNDP.
- Çaha, Ö. (1994). *Feminizm ve Sivil Toplum*. İstanbul: Birikim Yayınevi.
- Çaha, Ö. (1996). *Sivil Kadın*. Ankara: Vadi Yayınevi.
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal Dışlanma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 83-104.
- Çakır, Ö. (2008). Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31, 25-47.
- Çelik, G. (2017). Varoluş Felsefesi, Varoluşçu Terapi ve Sosyal Hizmet, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 417-439.
- Çiçek, B. D. (2018). *Yüksek Lisans Tezi*. Kadınların Yoksulluk Deneyimi ve Baş Etme Stratejileri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel İncelemeler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çifçi, G. E. ve Gönen, E. (2011). Sosyal Hizmet Uygulamalarında Etik Karar Verme Süreci, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 22(2), 149-160.
- Çoban, S. (2018). Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi. (Editör: Filiz Yıldırım). içinde Yoksulluk ve Sosyal Hizmet (s. 23-41). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Dağlı, A. ve Akıllı, A. (2022). Hayvansal Üretim Faaliyetlerinde Kadın İşgücünün Rolü: Eski İlçesi Örneği, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 56-70.
- Daley, M. R. (2010). A Conceptual Model For Rural Social Work. *Contemporary Rural Social Work*, 2(1), 1-7.
- Dansuk, E. (1997). *Uzmanlık Tezi*. Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla Ölçülmesi, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Ücretler ve Gelirler Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açısından İncelenmesi, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(511), 12-27.
- Doğan, E. (2014). *Uzmanlık Tezi*. Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi. Ankara: Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- Dominelli, L. (2002). *Feminist Social Work Practice*. New York: Palgrave Macmillan.
- Donovan, J. (2015). *Feminist Teori*. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- DPT. (2001). Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Erişim Adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Gelir-Dagiliminin-Iyilestirilmesi-ve-Yoksullukla-Mucadele-OIK-Raporu.pdf>, (Erişim: 04.10.2023).

- Durgun, Ö. (2011). Türkiye’de Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 6(1), 143-154.
- Duyan, Ç. G. (2010). Yoksulluğun Kadınlığı: Altındağ Örneği. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 6(22), 19-29.
- Duyan, V. (2003). Sosyal Hizmetin İşlev ve Roller. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(2), 1-22.
- Duyan, V., Sayar, Ö.Ö. ve Özbulut, M. (2008). *Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Ecevit, M. ve Ecevit, Y. (2002). *Kırsal Yoksullukla Mücadele: Tarımda Mülksüzleşme ve Aile Emeginin Metalaşması, Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*. Ankara: TODAİE.
- Ecevit, Y. (2003). Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir? *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 83-88.
- Ecevit, Y. ve Türkyılmaz, S. (2002). Kentlerde Kadın Yoksulluğuna Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla Yaklaşım: Kavramsal ve Metodolojik Vurgular, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü, 26. Kolokiyumu, 6-8 Kasım, 2002, Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası.
- Eldrege, E., A. (1991). Women İn Production: Theeconomic Role Of Women İn Nineteenth-Century Lesotho. *Journal Of Women İn Culture And Society*, 16(4), 707-731
- Erdoğan, N. (2002). Giriş: Yoksulları Dinlemek, Yoksulluk Halleri. (Editör: Necmi Erdoğan). *Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı Yayınevi.
- Ergül, Ş. (2004). Yoksulluk Sağlık İlişkisi ve Hemşirelik Yaklaşımı. *Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8(2), 95-104.
- Ersoy, M. ve Şengül, T. (2002). *Kente Göç ve Yoksulluk-Diyarbakır Örneği*. Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Ersöz, G. A. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eştürk, Ö. ve Kılıç, A. (2016). Türkiye Kırsalında Kadın Yoksulluğu. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3, 143-153.
- Fabiyi, E.,F. ve Akande, K. E.(2015). Economic Empowerment for Rural Women in Nigeria: Poverty Alleviation through Agriculture, *Journal of Agricultural Science*, 7(9), 236-241.
- Featherstone, B. (2001). Where To For Feminist Social Work. *Critical Social Work*, 2(1).
- Gaag, D.V. N. (2018). *Feminizm*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Genç Y, Solmaz U. ve Akalın, H. (2019). Erkeğin Başarı Trendinde Kadının Yeri ve Feminist Sosyal Hizmet Kuramı Açısından Değerlendirilmesi. *ADAM AKADEMI Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 229-265.
- Gerşil, G. (2015). Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 22(1), 151-181.

- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2012). Ulusal Eylem Planı (2012- 2016)”, “Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi, Erişim Adresi: https://www.kuzka.gov.tr/dosya/kirsal_alanda_kadinin_guclendirilmesi_eylem_plani_2012-2016.pdf, (Erişim: 18.09.2023).
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji*. İstanbul: Ayraç Yayınları.
- Ginsberg, L. H. (1970). Editorial Notes: Rural Social Work. *Social Casework*, 167-169.
- Goldberg, G. S. ve Kremen, E., (1990), *The Feminization of Poverty Discovered in America*. Newyork: Greenwood Press.
- Goldman, E. (2006). *Dans Edemeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Gökçe, O. (1996). Tarımsal Faaliyetler Açısından Kemalpaşa Örneği ile Köy Kadını. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, 4–6 Eylül, Cilt:2, s: 288–293, Adana.
- Gökdayı, İ. (2012). *Doktora Tezi*. Türkiye’de Kırsal Yoksulluk ve Anamas Yöresi Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Anabilim Dalı: Ankara.
- Gökkaya, B. V. (2014). Cam Tavan, Kadın ve Ekonomik Şiddet, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 26, 371-383.
- Göktaş, S. (2019). *Yüksek Lisans Tezi*. Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir Alan Araştırması: Kars Örneği, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı. Kars.
- Gutierrez, L. (1991). Empowering Women Of Color: A Feminist Model. (Editör: M. Bricker-Jenkins, N. Hooyman, and N. Gottlieb). *Practice In Clinical Settinsce*. (içinde 199-217). California; Sage Publications.
- Gülçubuk, B. ve Yasan, Z. (2010). İşsizlik Yoksulluk ve Göç Kıskaçında Kırsal Alanda Kadın Emegi. (Editör: Füsün Çoban Döşkaya). *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Değişim ve Güçlenme Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi* (s. 90-97) içinde İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Gümüş, E. (2010), “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Öneriler”, SETA Analiz, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Erişim adresi:https://www.researchgate.net/publication/251311602_Turkiye'de_Sosyal_Guvenlik_Sistemi_Mevcut_Durum_Sorunlar_Ve_Oneriler, Erişim tarihi: 19.09.2023.
- Gündoğan, N. (2003). *Yoksullukla Mücadelede İstihdam Politikalarının Rolü ve Önemi: Yoksulluk*, İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Güneş, F. (2009). Kentsel Yoksulluk/Dışlanma (Mi), Göç ve İstihdam: Eskişehir’de Belediyeden Yardım Alan Haneler. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1(18), 449-471.
- Hablemitoğlu, Ş. (2001). Kırsal Kesimde Kadınların Güçlenmesi ve “Bilgi” Arasındaki İlişki. *Çiftçi ve Köy Dünyası*, 16 (203), 17-19.
- Hamamcı, E. D. E. (2021). Erzurum’da Kadın Yoksulluğu ve Sosyoekonomik Yansımaları. *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 65-88.

- Haralambos, M. (1985). *Sociology Themes and Perspectives*. United States: University Tutorial Press.
- Harlak, H. (2000). *Önyargılar Psiko-Sosyal Bir İnceleme*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Hayran, K. M. (2023). *Yüksek Lisans Tezi*. Kırsal Alanda Kadınların Sosyal Konumunun Değerlendirilmesi: Hizan Örneği, Muş Alpaslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Muş.
- Heywood, A. (2014). *Küresel Siyaset*. Ankara: Adres Yayınları.
- Hooks, B. (2012). *Feminizm Herkes İçindir*. İstanbul: Bgst Yayınları.
- IFSW ve IASSW. (2014). Global Definition of Social Work. Erişim adresi: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> (Erişim: 14.06.2023).
- Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. M. (2013). *Nöbetleşe Yoksulluk (Sultanbeyli Örneği)*. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Karakoyun, İ. (2013). Sosyal Yardımlar ve Yoksulluk, *Karacadağ Bölgesel Kalkınma*, 3(4), 23- 26.
- Karasar, N. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler ve Teknikler. Ankara: Nobel Akademi.
- Kardam, F. ve Yüksel, İ. (2004). Kadınların Yoksulluğu Yaşama Biçimleri: Yapabilirlik ve Yapabilirlikten Yoksunluk. *Nüfusbilim Dergisi*. 26, 45-72.
- Kasap F, Eroğlu D. (2021). Kırsal Kadın Örgütlenmesinin Yarattığı Güçlenme Dinamiği: Ravandalı Kadınlar Derneği, *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 54-63
- Kaya, Ç. R. (2022). *Yüksek Lisans Tezi*. Diyarbakır'da Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı Programı. Elazığ.
- Kaynak, Ç. R. (2017). Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 252-260.
- Keleşoğlu, F. (2021). Güçlendirme Yaklaşımı Bağlamında Sosyal Dışlanma.(Ed: Fatih Altun). Güncel Sosyal Politika Tartışmaları içinde (s.199-217). Ankara. Gazi Kitapevi.
- Khan, M. H. (2000). *Rural Poverty in Developing Countries: Issues and Policies*, IMF Working Paper.
- Kızılaslan, N. ve Demigan, Z. (2021). Kadınların Çalışmasına Yönelik Tutum ve Cinsiyet Rollerini (Çorum İli Merkez Köyler Örneği), *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 10(3), 23-37.
- Kızılaslan, N. ve Yamanoğlu, A. (2010). Kırsal Alanda Kadınların Tarımsal Üretime ve Aile İçi Kararlara Katılımı: Tokat İli Örneği, *The Journal of International Social Research*, 3(13), 154-166.
- Kızılgöl, Ö. (2008) Yoksulluğun Belirleyicileri: Türkiye Örneği. *Finans Politik& Ekonomik Yorumlar*, 45(526), 79-92.

- Kolay, H. (2015). Kadın Hareketlerinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları. Nisan. Sayı. 3. EMO Kadın Bülteni.
- Korkmaz, A. ve Tüfekçi, U. N. (2007). Çalışma Hayatında Tarımda Kadın ve Sorunları: Ağlasun İlçesi Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1), 37-61,
- Korkmaz, S. ve Alkan, H. (2015). Orman Köylerinde Kadının Toplumsal Yaşamdaki Rolü, Isparta Orman İşletme Şefliği Örneği, *Turkish Journal Of Forestry*, 16(2), 141-151.
- Kulak, E. (2011). *Uzmanlık Tezi*. Tarımsal Üretim Süreçlerindeki Değişimin Kırsal Alanda Kadın İstihdamına Etkileri. 1980 Sonrası Gelişmeler. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Kundu, A. (1994). Poverty and Planning. *Economic and Political Weekly*, 29(26), 1569-1572.
- Kutlar, İ., Kızılay, H. ve Turhanoğulları, Z. (2013). Kırsal Alanda Kadınların İşgücüne ve Kararlara Katılımını Etkileyen Sosyoekonomik Faktörlerin Belirlenmesi: Burdur İli Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 26(1), 27-32.
- Limanlı, Ö. (2015) Intertemporal Poverty in Turkey. *Procedia Economics and Finance*, 30, 487-497.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Michel, A. (1993). *Feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- OECD. (2001). Poverty Reduction. Erişim Adresi: https://www.oecd-ilibrary.org/development/poverty-reduction_9789264194779-en
- Oktik, N. (2008). *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları*. İzmir: Yakın Kitabevi.
- Olhan, E. (2011). Türkiye’de Kırsal İstihdamın Yapısı. Erişim adresi: <https://media.iskur.gov.tr/13498/turkiyede-kirsal-istihdam-in-yapisi.pdf>, (Erişim: 19.09.2023).
- Ökten, Ş. ve Tüysüz, S. (2017). Kırsal Kalkınma ve Kadın Yoksulluğu: Şanlıurfa Harran Örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 381-404.
- Önder, N. (2013). Türkiye’de Kadın İş Gücünün Görünümü, *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 1(1), 35-61.
- Özbek, Ç. ve Köşk, U. (2018). Yeniden Üretim Döngüsü İçinde Kadın Göçmenler, *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 1(1), 39-58.
- Özdemir, G., Yılmaz, E., Unakıtan, G., Yılmaz, İ. ve Keskin, G. (2019). Kırsalda Geleneksel Gıda Üretiminde Kadınların Örgütlenme Yaklaşımları, *Mustafa Kemal Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 24(3), 253-259.
- Özgüler, V. C. (2014). *Gelir, Servet ve Yoksulluk*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Özmete, E. (2012). Kırsal Kalkınma İçin Kadınların Güçlendirilmesi: Sosyal Hizmet Modelleri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 117-128.
- Öztürk, Ş. (2008). Kırsal Yoksulluk ve Neoliberal Ekonomi Politikaları, *Journal Of International Social Research*, 1(5), 605-634.

- Özveri, D. (2009). *Feminist Teorinin Gelişim Sürecinde Uluslararası İlişkilere Bakışı Üzerine Kısa Bir Değerlendirme*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Payne, M. (2005). *Modern Social Work Theory*. Chicago: Lyceum Boo.
- Pearce, D. (1978). The Feminization of Poverty: Women, Work and Welfare, The Urban & Social Change – Review Special Issue on Women and Work, 11(1), 28-36.
- Pire, Ö. (2011). *Yüksek Lisans Tezi*. Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Politika Programları: Isparta İli Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Pugh, R. ve Cheers, B. (2010). *Rural Social Work: An International Perspective*. Portland: Policy Press.
- Ravallion, M. (1996). Issues in Measuring and Modcling Poverty. *Economic Journal*, 106(438), 1328-1343.
- Rowbotham, S. (1994). *Kadınlar Direniş ve Devrim*. İstanbul: Payel Yayınları.
- Rowbotham, S. (2011). *Kadının Gizlenmiş Tarihi*. İstanbul: Payel Yayınları.
- Sancar, S. (2008). Türkiye’de Kadınların Siyasal Kararlara Eşit Katılımı, *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 173-184.
- Sanik, M. M. ve Stafford, K. (1996). Children's Time İn Household Work: Estimation İssues. *Journal of Family and Economic Issues*, 17, 313-325.
- Sapançalı, F. (2005). Avrupa Birliği’nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 6(3), 51-105.
- Sargutan, A. E. (2006). *Sosyal Politika Bilimi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Sarı, G. (2019). Kırsaldan Kente Yeniden Üretilen Kadının Konumu: İstanbul Ve Bartın Üzerine Bir İnceleme. *Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 11-24.
- Sarısoy, İ. ve S. Koç. (2010). Türkiye’de Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi. *Maliye Dergisi*. 158, 326-348.
- Schiller, B. R. (2004). *The Economics of Poverty and Discrimination*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Sen, A. (2004). *Özgürlükte Kalkınma*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Sennett, R. (2005). *Saygı, Eşit Olmayan Bir Dünya ’da*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Seyyar, A. (2003). *Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele*. Yoksulluk. İstanbul: Deniz Feneri Derneği Yayınları.
- Sheafor, B. ve Charles R. Horejsi. (2002). *Techniques And Guidelines For Social Work Practice*, New York: Pearson Education.
- Sheafor, B.W. ve C. J. Horejsi, (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*. Ankara: Nika yayıncılık.
- Sirman, N. (1991). Gelişme Sürecinde Kırsal Kesim Kadını Yaklaşımlar Ve Sorunlar, Kırsal Kesimde Kadının Statüsü: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Aralık 1990, ILO-TKV Danışman Toplantısı Raporları, Ankara, 16-29.

- Smith, A., ve Douglas, M. (1990). *Empowerment As An Ethical Imperative*. New York: Springer Publishing.
- Smith, B. (1980). Racism and Woman's Studies. *Frontiers. A Journal of Women Studies*, 5(1), 48-50.
- Şahin, H. (2007). *Türkiye Ekonomisi*, Bursa: Ezgi Yayınları.
- Şahin, T. (2009). *Uzmanlık Tezi. Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü*, Ankara.
- Şahinli, M. A. ve Şahbaz, N. (2013). Tarımda Kadın İstihdamı: Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılık Durumu, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2013(2), 85-103.
- Şavran, G. T. (2018). Örneklem Seçimi ve Ölçüm (Editör: Temmuz Gönç Şavran) Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri. (içinde s. 144-180). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Şener, Ü. (2009). Kadın Yoksulluğu, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, 1-11.
- Şener, Ü. (2012). Kadın Yoksulluğu. *Mülkiye Dergisi*, 36(4), 51- 67.
- Şengül S. ve Fisunoğlu H. M. (2012) Adana Kentsel Kesiminde Yoksulluk ve Yoksulluğun Belirleyicileri. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 27, 59-84.
- Şenses, F. (2002). Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şenses, F. (2009). Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2019). Araştırma Modelleri. (Editör: Ali Şimşek). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri İçinde (80-107). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri, *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), 163-175.
- Taş, H. Y. ve Özcan, S. (2012). Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma. *International Conference on Eurasian Economies*. 423-430.
- Taş, H. Y. ve Özcan, S. (2013). *Türkiye’de İç Göçün Yoksulluğa ve İstihdama Etkileri*. International Conference On Eurasian Economies. Ankara: Beykent Üniversitesi.
- TBMM. (2018). Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ve Kırsalda Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Konulu Komisyon Raporu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, Erişim Adresi: <https://komisyon.tbmm.gov.tr/dosyalar/KIRSAL%20ALANDA%20KADINI%20G%C3%9C%C3%87LEND%C4%B0R%C4%B0LMES%C4%B0%20RAPORU.pdf>, (Erişim: 23.09.2023).
- Tekeli, Ş. (1988). *Kadınlar İçin Yazılar*. İstanbul: Alan Yayınları.
- Thompson, N. (2014). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak*. Ankara: Dipnot Yayınları.

- Topalhan, T. ve Yeşilkaya, F. (2017). Kadın Yoksulluğunu Belirleyen Faktörlerin Panel Veri Analizi ile Belirlenmesi, *Karatahta İş Yazıları Dergisi*, 9, 55-82.
- Topgül, S. (2013). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 14(1), 277-296.
- Tunç, M. (2013). Feminist Grup Çalışması: Temeli, Kapsamı ve Süreci, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 24(2), 209-230.
- Turgut, A. Ş. (2019). Türkiye’deki Gelir Eşitsizliğinin Toplumsal Cinsiyet, Kadının İstihdamı ve Kadın Yoksulluğu Açısından Değerlendirilmesi, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(38), 315-329.
- TÜİK. (2023). İstatistiklerle Kadın. Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-Kad%C4%B1n-2022-49668&dil=1#:~:text=az%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC-%C4%B1%20i%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC%20ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1%20sonu%C3%A7lar%C4%B1na%20g%C3%B6re%202021%20y%C4%B1%C4%B1nda%2015%20ve%20daha,ise%20%62%2C8%20oldu.>
- Ulkan, Ş. (2022). *Yüksek Lisans Tezi*. Kırsal Kadın Emeginin Kullanım Biçimlerinin Dönüşümü: Manisa İli/ Karayenice Köyü Örneği. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı. Manisa.
- Ulu, S. A. (2021). İnsan Hakları Bakış Açısı ile Türkiye’de Yoksulluk İstatistikleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Emek ve Toplum Dergisi*, 10(28), 537-555.
- Ulutaş, Ü., Ç. (2009). Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek, *Çalışma ve Toplum*, 2, 25-40.
- UNDP. (1997). İnsani Gelişme Raporu. Erişim Adresi: <file:///C:/Users/grund%C4%B1g/Downloads/NHDR-1997-TR.pdf>, Erişim Tarihi: 04.10.2023.
- Üstün, N. (2007). *Yüksek Lisans Tezi*. Sivas’ta Yoksulluk, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Sivas.
- Vargı, S. (2005). Tüketim Toplumunda Yoksul Olmak. *Türk-İş Dergisi*, 370, 112-114.
- Walby, S. (2016). *Patriyarka Kuramı*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Walters, M. (2005). *Feminizm*. İstanbul: Dost Kitabevi.
- WEF. (2022). Global Gender Gap Report. Erişim Adresi: <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2022/>, Erişim Tarihi: 04.10.2023.
- Yalçın, M. (2020). *Doktora Tezi*. Kadın Yoksulluğunun Güçlendirme Yaklaşımı Odağında İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Ankara.
- Yalçın, N. (2008). *Yüksek Lisans Tezi*. Sivil Toplum Kuruluşları ve Yoksulluk. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Aydın.

- Yar, F. (2015). *Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk*. Ankara: Global Politika ve Strateji Enstitüsü.
- Yaşar, M. R. (2016). Yoksulluk, Akademik Başarı ve Kültürel Sermaye İlişkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 202-237.
- Yerli, D. G. (2022). *Doktora Tezi*. Modern Dünya Sistemi Kuramı Perspektifinden Sosyal Değişme ve Kırsal Yoksulluk: Sakarya İli Örneği. Sakarya Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı. Sakarya.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Kitapevi.
- Yıldırım, S. (2014). Sosyal Dışlanma ve Avrupa Birliği Yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 91-108.
- Yıldırım, S. (2021). Ayrımcılık Temelli Dışlanma: Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadınlar, *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 11(2), 321-346.
- Yıldız, R. ve Erdurak, Y. (2021). Sosyal Sağlık Bileşeni Olarak Sosyal Destek ve Ailenin Rolü. *Amenon Muş Alpaslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 593-600.
- Yıldız, R. (2021). İnsan Değeri Üzerine Farklı Yaklaşımlar. (Editör: Recep Yıldız). *Sosyal Hizmet Çalışmaları 2 – İnsan Değeri ve Değerlemeleri* içinde, (s. 9-30). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Yılmaz, S. (2006). *Yüksek Lisans Tezi*. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Savaşım Politikaları İçindeki Yeri: Eskişehir Örneği. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Zastrow, C. (1994). *Practice of Social Work*. London: Wadsworth Publishing.
- Zastrow, C. (2014). *Sosyal hizmete Giriş*. Ankara: Nika Yayınevi.

8. EKLER

Ek 1: Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT FORMU

Mülakat Öncesi Bilgilendirme

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda yürütülen ve "Feminist Sosyal Hizmet Bağlamında Kadın Yoksulluğunun Değerlendirilmesi" adlı tez çalışması için gerçekleştirdiğim bu saha araştırmasında mülakat yapmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim.

Bu çalışma, kırsal alanda yaşayan yoksul (kendini yoksul tanımlayan) kadınların toplumsal cinsiyet bağlamında genel özellikleri, yoksullukla bağlantılı deneyim ve görüşleri ile yoksullukla baş etme mekanizmalarını anlamayı amaçlamaktadır.

Bu mülakatta size yöneltilen soruları cevaplayıp cevaplamamak tamamıyla sizin tercihinize bağlıdır. Bu Vereceğiniz tüm bilgilerin gizliliği korunacaktır; bilgiler sadece bilimsel amaçlar için kullanılacak, üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Mülakat sırasında görüşmemize ara vermek istediğinizde bu durumu bildirebilirsiniz. Mülakat sırasında çalışmaya katılmaktan vazgeçmeye karar verdiğinizde görüşmemiz sonlandırılacaktır.

Hürü AKALIN

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık
Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans
Öğrencisi

Mülakat Soruları

Katılımcının,

Rumuzu _____

Yaşadığı Yer: (İlçe:) Köyü

Mülakata ilişkin bilgiler:

1. Mülakatın yeri:
2. Mülakatın tarihi:
3. Mülakatın başlama saati:
4. Mülakatın bitiş saati:

A. Kendisiyle Mülakat Yapılan Bireyin Sosyo-Demografik Özellikleri

Yaş						
Yaşanılan İlçe						
Medeni Durumu						
Çocuk Sayısı						
Hane Halkı Geliri (Ortalama)						
Mülk	Tarla ()	Bahçe-Bağ ()	Ev ()	Traktör ()	Taksi ()	Büyük-Küçük Baş Hayvan ()
Hanede İcra Edilen Meslekler						
Yaşanılan Aile Üyeleri						
Kaç yaşında ve ne şekilde evlendiniz?						

B: Kırsal Alanda Yaşayan Yoksul Kadınların Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Özellikleri

1. Yaşadığınız köyde/beldede kadın olmayı nasıl tanımlarsınız?
2. Siz ve eşiniz ailede hangi görevleri üstleniyorsunuz? Böyle bir ayrımın kesin sınırları var mı?
3. Yaşadığınız köyde/beldede ve siz ailenizde erkek ve kadının eşit olduğunu düşünüyor musunuz?
 - Eşit olmadığını düşünenler için; sebepleri nelerdir, örnek vererek anlatır mısınız?
 - Tüm katılımcılar için; Yaşadığınız köyde/beldede kız çocuk-erkek çocuk ayrımı var mı, varsa kız çocuklarından beklenen nedir?

C: Kırsal Alanda Yaşayan Yoksul Kadınların Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yoksulluk Deneyimleri ve Düşünceleri

4. Kendinizi neden yoksul olarak tanımlıyorsunuz, ne olsaydı yoksul olmazdınız?
5. Eğitim düzeyiniz nedir? Eğitim hizmetlerine erişebilseniz, yine yoksul olur muydunuz? Sizce eğitim ile yoksulluk arasındaki ilişki nedir?
6. Yaşadığınız köyde/beldedeki erkek-kadın algısı, sizce kadınların yoksulluğunu arttıran bir sebep mi? Şayet sebep ise sizce bu konuda neler yapılabilir?
7. Yaşadığınız köyde/beldedeki erkek-kadın zihniyeti, kadınların çalışmasının önünde engel mi? Engel ise sizce çözüm nedir?
8. Yaşadığınız bu kırsal alanda veya dışında bir iş (maaşlı veya kendi işyerinizde) imkânınız var mı?
 - Varsa niçin tercih etmediniz? Bir meslek sahibi olmak istemez miydiniz?
 - Böyle bir imkân yoksa veya az ise bu durum sizce kadının ekonomik özgürlüğünü ve yoksulluğunu ne derece etkilemektedir?
9. Gündelikli veya ücretli işlerde çalışan kadınlar için;
 - Yaptığımız işlerde emeğinizin karşılığını aldığınızı düşünüyor musunuz? Bu işlerin yoksulluk ile bağlantısını nasıl kurarsınız?
10. Yaşadığınız köyde/beldede yoksul olduğunuz için dışlanıyor musunuz?
 - Dışlanıyorsanız, sizce sebebi ne?
 - Dışlanıyorsanız, sizce sebebi ne?
11. Kentte yaşasaydınız, yine buradaki gibi yoksul mu olurduz? Kır ve kent yaşamını yoksulluk bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz?

D: Kırsal Alanda Yaşayan Yoksul Kadınların Yoksullukla Baş Etme Mekanizmaları

12. Yoksullukla mücadele için kendinizde bir potansiyel görüyor musunuz? Görüyorsanız bunun kaynağı nedir? Görmüyorsanız nedir?
13. Yoksulluk sorununun giderilmesi için;
- Anne-baba-kardeş-dede-nene gibi birincil dereceden yakınlarınızdan;
 - Akrabalarınızdan;
 - Arkadaş-dostlardan;
 - Çevrenizdeki kadınlardan;
 - Devletten (herhangi bir kurumundan);
 - Sivil toplum kuruluşlarından (vakıflar, yardım dernekleri, cemaatlerden...) herhangi bir destek aldınız mı, şu an almaya devam ediyor musunuz?
14. Yoksulluk sorununun giderilmesi için yapılan yardımlar hakkında ne biliyorsunuz?
- Bilgin yok ()
 - Bilgi sahibiyim () ve bir yardım alıyorum ()
 - Şayet bir yardım alıyorsanız, yeterli mi?
15. Çevrenizdeki kadınların birbirine ne derece de destek olduğunu düşünüyorsunuz?
- Çevrenizde kadınlara yönelik kuruluşlar var mı?
() Var () Yok () Ben bilmiyorum
- Var diye katılımcılar için;*
- ✓ Bu kuruluşlarca gerçekleştirilen etkinliklere katılıyor musunuz?
() Evet () Hayır
 - ✓ Bu etkinliklerin kadın yoksulluğuna etkisi olduğunu (azaltıyor-azaltmıyor) düşünüyor musunuz?
16. Yoksullukla baş edebilmek için yukarıdaki seçeneklerden başka siz neler yapıyorsunuz? Şu ana kadar ki baş etme mekanizmalarınız sizce yeterli mi?
17. Sizce kadınların yaşamış olduğu yoksulluğun giderilmesi için;
- Devletin,
 - Yerel yönetimlerin,
 - Sivil toplum kuruluşlarının,
 - Kadınların (bireysel ve kuruluşlar/dernekler olarak) yapması gerekenler nelerdir?
18. Sizin elinizde bir otorite olsa, kadın yoksulluğu ile ilgili neyi değiştirmek isterdiniz?

Ek 2: Etik Kurul İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 27.04.2023-389

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SAĞLIK BİLİMLERİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
TOPLANTI TUTANAĞI

GÜNDEM: Doç. Dr. Recep YILDIZ'ın 2023-68 numaralı başvurusunun değerlendirilmesi

KARAR: Etik Kurulumuzun 13.04.2023 tarihinde saat 14.00'te yapılan 2023-4 sayılı toplantısında Doç. Dr. Recep YILDIZ danışmanlığında Hüri AKALIN tarafından yürütülmesi planlanan 2023-68 başvuru sayılı " **Feminist Sosyal Hizmet Bağlamında Kadın Yoksulluğunun Değerlendirilmesi** " konulu çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

	Prof. Dr. Serap ALTUNTAŞ Komisyon Başkanı	
Doç. Dr. Yıldı Arzu ABA	Doç. Dr. Latife UTAŞ AKHAN	Doç. Dr. Cennet GÖLOĞLU DEMİR
Dr. Öğr. Üyesi Burçin AKÇAY	Dr. Öğr. Üyesi Yasemin KUNDURACI	

Pin Kodu :59842

Belge Doğrulama Adresi: <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5658&eD=BSR44NP5E3>

Adres:Yeni Mahalle Şehit Astsubay Mustafa Soner Varlık Caddesi
No:77 Bandırma/BALIKESİR
Telefon:02667170117 Faks:02667170030
e-Posta: sagbiletik@bandirma.edu.tr
Kep Adresi: bandirmaonyedileyul@hs01.kep.tr

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5658&eD=BSR44NP5E3&eS=389> adresinden yapılabilir.

Ek 3: Kurum İzni

T.C.
BOZYAZI İLÇESİ
SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI BAŞKANLIĞI

SAYI : SYDV/33.04/01.99- 102
KONU :Hürri Akalin tez çalışması Hk.

16.02.2023

Hürri AKALIN
İstiklal Mah. 391 Sk. No:713 Serdivan/SAKARYA

İlgi: 692 sayı ve 09.02.2023 tarihli dilekçeniz.

İlgi tarih ve sayılı dilekçeniz Bozyazı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca incelenmiş olup bahse konu 'Feminist Sosyal Hizmet Bağlamında Kadın Yoksulluğunun Değerlendirilmesi' adlı çalışma yapmanız hususunda kurumumuzca bir sakınca bulunmamaktadır
Bilgilerinize rica ederim.

İMİRAN ŞEREF
Vakıf Müdürü

16.02.2023 S.Y.İ.G M.YILDIRIM

16.02.2023 S.Y.İ.G S.ÇINAR

Merkez Mah.Hükümet Konağı BOZYAZI
Telefon : 0 324 8512319

Ayrıntılı Bilgi ve İrtibat.Vak. Müd.İ.ŞEREF
Faks: 03248512319

CamScanner ile t

Ek 4: Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

GÖNÜLLÜLERİN BİLGİLENDİRİLDİĞİ VE RIZASININ ALINDIĞINI GÖSTEREN “BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU”NDA YER ALMASI GEREKEN HUSUSLAR

“BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU” nun aşağıda yer alan konularla ilgili açıklamaları içerecek şekilde araştırmaya uyarlanarak hazırlanması gerekmektedir. “Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu” düzenlendikten sonra başvuru formuna eklenmelidir.

1. a-Araştırma ile ilgili çalışmaların açıklanması
b-Araştırmanın amacı
c-Gönüllülerin araştırmaya katılacağı süre
d-İzlenecek İşlemler
e-Yapılacak her uygulamanın bildirilmesi
f. Çalışma için katılımcılara herhangi bir ödeme yapılmayacağı, katılımcılardan da herhangi bir ücret talep edilmeyeceğinin bildirilmesi
- 2- Gönüllülerin uygulama sırasında karşılaşılabileceği rahatsızlıklar ve riskler
- 3- Kişi veya kişiler için araştırmadan beklenen tıbbi yarar.
- 4- Hasta gönüllüye uygun alternatif girişimlerin veya tedavilerin bulunduğu ancak şimdilik uygulanmayacağı bildirilmesi
5. a-Araştırma sırasında oluşabilecek zarar durumunda uygulanacak tıbbi tedavi ve her tür işlemler.
b-Muhtemel zarar durumunda gönüllünün veya yakınının bilgi için ilişki kuracağı kişinin ismi
6. a- Araştırmaya gönüllü olarak katıldığının beyanı.
b- Gönüllüye araştırmaya katılmaya reddetme hakkına etme hakkına sahip olduğunun bildirilmesi
c-Gönüllüye araştırma başladıktan sonra devam etmek istemediğinde, bu hakka sahip olduğunun bildirilmesi
d-Gönüllünün kendi rızasına bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma harici bırakabileceğinin bildirilmesi
7. Çalışmadaki gönüllülerin yaklaşık sayısı:
8. Çalışmada elde edilen verilerin sadece çalışma için kullanılacağı ve bilgilerin gizli tutulacağı bildirilmesi

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

02 / 03 / 2023

Sizi Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sosyal Hizmet ABD Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hürü AKALIN tarafından yürütülen ve danışmanlığını Doç. Dr. Recep YILDIZ yaptığı “Feminist Sosyal Hizmet Bağlamında Kadın Yoksulluğunun Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı kırsal alanda yaşayan kadınların deneyimlediği kadın yoksulluğunun sebepleri ve feminist sosyal hizmet bağlamında değerlendirilmesidir. Araştırmada sizden tahminen 45 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya siz dahil mülakat görüşmesi yapacak 24 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya huruakalin95@gmail.com e-posta adresi ve 544 2929 28 89 numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda gönüllüye araştırmadan önce verilmesi gereken metni okudum. Bunlar hakkında bana yazılı ve sözlü açıklamalar yapıldı. Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi rızamla, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Adı- Soyadı:

Açıklamaları yapan araştırmacının

İmzası:

Adı- Soyadı :

Adresi (varsa telefon no, faks no):

İmzası:

9. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Hürü AKALIN SOLMAZ
Medeni Hali	: Evli
Uyruğu	: T.C.
EĞİTİM	
Lise	: Şehit İbrahim Armut Anadolu Öğretmen Lisesi- Ortalama: 83,29
Lisans	: Sakarya Üniversitesi/Fen Edebiyat Fakültesi/ Sosyal Hizmet
Yüksek Lisans	: Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü/Sosyal Hizmet
YABANCI DİL BİLGİSİ	
İngilizce	: -
MESLEKİ DENEYİM	
14 Haziran 2018- Devam Etmekte/ Adapazarı İzzet Şükrü Enez Sosyal Hizmet Merkezi-Sosyal Çalışmacı (Engelli Evde Bakım Birimi, Engelli ve Yaşlı Birimi- Özel Bakım Kuruluşları ve Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Birimi)	
YAYINLARI	
GENÇ Y, SOLMAZ U, AKALIN, H. (2019). Erkeğin Başarı Trendinde Kadının Yeri ve Feminist Sosyal Hizmet Kuramı Açısından Değerlendirilmesi. ADAM AKADEMI Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1), 229-265.	
ACA, Z., AKALIN, H. ve SOLMAZ, U. Covid-19 Salgınının Türkiye’de Tıbbi Sosyal Çalışma Uygulamalarına Yansımaları. <i>Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi</i> , 33(3), 841-866.	
AKALIN, H. (2020). Sosyal Girişimciliğin Sosyal Hizmet Alanındaki Temsili: YADES Projesi Örneği, <i>Toplumsal Politika Dergisi</i> ,1(1),27-44.	
AKALIN, H. Ve SOLMAZ, U. (2021). Çocuk Evleri Sitesinde Sosyal Hizmet Uygulamaları. (Ed. Hüseyin Zahid Kara) içinde (87-107) Sosyal Hizmet Uzmanının Uygulama Kılavuzu: Bütüncül Bir Rehber, Eğitim Kitabevi, Konya.	
ALTUN, F. Ve AKALIN, H. (2021). Etik Kültürün Geliştirilmesinde Sivil	

Toplumun Rolü. Akademik İncelemeler Dergisi, 16/1 (Nisan 2021) :212-228.

SOLMAZ, A., H. ve YILDIZ, R. (2023). Feminist Perspektiften Engelli Kadın İstihdamına İlişkin Temel Argümanlar, *Toplumsal Politika Dergisi*, 4(2), 168-183.

SOLMAZ, A., H. ve SOLMAZ, U. (2023). Çocuk ve Şiddet. (Ed: Rıza Gökler ve Barış Demirel) içinde (s.233-258) *Biyopsikososyal Boyutuyla Çocuk*, Pegem Yayınevi. Ankara.

